

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პრეცედენტული სამართლის გზამკვლევი

მასობრივი პროტესტები

განახლებულია 2024 წლის 31 აგვისტოს

დოკუმენტი მომზადებულია რეესტრის მიერ. სასამართლოს არ ეკისრება რაიმე
ვალდებულება მასთან დაკავშირებით.

ეს თარგმანი გამოქვეყნებულია ევროპის საბჭოსა და ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს შეთანხმებით და თარგმნის სრული პასუხისმგებლობა ეკისრება თარგმანს. ტექსტის თარგმანი შესრულდა ევროპის საბჭოს პროექტის „ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების ხელშეწყობა საქართველოში“ ფარგლებში.“

გამომცემლებს ან ორგანიზაციებს, რომლებსაც სურთ ამ გზამკვლევის მთლიანად ან ნაწილობრივ თარგმნა და/ან გამრავლება ბეჭდური ან ელექტრონული გამოცემის ფორმატში ავტორიზაციის პროცედურის შესახებ ინფორმაციის მისაღებად უნდა შეავსონ ფორმა „თარგმნის გამრავლების ან ხელახლა გამოქვეყნების თხოვნა“.

თუ გსურთ მიიღოთ ინფორმაცია, თუ რომელ ენებზე მიმდინარეობს ამჟამად პრევენციული სამართლის გზამკვლევების თარგმნა, გთხოვთ, იხილოთ [მიმდინარე თარგმანების](#) ჩამონათვალი.

წინამდებარე გზამკვლევი თავდაპირველად შედგენილია ინგლისურ ენაზე. მისი განახლება ხდება რეგულარულად, ხოლო ბოლოს განახლებულია 2024 წლის 31 აგვისტოს. ის შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ შესწორებას.

პრევენციული სამართლის გზამკვლევების ჩამოტვირთვა შესაძლებელია მისამართზე: <https://ks.echr.coe.int>. გამოცემების განახლებების შესახებ ინფორმაციისთვის გთხოვთ, თვალი ადევნოთ სასამართლოს ტვიტერის ანგარიშს მისამართზე https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2024 წელი

სარჩევი

სარჩევი	3
შენიშვნა მკითხველისთვის	5
შესავალი	6
I. შეკრების თავისუფლება (მე-11 მუხლი)	6
A. გამოყენებადობა	6
B. ჩარევის ფორმები	11
1. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა	11
2. პრევენციული დაკავება შეკრებაში მონაწილეობაში ხელის შეშლის მიზნით და შეკრების ადგილამდე არ მიშვება	12
3. შეკრების დაშლა და ძალის გამოყენება	13
4. დემონსტრაციის შემდეგ დაკისრებული სანქციები	13
C. კანონიერება	14
D. ლეგიტიმური მიზანი	15
E. აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში	16
1. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა და არასანქცირებული შეკრების დაშლა	17
a. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა	17
b. არასანქცირებული შეკრების დაშლა	18
2. დემონსტრაციის შემდეგ დაკისრებული სასჯელები	19
3. პრევენციული დაკავება შეკრებაში მონაწილეობაში ხელის შეშლის მიზნით	21
F. პოზიტიური ვალდებულებები	22
1. მონაწილეთა ძალადობისგან დაცვა	22
2. გამოძიების პროცედურული ვალდებულება	23
G. დისკრიმინაციულ საფუძველზე დაწესებული შეზღუდვები	24
II. გამოხატვის თავისუფლება (მე-10 მუხლი)	25
A. გამოყენებადობა	25
B. ჩარევის ფორმები	26
1. ინტერნეტის გამოყენების დაბლოკვა	26
2. ჩარევა მედიაგაშუქებაში	27
3. სანქციები საპროტესტო აქციების დროს ყვირილისთვის/სიტყვით გამოსვლისთვის	28
C. კანონიერება	28
D. ლეგიტიმური მიზანი	29
1. ეროვნული უშიშროების დაცვა და არეულობის ან დანაშაულის აღკვეთა	29
2. სხვათა უფლებების ან რეპუტაციის დაცვა	30
3. მორალის დაცვა	31
E. აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში	31
III. სიცოცხლის უფლება (მე-2 მუხლი)	34
A. არსებითი ასპექტი	34
B. პროცედურული ასპექტი	36

IV. წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვა (მუხლი 3)	36
A. გამოყენებადობა	37
B. არსებითი ასპექტი	38
C. პროცედურული ასპექტი.....	39
V. თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება (მე-5 მუხლი)	42
A. თავისუფლების აღკვეთა.....	42
B. კანონიერება.....	44
C. მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის ფარგლებში თავისუფლების აღკვეთის გამამართლებელი გარემოებები	45
D. თავისუფლებააღკვეთილ პირთა დაცვის გარანტიები	47
VI. საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება (მე-6 მუხლი).....	49
A. გამოყენებადობა	49
B. საქმის სამართლიანი განხილვის გარანტიები	50
ციტირებული საქმეების ჩამონათვალი	52

შენიშვნა მკითხველისთვის

წინამდებარე გზამკვლევი არის ერთ-ერთი პრევენტული სამართლის გზამკვლევიდან, რომლებსაც გამოსცემს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (შემდგომში „სასამართლო“, „ევროპული სასამართლო“ ან „სტრასბურგის სასამართლო“) სამართლის პრაქტიკოსი სპეციალისტების ინფორმირებისთვის სტრასბურგის სასამართლოს მიერ გამოტანილ ძირითად გადაწყვეტილებებსა და განჩინებებთან დაკავშირებით. ამ კონკრეტულ გზამკვლევაში გაანალიზებული და შეჯამებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“ ან „ევროპული კონვენცია“) სხვადასხვა მუხლის პრევენტული სამართალი მასობრივ პროტესტებთან დაკავშირებით. მისი წაკითხვა რეკომენდებულია პრევენტული სამართლის გზამკვლევებთან ერთად იმ მუხლების მიხედვით, რომლებზეც ის სისტემატურად უთითებს.

აქ წარმოდგენილი პრევენტული სამართალი ამოკრებილია წამყვანი, მთავარი ან/და ბოლოდროინდელი სასამართლო გადაწყვეტილებებიდან და განჩინებებიდან.*

სასამართლოს გადაწყვეტილებები და განჩინებები ემსახურება არა მხოლოდ უშუალოდ სასამართლოში შესული საქმეების გადაწყვეტას, არამედ ზოგადად განმარტავს, იცავს და ავითარებს კონვენციით დადგენილ წესებს, რითაც ხელს უწყობს სახელმწიფოების, როგორც კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეების, მიერ აღებული ვალდებულებების შესრულებას (*Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვარი, § 154, Series A no. 25, და უფრო ახალი საქმე *Jeronovičs v. Latvia* [GC], no. 44898/10, § 109, 2016 წლის 5 ივლისი).

ამდენად, კონვენციით შექმნილი სისტემის დანიშნულებაა, განსაზღვროს საჯარო პოლიტიკის საკითხები საერთო ინტერესებისთვის და ამით აამაღლოს ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტები და განავრცოს ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში არსებული სასამართლო პრაქტიკა კონვენციის წევრ სახელმწიფოთა საზოგადოების მასშტაბით (*Konstantin Markin v. Russia* [GC], 30078/06, § 89, ECHR 2012). მართლაც, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში კონვენციას აქვს „ევროპული საზოგადოებრივი წესრიგის კონსტიტუციური დოკუმენტის“ ფუნქცია (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [GC], no. 45036/98, § 156, ECHR 2005-VI, და უფრო ახალი საქმე *N.D. and N.T. v. Spain* [GC], nos. 8675/15 და 8697/15, § 110, 2020 წლის 13 თებერვალი).

ახლახან კონვენციის N 15 დამატებითი ოქმით მოხდა კონვენციის პრეამბულაში სუბსიდიარობის პრინციპის დამატება. ეს პრინციპი „აწესებს საერთო პასუხისმგებლობას მხარე სახელმწიფოებსა და სასამართლოს შორის“ ადამიანის უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით, და ეროვნული ხელისუფლების ორგანოებმა და სასამართლოებმა უნდა მოახდინონ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის ინტერპრეტაცია და გამოიყენონ ისე, რომ სრულად ამოქმედდეს კონვენციითა და მისი ოქმებით განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები (*Grzęda v. Poland* [GC], § 324).

* ციტირებული პრევენტული სამართალი შეიძლება ხელმისაწვდომი იყოს სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის ერთ-ერთ ან ორივე ოფიციალურ ენაზე (ინგლისური და ფრანგული). ყველა მითითება ეხება სასამართლოს პალატის გადაწყვეტილებებს საქმის არსებით მხარეზე. აბრევიატურა „(dec.)“ მიუთითებს, რომ ციტირებულია სასამართლოს გადაწყვეტილება, ხოლო „[GC]“ მიუთითებს, რომ საქმე განიხილა დიდმა პალატამ.

პალატის გადაწყვეტილებები, რომლებიც არ იყო საბოლოო ამ განახლებული ვერსიის გამოქვეყნების მომენტისთვის, აღნიშნულია ვარსკვლავის ნიშნით (*).

შესავალი

1. წინამდებარე გზამკვლევი გაანალიზებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს („სასამართლო“) პრაქტიკა და შეჯამებულია კონვენციის შესაბამისი პრინციპები, რომლებიც ფართომასშტაბიანი შეკრების ან დემონსტრაციის ფორმით გამოხატულ მასობრივ პროტესტებთან არის დაკავშირებული.
2. სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, ყველა შეკრება საპროტესტო აქციას არ წარმოადგენს, თუმცა, შეკრების ფორმებს შორის ყველაზე ხშირად საპროტესტო აქციების შეზღუდვა ფიქსირდება და, შესაბამისად, სასამართლოს, კონვენციის მე-11 ან/და მე-10 მუხლის საფუძველზე ყველაზე ხშირად სწორედ მათთან დაკავშირებით მიმართავენ. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს თავის პრაქტიკაში „მასობრივი პროტესტის“ მკაცრი განმარტება არ დაუდგენია, მას შეკრების მრავალი ისეთი ფორმა აქვს განხილული, რომლებიც თავიანთი ხასიათით „მასობრივ პროტესტებს“ წარმოადგენდა (იხ., მაგალითად, *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018; *Alekseyev v. Russia*, 2010; *Shapovalov v. Ukraine*, 2012; *Virabyan v. Armenia*, 2012; *Frumkin v. Russia*, 2016, § 148; *Işıkırık v. Turkey*, 2017).
3. წინამდებარე გზამკვლევი მოცემულია სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც საპროტესტო აქციის სხვადასხვა ეტაპზე კონვენციის მე-10 და მე-11 მუხლებით, ასევე სხვა მუხლებით (მე-2, მე-3, მე-5 და მე-6 მუხლებით) გათვალისწინებულ მონაწილეთა უფლებებს ეხება, მათ შორის, საპროტესტო აქციის ორგანიზებას, მასში მონაწილეობას და, ზოგ შემთხვევაში, მონაწილეთა შემდგომ სისხლისსამართლებრივ დევნას. გზამკვლევი მოყვანილი შემთხვევები მხოლოდ „მასობრივი პროტესტებით“ არ შემოიფარგლება, თუმცა მათში მოცემული იურიდიული პრინციპები და მსჯელობა „მასობრივი პროტესტების“ კონტექსტში განსაკუთრებით აქტუალურია.

I. შეკრების თავისუფლება (მე-11 მუხლი)

კონვენციის მე-11 მუხლი¹

„1. ყველას აქვს მშვიდობიანი შეკრებისა და სხვებთან გაერთიანების თავისუფლება, მათ შორის, პროფესიული კავშირების შექმნისა და მათში გაერთიანების უფლება საკუთარი ინტერესების დასაცავად.

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელების შეზღუდვა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ეს გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად. ეს მუხლი ვერ დააბრკოლებს სახელმწიფოს, ამ უფლების განხორციელებაზე დააწესოს კანონიერი შეზღუდვები შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლის მიმართ.“

A. გამოყენებადობა

4. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლება ფუნდამენტური უფლებაა დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ამიტომ მისი ვიწროდ

1. იხ. [გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლის შესახებ: შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება](#).

ინტერპრეტაცია დაუშვებელია (*Kudrevičius and Others v. Lithuania* [GC], 2015, § 91; *Taranenko v. Russia*, 2014, § 65).

5. მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლება როგორც კერძო შეხვედრებს, ასევე საჯარო ადგილებში სტატიკური თუ მსვლელობის სახით გამართულ შეხვედრებსაც მოიცავს. ამ უფლებით სარგებლობა როგორც ცალკეულ მონაწილეს, ისე შეკრების ორგანიზატორებსაც შეუძლიათ (*Djavit An v. Turkey*, 2003, § 56; *Barraco v. France*, 2009, § 41; *Yilmaz Yildiz and Others v. Turkey*, 2014, § 41).

6. გარდა ამისა, შეკრების თავისუფლების უფლება მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით დადგენილ ფარგლებში შეკრების დროის, ადგილისა და ფორმის არჩევის უფლებასაც მოიცავს (*Sáska v. Hungary*, 2012, §§ 21-23).

7. თუმცა, კონვენციის მე-11 მუხლი მხოლოდ „მშვიდობიანი შეკრების“ უფლებას იცავს. ის არ მოიცავს ისეთ დემონსტრაციებს, სადაც ორგანიზატორებსა და მონაწილეებს ძალადობრივი განზრახვა ამოძრავებთ (*Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, § 98, და *Ter-Petrosyan v. Armenia*, 2019, § 53). შესაბამისად, მე-11 მუხლის გარანტიები ყველა შეკრებაზე ვრცელდება, გარდა ისეთებისა, სადაც ორგანიზატორები და მონაწილეები ძალადობრივი განზრახვით მოქმედებენ, აქეზებენ ძალადობას ან სხვაგვარად უარყოფენ დემოკრატიული საზოგადოების საფუძვლებს (*Fáber v. Hungary*, 2012, § 37; *Gün and Others v. Turkey*, 2013, § 49; *Taranenko v. Russia*, 2014, § 66). ეს შეიძლება ისეთ შეკრებებზეც კი გავრცელდეს, სადაც ობსტრუქციული ან დესტრუქციული ქცევა შეინიშნებოდა, მაგრამ ადგილი არ ჰქონია ძალადობრივ განზრახვას, ქცევას ან ძალადობისკენ მოწოდებას (*Laurijsen and Others v. the Netherlands*, 2024, §§ 54-59).

8. რაც შეეხება ძალადობის საკითხს, სასამართლომ განმარტა, რომ პირი არ კარგავს მშვიდობიანი შეკრების უფლებას დემონსტრაციის მსვლელობისას სხვების მიერ ჩადენილი ეპიზოდური ძალადობრივი ან სხვა დასჯადი ქმედებების შედეგად, თუ თავად აღნიშნული პირი რჩება მშვიდობიანად როგორც განზრახვებში, ისე ქცევაში (*Primov and Others v. Russia*, 2014, § 155).

9. აღნიშნულთან დაკავშირებით საქმეში *Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, § 491, რომელიც უკრაინაში მაიდანის საპროტესტო აქციას შეეხებოდა, სასამართლომ განმარტა, რომ იმის დასადგენად, შეუძლია თუ არა მომჩივანს მოითხოვოს კონვენციის მე-11 მუხლით დაცვა, იგი შემდეგ ფაქტორებს ითვალისწინებს: (i) მოხდა თუ არა შეკრება მშვიდობიანი მიზნით ან ჰქონდათ თუ არა ორგანიზატორებს ძალადობრივი განზრახვა; (ii) გამოავლინა თუ არა მომჩივანმა ძალადობრივი განზრახვა, როდესაც შეუერთდა შეკრებას; და (iii) მიაყენა თუ არა მომჩივანმა ვინმეს სხეულის დაზიანება (იხ. ასევე *Çiçek and Others v. Turkey*, 2022, § 136).

10. საქმეში *Shmorgunov and Others*, საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, §§ 495-505, სასამართლომ მნიშვნელოვნად ჩათვალა, აღენიშნა, რომ არსებობდა მრავალი მტკიცებულება იმისა, რომ ხელისუფლებამ საპროტესტო აქციის მონაწილეთა წინააღმდეგ, სასწრაფო წესით, არაპროპორციულ, ზოგ შემთხვევაში კი, სასტიკი ძალის გამოყენებას, მათ შორის, თვითნებურ დაკავებებს (მე-3 და მე-5 მუხლების დარღვევით) მიმართა, რამაც აშკარად დაარღვია საპროტესტო აქციის თავდაპირველი მშვიდობიანი ხასიათი და ძალადობის ესკალაცია გამოიწვია ან, სულ მცირე, ხელი შეუწყო მას. კერძოდ, სასამართლომ დაადგინა, რომ საპროტესტო აქციის მონაწილეები, რომლებსაც თავდაპირველად 24-საათიანი მშვიდობიანი აქციის მოწყობა ჰქონდათ განზრახული, მაგრამ პოლიციის მხრიდან არათანაზომიერ ძალადობას შეეჩვენნენ, მაინც სარგებლობდნენ კონვენციის მე-11 მუხლის დაცვით, მიუხედავად იმისა, რომ დედაქალაქის ცენტრალური მოედნის დაკავებით მათმა აქციამ ობსტრუქციული ხასიათი მიიღო. უფრო მეტიც, მართალია ზოგიერთი მონაწილე ისეთ საპროტესტო აქციებში იყო ჩართული, სადაც პოლიციასთან მნიშვნელოვნად მეტი ძალადობრივი შეტაკებები ხდებოდა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მათი საპროტესტო აქცია კონვენციის მე-11 მუხლით დაცვას მაინც ექვემდებარებოდა, რადგან არ არსებობდა რაიმე მტკიცებულება იმისა, რომ აღნიშნულ მომჩივნებს საპროტესტო აქციის მიმდინარეობისას

ძალადობრივი ქმედებების ჩადენა ჰქონდათ განზრახული, მონაწილეობას იღებდნენ მათში ან პოლიციის რაიმე წინააღმდეგობას უწევდნენ (იხ. ასევე *Lutsenko and Verbytskyyy v. Ukraine*, 2021, §§ 112-114).

11. ამავე კონტექსტში უნდა აღინიშნოს, რომ საქმეში *Dareskizb Ltd v. Armenia*, §§ 52-63, რომელიც ეხებოდა დემონსტრაციებს, რომლებმაც იმდენად დაძაბული ვითარება შექმნეს, რომ ეს შეიძლება საზოგადოებრივი წესრიგის სერიოზულ დარღვევად ჩათვლილიყო, სასამართლომ არ მიიღო ხელისუფლების არგუმენტი, იმის თაობაზე, რომ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებიდან, კერძოდ, მე-10 და მე-11 მუხლებიდან გადახვევა კონვენციის მე-15 მუხლით იყო გამართლებული (*ibid*, §§ 45-46). სასამართლომ აღნიშნა, რომ ხელისუფლებამ ვერ შეძლო დამაჯერებლად და მტკიცებულებების საფუძველზე დაემტკიცებინა, რომ აღნიშნული დემონსტრაციები, რომლებიც პოლიციის მხრიდან აშკარა ძალადობით ხასიათდებოდა, შეიძლებოდა შეფასებულიყო, როგორც საგანგებო მდგომარეობა, რომელიც, კონვენციის მე-15 მუხლით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, „სახელმწიფოს არსებობას უქმნიდა საფრთხეს“.

12. გარდა ამისა, მაგალითად, საქმეში *Annenkov and Others v. Russia*, 2017, §§ 122-129, მიუხედავად იმისა, რომ ადგილი ჰქონდა ორ კონფლიქტურ ეპიზოდს, მათ შორის, გარკვეულ დემონსტრანტებსა და კერძო კომპანიის მიერ დაქირავებულ დაცვის თანამშრომლებს შორის ჩხუბს, მომჩივნების ქცევის ძალადობრივი ხასიათი არ დადგინდა. არაფერი მიუთითებდა იმაზე, რომ მომჩივანი თავად მონაწილეობდა ამ ჩხუბში ან სხვაგვარად რაიმე ძალადობრივი ქცევით გამოირჩეოდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო ქცევა, რისთვისაც რამდენიმე მომჩივანი პასუხისმგებამი იქნა მიცემული, არ იყო ისეთი ხასიათისა და სიმძიმის, რომ დემონსტრაციაში მათი მონაწილეობა კონვენციის მე-11 მუხლით დაცული მშვიდობიანი შეკრების უფლების ფარგლებს გარეთ გაეყვანა. საქმეში *Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022, §§ 82-85, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნების მიერ სასამართლოს შენობაში მოწყობილმა საპროტესტო აქციამ საზოგადოებრივი წესრიგისა და სასამართლოს ჩვეული მუშაობის დარღვევა გამოიწვია. თუმცა, მან განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ მომჩივნებს ძალადობრივი განზრახვა არ ჰქონიათ და არც ძალადობრივი ქცევისთვის მიუმართავთ.

13. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Razvozhayev v. Russia and Ukraine and Udaltsov v. Russia*, 2019, § 284, პირველი მომჩივანი დამნაშავედ იქნა ცნობილი იმ პირთა ხელმძღვანელობის გამო, რომლებმაც პოლიციის კორდონი გაარღვიეს, და მოწმეებმაც დაადასტურეს, რომ მას მართლაც აღნიშნული განზრახვა ამოძრავებდა. მიუხედავად იმისა, რომ კორდონის გარღვევამ გადამწყვეტ მომენტში ძალადობის ესკალაცია გამოიწვია და შეტაკებებს მისცა ბიძგი, სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირველი მომჩივნის განზრახი ქმედებები „მშვიდობიანი შეკრების“ ცნების ფარგლებს სცდებოდა და, შესაბამისად, კონვენციის მე-11 მუხლით დაცვას არ ექვემდებარებოდა. შესაბამისად, სასამართლომ არ დააკმაყოფილა პირველი მომჩივნის საჩივარი, როგორც კონვენციის დებულებებთან შეუთავსებელი *ratione materiae*.

14. რაც შეეხება იმ საკითხს, „უარყვეს თუ არა ორგანიზატორებმა და მონაწილეებმა დემოკრატიული საზოგადოების საფუძვლები“, საქმეში *Makarashvili and Others v. Georgia*, 2022, §§ 91-93 და 103, სასამართლომ პროტესტის მონაწილეების მიერ პარლამენტის შენობის შესასვლელების ბლოკირებასთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ „მშვიდობიანი შეკრების“ ავტონომიური კონცეფციის გათვალისწინებით, ეს საკითხი მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად კანონიერების კუთხით არ უნდა იქნეს განხილული. მოცემულ საქმეში, მიუხედავად იმისა, რომ სადავო შეკრებამ პარლამენტის შენობის ბლოკირება მოახდინა და მას პროტესტის ფორმით საკანონმდებლო ორგანოს მუშაობისთვის ხელის შეშლა ჰქონდა განზრახული, მის რეალურ მიზანს პოლიტიკური იდეების გამოხატვა და ქვეყნის დემოკრატიული პროცესების გაუმჯობესება წარმოადგენდა. ამგვარად, კონვენციის მე-11 მუხლით გარანტირებული შეკრების თავისუფლებისა და მე-10 მუხლით გარანტირებული გამოხატვის თავისუფლების მჭიდრო კავშირის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადასტურა, რომ აღნიშნული შეკრება, მიუხედავად იმისა, რომ ის

პროტესტის ობსტრუქციულ ფორმას იყენებდა, არ უნდა განიხილებოდეს როგორც დემოკრატიული საზოგადოების საფუძვლების უარყოფა. თუმცა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღნიშნული განზრახი ქმედება, რომლის მიზანსაც ცხოვრების ჩვეული რიტმისთვის ხელის შეშლით საპარლამენტო საქმიანობის სერიოზული შეფერხება წარმოადგენდა, მე-11 მუხლის მეორე პუნქტის საფუძველზე „აუცილებლობის“ შეფასებისას მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენდა. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაასკვნა, რომ ის საპატიმრო სასჯელები, რომლებიც ორ მომჩივანს პოლიციის მიერ პარლამენტის შენობასთან მისასვლელის ხელახლა გახსნის მცდელობისას გზის გადაკეტვის გამო დაეკისრათ, თანაზომიერი იყო.

15. საქმეში *Drozd v. Poland*, 2023, § 63, სასამართლომ დაასკვნა, რომ პარლამენტის გარე ტერიტორიაზე მშვიდობიანი დემონსტრაციის დროს ბანერის გამოფენისათვის არაოფიციალური სამოქალაქო მოძრაობის წევრებისთვის პარლამენტში შესვლის ერთწლიანი აკრძალვა მათ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა. აღნიშნული საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით სასამართლომ მე-10 მუხლის დარღვევა დაადგინა და ძირითად მიზეზად აკრძალვის დაკისრებისას საკმარისი პროცედურული გარანტიების არარსებობა დაასახელა.

16. მე-11 მუხლის საფუძველზე სასამართლოსთვის მიმართვა ოფიციალურად დარეგისტრირებულ ორგანიზაციებსაც შეუძლიათ. საქმეში *Hyde Park and Others v. Moldova (no. 3)*, 2009, § 5-16, არასაქვეყნო დემონსტრაციისას, რომელიც საფუძვლად დაედო სასამართლოსთვის საჩივრით მიმართვას, მომჩივნების ორგანიზაცია ოფიციალურად იყო რეგისტრირებული. მოგვიანებით აღნიშნულმა ორგანიზაციამ, სახელმწიფოს მხრიდან სავარაუდო ზეწოლისა და დაშინების გამო, რეგისტრაციის შეწყვეტის გადაწყვეტილება მიიღო. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ჰაიდ პარკის (Hyde Park) მიერ სამართალწარმოების გაგრძელების შესაძლებლობაზე არანაირად არ მოქმედებდა ის ფაქტი, რომ იგი ოფიციალურად აღარ იყო დარეგისტრირებული.

17. მშვიდობიანი შეკრება სხვადასხვა ფორმასა და ტიპს მოიცავს. სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-11 მუხლი ისეთ შეკრებებთან მიმართებითაც გამოიყენება, რომლებიც თავისი არსით სოციალური ხასიათისაა:

- „ფლეშმობი“ (*Obote v. Russia*, 2019);
- ორგანიზაციის შეკრება კერძო კაფეში (*Emin Huseynov v. Azerbaijan*, 2015);
- ბიკომუნალური შეხვედრები (*Djavit An v. Turkey*, 2003);
- კულტურული შეკრებები (*The Gypsy Council and Others v. the United Kingdom* (dec.), 2002);
- რელიგიური და სულიერი შეხვედრები (*Barankevich v. Russia*, 2007);
- პროტესტის მიზნით გამართული პრესკონფერენცია, მსვლელობა და მჯდომარე აქცია (*Hakim Aydin v. Turkey*, 2020, § 50);
- არაძალადობრივი საპროტესტო აქცია სასამართლოს შენობაში (*Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022);

18. თუმცა, სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-11 მუხლი არ ვრცელდება ისეთ შემთხვევაზე, როდესაც მთავრობის ენობრივი პოლიტიკის წინააღმდეგ საპროტესტო მოძრაობის ლიდერს უარი ეთქვა მოქალაქეობის მინიჭებაზე, ვინაიდან ამ უარს არ შეუსუსტებია მომჩივნის მტკიცე განზრახვა, გამოეხატა თავისი აზრი და მონაწილეობა მიეღო საზოგადოებისთვის საინტერესო საკითხებზე დებატებში (*Petrovskis v. Latvia*, 2015, §§ 75-87).

19. გარდა ამისა, სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, ეროვნული კანონმდებლობის საფუძველზე დემონსტრაციების კლასიფიკაცია და რეგულირება არანაირ გავლენას არ ახდენს მე-11 მუხლის გამოყენებადობაზე. ეს საკითხები მხოლოდ მას შემდეგ ხდება აქტუალური, რაც სასამართლო დაასკვნის, რომ დემონსტრაცია აღნიშნული მუხლის

მოქმედების სფეროში ექცევა. სწორედ ამის შემდეგ ხდება სახელმწიფოს ნეგატიური ვალდებულებებისა (გამართლებულია თუ არა დაცული თავისუფლების შეზღუდვა მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზე) და პოზიტიური ვალდებულებების შეფასება (დაამყარა თუ არა ამ უკანასკნელმა სამართლიანი ბალანსი ურთიერთსაპირისპირო ინტერესებს შორის) (*Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, § 99).

20. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო თავის პრაქტიკაში კონკრეტული საკითხის მე-10 ან მე-11 მუხლით განხილვას ერთმანეთისგან განასხვავებს.² სასამართლოს მიერ აღნიშნული ერთ-ერთი განმასხვავებელი კრიტერიუმი არის ის, რომ შეკრების თავისუფლების უფლების განხორციელებისას მონაწილეები არა მხოლოდ საკუთარი აზრის გამოხატვისკენ მიისწრაფვიან, არამედ ამის გაკეთებას სხვებთან ერთად ცდილობენ (*Primov and Others v. Russia*, 2014, § 91). გარდა ამისა, საქმეში *Éva Molnár v. Hungary*, 2008, § 42, სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ შეკრების თავისუფლების ერთ-ერთ მიზანს საჯარო დებატებისა და პროტესტის ღიად გამოხატვის შესაბამისი ფორუმის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. პირადი აზრის გამოხატვის დაცვა, რასაც მე-10 მუხლი უზრუნველყოფს, კონვენციის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს.

21. შესაბამისად, სასამართლომ იმ პირთა სისხლისსამართლებრივი დევნა, რომლებიც ინტერნეტ პოსტის მეშვეობით არასანქცირებული საპროტესტო აქციების მხარდაჭერისკენ მოუწოდებდნენ, მე-10 მუხლის საფუძველზე შეაფასა (*Elvira Dmitriyeva v. Russia*, 2019, § 77-90). საქმეში *Butkevich v. Russia*, 2018, § 122, სასამართლომ G4 სამიტის გაშუქებისას პოლიციასთან თანამშრომლობაზე უარის თქმისთვის სისხლისსამართლებრივად დევნილი და გასამართლებული ჟურნალისტის საჩივრის მე-10 მუხლის საფუძველზე განხილვა მიზანშეწონილად მიიჩნია, თუმცა, იმავდროულად, კონვენციის მე-11 მუხლთან დაკავშირებულ საქმეებში მის მიერ დამკვიდრებული ზოგადი პრინციპებიც გაითვალისწინა. ანალოგიურად, საქმეში *Bumbeș v. Romania*, §§ 69-70, სასამართლომ მიიჩნია, რომ გარემოსდაცვითი აქტივისტის მიერ სპონტანურად ჩატარებული მოკლე საპროტესტო აქცია, რომელშიც სულ ოთხი ადამიანი მონაწილეობდა, ძირითადად გამოხატვის საკითხს ეხებოდა და, შესაბამისად, მისი განხილვა უფრო მე-10 მუხლის საფუძველზე იყო მიზანშეწონილი, თუმცა, ამავედროულად, სასამართლომ მე-11 მუხლის პრინციპებიც გაითვალისწინა.

22. მეორე მხრივ, როდესაც მომჩივნის საჩივარი თავისი არსით მშვიდობიანი შეკრების ჩატარების გამო გასამართლებას ეხება, სასამართლო მსგავს საჩივარს მხოლოდ მე-11 მუხლის მიხედვით განიხილავს (*Kudrevičius and Others v. Lithuania*, 2015, § 85). ამ კონტექსტში, მე-10 მუხლი უნდა განვიხილოთ, როგორც *lex generalis* მე-11 მუხლთან მიმართებით, რომელიც წარმოადგენს *lex specialis* და, შესაბამისად, შეკრებებთან დაკავშირებულ საქმეებში უპირატესობა ამ უკანასკნელს ენიჭება (*Ezelin v. France*, 1991, § 35; *Schwabe and M.G. v. Germany*, 2011, § 101; *Hakim Aydın v. Turkey*, 2020, § 41).

23. საქმეში *Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022, § 68, რომელიც სასამართლოს შენობაში გამართულ საპროტესტო აქციას ეხებოდა, სასამართლომ დაადგინა, რომ საქმე მე-11 მუხლის საფუძველზე უნდა განხილულიყო (მე-10 მუხლის გათვალისწინებით), ვინაიდან მომჩივანთა საჩივარი ეხებოდა არა მხოლოდ იმ ფაქტს, რომ მათ განცხადების გაკეთების შესაძლებლობა არ მიეცათ, არამედ, უმეტესწილად, იმას, რომ საპროტესტო აქციაში პოლიცია ჩაერია და ძალით გამოაძევა ისინი სასამართლოს შენობიდან.

24. საქმეში *Peradze and Others v. Georgia*, 2022, § 33, რომელიც სამშენებლო პროექტის წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციას ეხებოდა, სადაც მომჩივნები შეურაცხმყოფელი შინაარსის ლოზუნგებიან ბანერებს იყენებდნენ და სადაც მათ მიმართ სანქციები სწორედ ამ

2. იხ. ნაწილი I.B https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_11_ENG.pdf გზამკვლევი მე-11 მუხლის შესახებ - შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_11_ENG.pdf.

ბანერების შინაარსის გამო იქნა დაწესებული, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს საქმე კონვენციის მე-11 მუხლის საფუძველზე, მე-10 მუხლის გათვალისწინებით, უნდა განხილულიყო.

B. ჩარევის ფორმები

25. სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული ტერმინი „შეზღუდვები“ უნდა იყოს განმარტებული იმგვარად, რომ მოიცვას, როგორც საჯარო შეკრების დაწყებამდე და მისი მიმდინარეობისას მიღებული ზომები, ასევე ის ღონისძიებები, მაგალითად, ის სადამსჯელო ზომები, რომლებიც ამ შეკრების შემდეგ იქნა მიღებული (*Ezelin v. France*, 1991, § 39). მასობრივი პროტესტების კონტექსტში ყველაზე ხშირად ქვემოთ მოყვანილი ჩარევის ფორმები გვხვდება.

1. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა

26. სასამართლო მიიჩნევს, რომ წინასწარი ადმინისტრაციული პროცედურების დაწესება (შეტყობინების ვალდებულება ან ნებართვის მიღების აუცილებლობა) კონვენციის მე-11 მუხლის პრინციპებს არ ეწინააღმდეგება, თუ ეს პროცედურები კონვენციით დაცული მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისთვის ფარულ დაბრკოლებას არ წარმოადგენს (*Éva Molnár v. Hungary*, 2008, § 37).

27. აღნიშნული პროცედურის ფორმების დადგენისას სახელმწიფოებს ფართო თავისუფლება ენიჭებათ იმ პირობით, რომ პროცედურასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ოფიციალური მოთხოვნა „საკმარისი სიზუსტით იქნება ჩამოყალიბებული“ და „არ წარმოადგენს ფარულ დაბრკოლებას მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისთვის“, რომელიც მე-11 მუხლით არის დაცული (*Lashmankin and Others v. Russia*, 2017, § 422). ამგვარად, კანონმდებლობა, რომელიც იმ ორი დაპირისპირებული ჯგუფის ინტერესებს შორის ბალანსის მიღწევას ისახავს მიზნად, რომლებსაც აქციების გამართვა ერთდროულად და ერთი და იგივე ადგილას სურთ, თავისთავად მე-11 მუხლს არ ეწინააღმდეგება, იმ პირობით, რომ იგი მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისთვის ფარულ დაბრკოლებას არ წარმოადგენს (*Csiszer and Csibi v. Romania*, 2020, § 105).

28. თუმცა, საჯარო შეკრებების შესახებ შეტყობინების ვადების ავტომატურმა და მოუქნელმა გამოყენებამ, ასევე შეტყობინების ბოლო ვადასა და შეკრების დაგეგმილ თარიღს შორის დროის დიდმა შუალედმა, შეიძლება შეკრების თავისუფლებაში გაუმართლებელი ჩარევა გამოიწვიოს (*Lashmankin and Others v. Russia*, 2017, § 456).

29. რაც შეეხება „საკმარისი სიზუსტით ჩამოყალიბების“ მოთხოვნას, საქმეში *Primov and Others v. Russia*, 2014, §§ 121-128, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნულ კანონმდებლობაში მკაფიოდ არ იყო განსაზღვრული, თუ რას ეხებოდა შეტყობინების წარდგენის ხუთდღიანი ვადა – მის გაგზავნას თუ მიღებას. შესაბამისად, აქციის ორგანიზატორები კანონმდებლობის არასწორი ინტერპრეტაციისგან გამოწვეული პასუხისმგებლობისგან უნდა გათავისუფლებულიყვნენ. გარდა ამისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ორგანიზატორებმა შეტყობინება ღონისძიების წინა დღეს კი არ გაგზავნეს, არამედ დადგენილი ვადის პირველივე დღეს წარადგინეს, რითაც კანონით განსაზღვრული მკაცრი მოთხოვნის შესასრულებლად გონივრული ძალისხმევა გამოიჩინეს.

30. საქმეში *Uzunget and Others v. Turkey*, 2009, § 50, სასამართლომ ჩათვალა, რომ ღონისძიების ჩატარებამდე 72 საათით ადრე ხელისუფლებისთვის შეტყობინების გაგზავნის მოთხოვნა კონვენციით დაცული შეკრების თავისუფლებისთვის ფარულ დაბრკოლებას არ წარმოადგენდა.

31. სასამართლომ ასევე დაასკვნა, რომ ხელმომწერ სახელმწიფოებს შეუძლიათ, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით, კონკრეტულ ადგილას

დემონსტრაციის გამართვაზე შეზღუდვები დააწესონ (*Malofeyeva v. Russia*, 2013, § 136; *Disk and Kesk v. Turkey*, 2012, § 29). თუმცა, ეს ასევე წარმოადგენს ჩარევას, რომელმაც თანაზომიერების ტესტი უნდა დააკმაყოფილოს.

32. მაგალითად, საქმეში *Berladir and Others v. Russia*, 2012, §§ 47-51, ქალაქის ადმინისტრაციამ დემონსტრაციის ჩატარების ნებართვა გასცა, მაგრამ იმ პირობით, რომ ის სხვა ადგილზე ჩატარდებოდა და უფრო ხანმოკლე იქნებოდა, რაც, სასამართლოს აზრით, მომჩივნის მიერ მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების განხორციელებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

33. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მაშინაც კი, თუ სათანადო შეტყობინების ან ნებართვის არარსებობის გამო დემონსტრაცია უკანონოდ ითვლება, დაუშვებელია, რომ მსგავსი სამართლებრივი დარღვევის გამო მოხდეს შეკრების თავისუფლების არსის შელახვა ან მასში ჩარევის გამართლება (*Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, §§ 99-100, და *Cisse v. France*, 2002, § 50).

34. უფრო მეტიც, ზოგ შემთხვევაში შეკრებაზე ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა შეიძლება შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენდეს მაშინაც კი, თუ შეკრება გეგმის მიხედვით მაინც გაიმართება (*Bączkowski and Others v. Poland*, 2007).

35. სასამართლოს პრაქტიკაში ასევე გვხვდება შემთხვევები, როდესაც ნებართვა ბოლო წუთს გაუქმდა. საქმეში *Makhmudov v. Russia*, 2007, §§ 55-56 და § 71, დემონსტრაციის წინა დღეს ადგილობრივმა ხელისუფლებამ შეკრებაზე გაცემული ნებართვა გააუქმა და მიზეზად „ტერორისტული აქტების“ მოლოდინი დაასახელა. სასამართლომ დაადასტურა, რომ ნებართვის გაუქმება მომჩივნის მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

36. საქმეში *Hyde Park and Others v. Moldova (nos. 5 and 6)*, 2010, § 41, მომჩივნებმა არ შეასრულეს შეკრების თაობაზე გაცემული ბრძანების პირობები, რამაც ორი მომჩივნის დაკავება გამოიწვია, იმ მოტივით, რომ გაცემულ ნებართვაში მათი სახელები არ ფიგურირებდა. სასამართლომ მომჩივნების მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაში ჩარევა დაადგინა, რადგან აღნიშნული დაკავების გამო მათ აქციაში მონაწილეობა ვეღარ შეძლეს.

2. პრევენციული დაკავება შეკრებაში მონაწილეობაში ხელის შეშლის მიზნით და შეკრების ადგილამდე არ მიშვება

37. შეხვედრაში მონაწილეობის მისაღებად პირისთვის მგზავრობის უფლებაზე უარის თქმა პიროვნების შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენს. საქმეში *Schwabe and M.G. v. Germany*, 2011, § 102, დემონსტრაციაზე მიმავალი მომჩივნები დააკავეს და G8 სამიტის დასრულებამდე პატიმრობაში დატოვეს. სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნებს ხელი შეეშალათ აღნიშნული სამიტის წინააღმდეგ დაგეგმილ დემონსტრაციებში მონაწილეობაში. ანალოგიურად, მომჩივნის დაკავება აეროპორტში, რის გამოც მან ვერ მოახერხა თვითმფრინავში ასვლა და იმ აქციაზე დასწრება, სადაც მიდიოდა, შეკრების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა (*Kasparov v. Russia*, 2016, § 66-67).

38. საქმეში *Alici and Others v. Türkiye*, 2022, § 48, სასამართლომ დაადგინა, რომ დემონსტრაციისკენ მიმავალ მომჩივანთა თავისუფლების გაუმართლებელი აღკვეთის რეალური მოტივი მათთვის ღონისძიებაში მონაწილეობაში ხელის შეშლა იყო. ანალოგიურად, საქმეში *Huseynli and Others v. Azerbaijan*, 2016, §§ 84-97, სასამართლომ დაადგინა, რომ საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევასთან დაკავშირებული დანაშაულებისთვის მომჩივნების საექვო მსჯავრდება და შემდგომი დაკავება, ფაქტობრივად, მიზნად ისახავდა მათთვის ოპოზიციურ საპროტესტო აქციებში მონაწილეობაში ხელის შეშლას და მათ მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

39. საქმეში *Hakim Aydın v. Turkey*, 2020, § 50, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის თავისუფლების აღკვეთა საპროტესტო აქციაში მონაწილეობისთვის – მათ შორის,

უნივერსიტეტში ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით გამართულ პრესკონფერენციაში, მსვლელობაში და მჯდომარე აქციაში მონაწილეობისთვის – მე-11 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

40. გარდაუვალი ძალადობის აღქმის საფუძველზე ხელისუფლების მიერ საჯარო ღონისძიების ადგილის ან მთელი ტერიტორიის გადაკეტვა მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენს (*Primov and Others v. Russia*, 2014, § 97)

3. შეკრების დაშლა და ძალის გამოყენება

41. ხელისუფლების მიერ აქციის მიმდინარეობისას მიღებული ზომები, როგორიცაა აქციის დაშლა ან მონაწილეთა დაკავება, მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენს (იხილეთ *Oya Ataman v. Turkey*, 2006, §§ 7 და 30; *Hyde Park and Others v. Moldova*, 2009, §§ 9, 13, 16, 31, 41, 44 და 48; *Primov and Others v. Russia*, 2014, § 97).

42. პოლიციის მიერ მშვიდობიანი მონაწილეების მიმართ ძალის გამოყენება, შეკრების დაშლის ან საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მიზნით, მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენს (*Laguna Guzman v. Spain*, 2020, § 42; *Zakharov and Varzhabetyan v. Russia*, 2020, § 88).

4. დემონსტრაციის შემდეგ დაკისრებული სანქციები

43. მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული ტერმინი „შეზღუდვები“ შეკრების შემდეგ მიღებულ სადამსჯელო ზომებსაც მოიცავს (*Ezelin v. France*, 1991, § 39). სასამართლომ დაადგინა, რომ თუ არსებობს მკაფიო და აღიარებული კავშირი მომჩივნის მიერ მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების განხორციელებასა და მის მიმართ მიღებულ ზომებს შორის, მისი დაკავება, დაპატიმრება და მისთვის ადმინისტრაციული ბრალდებების წაყენება კონვენციის მე-11 მუხლით გარანტირებულ უფლებაში ჩარევას წარმოადგენს (*Navalnyy and Yashin v. Russia*, 2014, § 52; იხ. ასევე *Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022, § 86).

44. საქმეში *Frumkin v. Russia*, 2016, § 138, სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-11 მუხლით გათვალისწინებული გარანტიები მომჩივანს შეკრების ოფიციალურად დასრულების შემდეგაც იცავს, მიუხედავად ხელისუფლების წარმომადგენლებთან მომხდარი შეტაკებებისა. ამდენად, მომჩივნის წინააღმდეგ მიღებული ნებისმიერი ზომა – ამ შემთხვევაში მისი დაკავება შეკრებისთვის თავდაპირველად გამოყოფილი დროის მონაკვეთის შემდეგ – მე-11 მუხლის მოთხოვნების შესაბამისი უნდა ყოფილიყო (იხ. ასევე *Varoğlu Atik and Others v. Turkey*, 2020).

45. საქმეში *Kasparov and Others v. Russia*, 2013, § 86, ოთხმა მომჩივანმა, რომლებსაც დაკავების შემდეგ დემონსტრაციის ჩატარების წესების დარღვევისთვის ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა დასდეს ბრალად, შეკრებაში მონაწილეობის ნებისმიერი განზრახვა უარყო. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მომჩივნებმა ვერ წარმოადგინეს *prima facie* მტკიცებულება იმისა, რომ მათი გამოხატვის ან შეკრების თავისუფლებაში ჩარევა მოხდა. სასამართლომ მათი საჩივრები აშკარად დაუსაბუთებლად მიიჩნია (იხ. ასევე *Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, § 487).

46. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Zülküf Murat Kahraman v. Turkey*, 2019, § 45, როდესაც ეროვნული სამართალწარმოებისას მომჩივანმა უარყო დემონსტრაციაში მონაწილეობა, სასამართლომ დაადგინა, რომ დემონსტრაციაში მონაწილეობისთვის შეფარდებული სისხლისსამართლებრივი მსჯავრი მის შეკრების თავისუფლების უფლების განხორციელებაში ჩარევას წარმოადგენდა. კერძოდ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მომჩივნისთვის სისხლისსამართლებრივი მსჯავრის შეფარდება უდავოდ მიმართული იყო შეკრების თავისუფლების ფარგლებში განხორციელებულ საქმიანობაზე. სასამართლომ განმარტა, რომ სხვაგვარად დადგენა მომჩივნისგან იმ ქმედებების აღიარების მოთხოვნის ტოლფასი იქნებოდა, რომლებიც მას ბრალად ედებოდა. ამასთან დაკავშირებით

სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა საკუთარი თავის წინააღმდეგ მამხილებელი ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, თუ ის არ დაადგენდა, რომ სისხლისსამართლებრივი მსჯავრდება მომჩივნის უფლებებში ჩარევას წარმოადგენდა, სადავო ქმედებებში მონაწილეობის უარყოფელი მომჩივანი მანკიერ წრეში ჩაიკეტებოდა და კონვენციით გათვალისწინებული დაცვით ვეღარ ისარგებლებდა (იხ. ასევე *Kazan v. Türkiye*, 2023, § 56, სასამართლო შენობის წინ დაუგეგმავ შეკრებასთან დაკავშირებით).

47. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ საქმეში *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, 2007, §§ 34-35, მიუხედავად იმისა, რომ მომჩივნები წარდგენილ ბრალდებებში გამართლდნენ, სასამართლომ მათ უფლებებში ჩარევა დაადგინა, ვინაიდან პოლიციის მხრიდან მონაწილეთა დასაშლელად ძალის გამოყენებას ჰქონდა ადგილი და, ასევე, განხორციელდა შემდგომი სისხლისსამართლებრივი დევნა, რომელსაც შეუძლო გამყინავი ეფექტი მოეხდინა და მომჩივნებისთვის მსგავს შეხვედრებში მონაწილეობის სურვილი დაეკარგა.

C. კანონიერება

48. კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლებში აღნიშნული ფრაზები „კანონით დადგენილი“ და „კანონის შესაბამისად“ არა მხოლოდ იმას მოითხოვს, რომ სადავო ზომას ჰქონდეს სამართლებრივი საფუძველი ეროვნულ კანონმდებლობაში, არამედ განსახილველი კანონის ხარისხზეც მიუთითებს, რომელიც ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დაინტერესებული პირისთვის და განჭვრეტადი მისი შედეგების მიხედვით (*Rotaru v. Romania* [GC], 2000, § 52; *Maestri v. Italy* [GC], 2004, § 30; *Gorzeli and Others v. Poland* [GC], 2004, §§ 64-65; *Sindicatul „Păstorul cel Bun” v. Romania* [GC], 2013, § 153). უფრო მეტიც, მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით გათვალისწინებული კანონიერების მოთხოვნის დარღვევა, რომელიც თავისუფლების აღკვეთას, როგორც მე-11 მუხლში ჩარევის ფორმას, ეხება, უკანონოს ხდის მსგავს ჩარევას (*Hakim Aydın v. Turkey*, 2020, § 51).

49. მაგალითად, საქმეში *Djavit An v. Turkey*, 2003, §§ 64-68, არ არსებობდა მოქმედი კანონმდებლობა, რომელიც „ჩრდილოეთ კვიპროსში“ (TRNC) მცხოვრები თურქი კვიპროსელებისთვის სამხრეთ კვიპროსში ბერძენ კვიპროსელებთან მშვიდობიანი შეკრების მიზნით „მწვანე ხაზის“ გადაკვეთაზე ნებართვების გაცემას დაარეგულირებდა, შესაბამისად, ასეთ შეკრებებში მონაწილეობაზე დაწესებული შეზღუდვები უკანონოდ იქნა მიჩნეული კონვენციის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით (იხ. ასევე *Adali v. Turkey*, 2005).

50. ანალოგიურად, საქმეში *Mkrtchyan v. Armenia*, 2007, § 43, §§ 39-45, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივანს არ შეუძლო განეჭვრიტა, რომ ქუჩის მსვლელობაში მონაწილეობისთვის მოხდებოდა მისი გასამართლება და დაჯარიმება, ვინაიდან არ არსებობდა შიდა საკანონმდებლო დებულება, რომელიც ნათლად განმარტავდა, მოქმედებდა თუ არა სომხეთში ყოფილი საბჭოთა კავშირის კანონები, მათ შორის, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, რომლითაც იგი გაასამართლეს.

51. საქმეში *Lashmankin and Others v. Russia*, 2017, §§ 410-471, სასამართლომ დაადგინა, რომ კანონმდებლობით გათვალისწინებული ფართო დისკრეცია, რომელიც ხელისუფლებას საზოგადოებრივი შეკრებების ადგილის, დროის ან ფორმის შეცვლის შეთავაზების უფლებას აძლევდა, არ აკმაყოფილებდა „კანონის ხარისხის“ მოთხოვნას, რადგან ამ კანონს მისი თვითნებური და დისკრიმინაციული გამოყენებისგან დაცვის ადეკვატური და ეფექტური სამართლებრივი გარანტიები არ გააჩნდა.

52. საქმეში *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, §§ 114-119, სასამართლომ დაადგინა, რომ რუსეთის საჯარო შეკრებების მარეგულირებელი ნორმატიული ბაზა „შეტყობინებას დაქვემდებარებული შეკრების“ ფართო ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლეოდა და ხელისუფლებას მკაცრი ზომების გამოყენებით, მათ შორის, დაუყოვნებლივი დაკავებითა

და თავისუფლების აღკვეთით, აგრეთვე სისხლისსამართლებრივი ხასიათის სანქციებით, მსგავსი შეკრებების შეზღუდვის ზედმეტად ფართო დისკრეციას ანიჭებდა.

53. ანალოგიურად, საქმეში *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*, 2015, §§ 54-57, სასამართლომ აღნიშნა, რომ კანონმდებლობა საზოგადოებრივი შეკრების აკრძალვის ან შეჩერების, შეკრების ადგილის, მარშრუტის ან/და დროის შეზღუდვის ან შეცვლის, ასევე შეკრებებისთვის კონკრეტული ტერიტორიების განსაზღვრისთვის, ფართო უფლებამოსილებას ითვალისწინებდა. სასამართლომ სერიოზული შეშფოთება გამოხატა ისეთი კანონმდებლობის განჭვრეტადობასთან და სიზუსტესთან დაკავშირებით, რომელიც საზოგადოებრივი შეკრებების ძალადობრივად აკრძალვის ან დაშლის საშუალებას იძლეოდა (იხ. ასევე *Huseynli and Others v. Azerbaijan*, 2016, და *Hakobyan and Others v. Armenia*, 2012, დემონსტრაციებზე დასწრებისთვის ხელის შეშლის მიზნით მომჩივნების პრევენციულ დაკავებებთან დაკავშირებით).

54. თუმცა, მე-11 მუხლის კონტექსტში სასამართლო ასევე აღიარებს, რომ კანონების აბსოლუტური სიზუსტით ფორმულირების მიღწევა შეუძლებელია, განსაკუთრებით ისეთ სფეროებში, სადაც სიტუაცია საზოგადოებაში გაბატონებული შეხედულებების მიხედვით იცვლება (*Ezelin v. France*, 1991, § 45). კერძოდ, როგორც სასამართლომ განმარტა, არ არის აუცილებელი, რომ მოცემული ქმედების შედეგები აბსოლუტური დარწმუნებით განჭვრეტადი იყოს: გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ეს მიუღწეველია. მიუხედავად იმისა, რომ დარწმუნებით განჭვრეტადობის მიღწევა ძალზე სასურველია, ამან შეიძლება გადაჭარბებულ სიხისტემდე მიგვიყვანოს და ცვალებად გარემოებებზე კანონის მორგების შესაძლებლობა შეზღუდოს. შესაბამისად, ბევრი კანონი გარდაუვლად ისეთი ტერმინებითაა ფორმულირებული, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ბუნდოვანია და რომელთა ინტერპრეტაციასა და გამოყენებას მათი პრაქტიკული განხორციელება განსაზღვრავს (*Rekvenyi v. Hungary* [GC], 1999, § 34; *Ziliberberg v. Moldova*, (dec.), 2004; *Primov and Others v. Russia*, 2014, § 125).

55. სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ გადაწყვეტილების მიღების ფუნქცია, რომელიც ეროვნულ სასამართლოებს აკისრიათ, ინტერპრეტაციის კუთხით არსებული ნებისმიერი ეჭვის გაფანტვასაც ითვალისწინებს. სასამართლო შეზღუდულია თავის უფლებამოსილებაში, განიხილოს ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობა, ვინაიდან ეროვნული კანონმდებლობის ინტერპრეტაცია და გამოყენება, პირველ რიგში, ეროვნული ხელისუფლების, განსაკუთრებით კი, ეროვნული სასამართლოების პრეროგატივაა (*Kruslin v. France*, 1990, § 29; *Kopp v. Switzerland*, 1998, § 59; *Vyerentsov v. Ukraine*, 2013, § 54).

D. ლეგიტიმური მიზანი

56. კონვენციის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილია ის ლეგიტიმური მიზნები,³ რომლებიც უფლების განხორციელების შეზღუდვას ითვალისწინებს: ეროვნული უშიშროება ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, უწყსრიგობის ან დანაშაულის აღკვეთა, ჯანმრთელობისა თუ მორალის დაცვა, ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა.

57. სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, შინაარსის გამო შეკრების თავისუფლების შეზღუდვის შემთხვევების განხილვისას სასამართლო შეფასების უფრო მკაცრ სტანდარტს იყენებს, ვიდრე ტექნიკური ხასიათის შეზღუდვების შემთხვევებში. ლეგიტიმური საფუძვლით შეკრების აკრძალვა იმ გზავნილის შინაარსის გამო, რომლის გადმოცემაც მონაწილეებს სურთ, ძალზე იშვიათად ხდება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც კრიტიკის მთავარი სამიზნე სწორედ ის ხელისუფლებაა, რომელსაც საჯარო შეკრების სანქცირების ან აკრძალვის უფლებამოსილება გააჩნია (*Navalnyy, v. Russia* [GC], 2018, § 86, და *Primov and Others v. Russia*, 2014, §§ 134-135).

3. იხ. ნაწილი I.E (b) *გზამკვლევი მე-11 მუხლის შესახებ - შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება*.

58. საქმეში *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, ოპოზიციის პოლიტიკური ლიდერი ორი წლის განმავლობაში შვიდჯერ დააკავეს. სასამართლომ დაადგინა, რომ არსებობს „თანხვედნილი კონტექსტუალური მტკიცებულებები“ იმისა, რომ მომჩივნის განცხადება იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი კონკრეტულ სამიზნეს წარმოადგენდა, ლოგიკას მოკლებული არ იყო, იმის გათვალისწინებით, რომ ხელისუფლება ოპოზიციაზე კონტროლის მოპოვებას ცდილობდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ აღნიშნული ჩარევა ფარულ მიზანს ემსახურებოდა, კერძოდ, „ჩაეხშო ის პოლიტიკური პლურალიზმი, რომელიც „კანონის უზენაესობით“ რეგულირებული „ეფექტიანი პოლიტიკური დემოკრატიის“ ნაწილს წარმოადგენს, იმის გათვალისწინებით, რომ ორივე ეს ცნება კონვენციის პრეამბულაში არის ნახსენები“, და არა მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ ლეგიტიმურ მიზნებს. დაირღვა მე-18 მუხლი⁴ მე-5 და მე-11 მუხლებთან ერთობლიობაში.

59. სასამართლომ დაადგინა, რომ სიტყვით გამოსვლებსა და დემონსტრაციებში ტერიტორიული ცვლილებების მოთხოვნა ავტომატურად არ უქმნიდა საფრთხეს ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობასა და ეროვნულ უსაფრთხოებას. ამრიგად, ფუნდამენტური საკონსტიტუციო და ტერიტორიული ცვლილებების მოთხოვნა ავტომატურად ვერ გაამართლებდა შესაბამისი შეკრებების აკრძალვას (*Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria*, 2001, § 97).

60. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ „არეულობის პრევენციის“ ლეგიტიმური მიზანი ვიწროდ უნდა იქნეს განმარტებული (*Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, § 122, მე-11 მუხლთან დაკავშირებით; *Perinçek v. Switzerland*, 2013, §§ 146-151, მე-10 მუხლთან დაკავშირებით). თუმცა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ საჯარო ადგილებში მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა შეიძლება ემსახურებოდეს სხვათა უფლებების დაცვას არეულობის თავიდან აცილებისა და ტრანსპორტის მოწესრიგებული მოძრაობის შენარჩუნების მიზნით (*Éva Molnár v. Hungary*, 2008, § 34).

61. საქმეში *Ezelin v. France*, 1991, § 47, მომჩივანს დაეკისრა სასჯელი იმის გამო, რომ იგი დემონსტრაციის დროს მომხდარ უმართავ ინციდენტებს არ გაემიჯნა. ხელისუფლებამ ჩათვალა, რომ მსგავსი დამოკიდებულებით მომჩივანი, როგორც ადვოკატი, იწონებდა და აქტიურად უჭერდა მხარს აღნიშნულ ქმედებებს. სასამართლომ დაადასტურა, რომ ასეთი ჩარევა „არეულობის პრევენციის“ ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

62. თუმცა სასამართლომ „არეულობის პრევენცია“ ლეგიტიმურ მიზნად არ მიიღო იმ მოვლენებთან დაკავშირებით, სადაც შეკრებები დაუგეგმავად ხდებოდა და საზოგადოების წესრიგის დარღვევას არ იწვევდა (*Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, §§ 124-126).

E. აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში

63. ჩარევა ჩაითვლება „აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად, თუ ის წარმოადგენს „მწვავე სოციალურ საჭიროებას“ და, კერძოდ, თუ იგი ლეგიტიმური მიზნის თანაზომიერია და თუ ეროვნული ხელისუფლების მიერ მის გასამართლებლად მოყვანილი მიზეზები „რელევანტური და საკმარისია“ (*Coster v. the United Kingdom* [GC], 2001, § 104; *S. and Marper v. the United Kingdom* [GC], 2008, § 101; *Obote v. Russia*, 2019, § 40). თუმცა, ამ კონტექსტში, ცნებას „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ არ გააჩნია ისეთი ფრაზების მსგავსი მოქნილობა, როგორებიცაა „სასარგებლო“ ან „სასურველი“ (*Gozelik and Others v. Poland* [GC], 2004, § 95).⁵ უფრო მეტიც, მომჩივნის მიერ მშვიდობიან შეკრებაში მონაწილეობის კონტექსტში კონვენციის სხვა დებულებების დარღვევა, როგორიცაა მე-3, მე-5 და მე-6 მუხლები, გადამწყვეტი ფაქტორი აღმოჩნდა სასამართლოს მიერ იმის განსაზღვრისას, იყო თუ არა მე-11 მუხლით დაცულ უფლებებში ჩარევა

4. იხ. *გზამკვლევი მე-18 მუხლის შესახებ - უფლებების შეზღუდვათა გამოყენების ფარგლები*.

5. იხ. ნაწილი I.E (c) *გზამკვლევი მე-11 მუხლის შესახებ - შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება*.

„აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ (*Navalnyy and Gunko v. Russia*, 2020, §§ 84-93; *Zakharov and Varzhabyan v. Russia*, 2020, §§ 87-91).

64. სასამართლომ განმარტა, რომ მის ფუნქციას არა შესაბამისი ეროვნული ორგანოების გადაწყვეტილებების თავისი შეხედულებით ჩანაცვლება, არამედ მე-11 მუხლთან მათი შესაბამისობის შემოწმება წარმოადგენს. შესაბამისად, მან უნდა დაადგინოს, კერძოდ, გამოიყენა თუ არა სახელმწიფომ თავისი დისკრეცია დასაბუთებულად, სიფრთხილით და კეთილსინდისიერად. ასევე, იმის განსაზღვრისას, შეიძლება თუ არა კონვენციით გარანტირებული უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვა „დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებლად“ ჩაითვალოს, ხელშემკვრელი სახელმწიფოები გარკვეული, მაგრამ არა შეუზღუდავი დისკრეციით სარგებლობენ (*Coster v. the United Kingdom* [GC], 2001, § 105; *Ashughyan v. Armenia*, 2008, § 89; *Barraco v. France*, 2009, § 42; *Kasparov and Others v. Russia*, 2013, § 86).

65. თანაზომიერების პრინციპი, ერთი მხრივ, კონვენციის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილი მიზნების მოთხოვნებსა და, მეორე მხრივ, ქუჩებში ან სხვა საჯარო ადგილებში შეკრებილი პირების მიერ სიტყვით, ქესტებით ან თუნდაც ღუმლით აზრის თავისუფალ გამოხატვას შორის ბალანსის დაცვას მოითხოვს (*Kudrevičius and Others v. Lithuania* [GC], 2015, § 144).

66. ამ ნაწილში გაანალიზებულია აღნიშნული თანაზომიერების შეფასება მასობრივი პროტესტების დროს შეკრების თავისუფლებაში ჩარევის ყველაზე გავრცელებულ ტიპებთან მიმართებით.

1. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა და არასანქცირებული შეკრების დამლა

67. სასამართლომ განმარტა, რომ წინასწარი ნებართვის არქონიდან გამომდინარე პროტესტის „არაკანონიერება“ ხელისუფლებისთვის „კარტ ბლანშის“ მიცემის საფუძველს არ წარმოადგენს; იგი კვლავ მე-11 მუხლით გათვალისწინებული თანაზომიერების პრინციპის მოთხოვნებითაა შეზღუდული (იხ. ასევე *Bumbes v. Romania*, 2022, §§ 94-96, მე-10 მუხლის კონტექსტში ამ პრინციპების გამოყენებასთან დაკავშირებით). ამგვარად, პირველ რიგში, უნდა დადგინდეს, თუ რატომ არ გაიცა დემონსტრაციის ჩატარების ნებართვა, რა საჯარო ინტერესი დაედო უარის თქმას საფუძველად და რა რისკებთან იყო დემონსტრაცია დაკავშირებული. ჩარევის თანაზომიერების შესაფასებლად ასევე მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს პოლიციის მიერ საპროტესტო აქციის მონაწილეთა მიმართ აქციაში მონაწილეობის სურვილის გასაქრობად, კონკრეტულ ადგილას მათ შესაკავებლად ან დემონსტრაციის დასაშლელად გამოყენებული მეთოდები (*Primov and Others v. Russia*, 2014, § 119).

a. შეკრების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმა

68. სასამართლომ დაადგინა, რომ საჯარო შეკრების კონკრეტულ ადგილზე ჩატარების ნებართვის გაუცემლობა მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ შეკრების ჩატარების დრო და ადგილი სხვა საჯარო ღონისძიებას ემთხვევა და იმის მკაფიო და ობიექტური დასაბუთების გარეშე, რომ ორივე ღონისძიების ჩატარება სათანადოდ მობილიზებული საპოლიციო ძალების პირობებში შეუძლებელი იყო, შეკრების თავისუფლებაში არათანაზომიერ ჩარევას წარმოადგენდა (*Lashmankin and Others v. Russia*, 2017, § 422).

69. საქმეში *Öllinger v. Austria*, 2006, §§ 32-51, მომჩივანს სურდა, მოეწყო შეხვედრა, რომელიც დროსა და ადგილში მოწინააღმდეგე ჯგუფის ღონისძიებას ემთხვეოდა. სასამართლომ კონტრადემონსტრაციის უპირობო აკრძალვა უკიდურეს ზომად მიიჩნია, რომელიც შესაბამის დასაბუთებას მოითხოვდა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მომჩივანი საკუთარი აზრის

გამოთქმას მშვიდობიანი და მდუმარე ფორმით აპირებდა და სკანდირებასა და ბანერების გამოყენებას სრულიად გამორიცხავდა.

70. საქმეში *Sáska v. Hungary*, 2012, §§ 15-23, პოლიციამ დემონსტრანტებს შემხვედრი წინადადება შესთავაზა, რომ მომჩივნის დემონსტრაცია გარკვეული ადგილით შემოფარგულიყო. სასამართლომ დაასკვნა, რომ აღნიშნული ჩარევა საზოგადოებრივი უსაფრთხოების და სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ლეგიტიმურ მიზნებს ემსახურებოდა, თუმცა აუცილებლობას არ წარმოადგენდა, ვინაიდან ზუსტად იმავე ადგილას დაგეგმილ სხვა დემონსტრაციაზე ნებართვა ხელისუფლებამ აქციის გეგმებში ყოველგვარი შესწორების შეტანის გარეშე გასცა.

71. საქმეში *Mustafa Hajili and Others v. Azerbaijan*, 2022, §§ 35-36, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც შეკრების ნებართვა საერთოდ არ გაიცა ან როდესაც დაგეგმილ ადგილას შეკრების ჩატარებაზე ორგანიზატორებს უარი ეთქვათ და როდესაც ეს უარი ისეთი ფუნდამენტური მიზეზებით არ იყო დასაბუთებული, როგორიცაა, მაგალითად, ორგანიზატორებისა და მონაწილეების ძალადობრივი განზრახვა, ძალადობის წაქეზების ან დემოკრატიული საზოგადოების საფუძვლებზე სხვაგვარად უარის თქმის სურვილი, სასამართლომ დაასკვნა, რომ როგორც შეკრების ნებართვის საერთოდ არ გაცემა, ასევე დაგეგმილ ადგილას მის ჩატარებაზე უარის თქმა, მომჩივანთა შეკრების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

72. საქმეში *Obote v. Russia*, 2019, §§ 34-46, სასამართლომ დემონსტრაციის ზომასა და ფორმასთან მიმართებით წინასწარი ნებართვის აუცილებლობა განიხილა. მან აღნიშნა, რომ, რუსეთის კანონმდებლობის მიხედვით, სტატიკური დემონსტრაციის განმარტება იმდენად ფართო იყო, რომ მას სოციალური სიტუაციების ფართო სპექტრის მოცვა შეეძლო, და დაადგინა, რომ მომჩივნის მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებას არეულობის თავიდან აცილების სახელმწიფო ინტერესი ვერ გადაწონიდა.

73. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ შეკრების ნებართვის გაცემის ერთ-ერთი პირობა, რომლის მიხედვითაც დემონსტრანტებს სახელმწიფოს მიერ დაურეგისტრირებული პარტიების, პოლიტიკური ორგანიზაციების ან გაერთიანებების სიმბოლოების გამოყენა ეკრძალებათ, არ პასუხობდა „აუცილებელ სოციალურ საჭიროებას“ იმ მომჩივნის შემთხვევაში, რომელსაც ხელში არარეგისტრირებული კომუნისტური სიმბოლოები ეჭირა (*Solari v. the Republic of Moldova*, 2017, §§ 25-39).

ბ. არასანქცირებული შეკრების დამლა

74. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ როდესაც დემონსტრანტები არ ეწევიან ძალადობას, მნიშვნელოვანია, რომ საჯარო ხელისუფლებამ მშვიდობიანი შეკრებების მიმართ გარკვეული ტოლერანტობა გამოიჩინოს (*Kudrevičius and Others v. Lithuania*, [GC], 2015, § 150, და *Obote v. Russia*, 2019, § 41; *Laguna Guzman v. Spain*, 2020, § 50).

75. სასამართლომ აღიარა, რომ შეიძლება არსებობდეს განსაკუთრებული გარემოებები, როდესაც დაუყოვნებელი რეაგირება შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს, მაგალითად, სპონტანური დემონსტრაციების შემთხვევაში. თუმცა, დემონსტრაციის დამლა მხოლოდ წინასწარი ნებართვის არქონის გამო, მონაწილეთა მხრიდან რაიმე უკანონო ქმედების გარეშე, შეიძლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების არათანაზომიერ შეზღუდვას წარმოადგენდეს (*Bukta and Others v. Hungary*, 2007, §§ 35-36).

76. საქმეში *Navalnyy and Yashin v. Russia*, 2014, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებამ სანქცირებული შეკრების დასრულების შემდეგ გამართული მშვიდობიანი „სპონტანური მარშის“ დამლის გადაუდებელი სოციალური აუცილებლობა ვერ დაამტკიცა, ვინაიდან ეროვნულ სასამართლოებს არ უცდიათ, შეეფასებინათ პროტესტის მონაწილეების მიერ შექმნილი საფრთხის მასშტაბები ან მათი დამლის აუცილებლობა. ამდენად, პოლიციის

ძალისმიერი ჩარევა იყო არათანაზომიერი და არეულობის პრევენციის კუთხით არააუცილებელი მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით.

77. საქმეში *Oya Ataman v. Turkey*, 2006, მომჩივანმა უკანონო მარში მოაწყო. არ არსებობდა არანაირი მტკიცებულება იმისა, რომ ისინი საფრთხეს უქმნიდნენ საზოგადოებრივ წესრიგს, გარდა სატრანსპორტო მოძრაობის შესაძლო შეფერხებისა. სასამართლომ არეულობის პრევენციის მიზნით პოლიციის ძალისმიერი ჩარევა, რომელიც წინააღმდეგობის გამოყენებასაც მოიცავდა, არათანაზომიერ და არააუცილებელ ზომად ჩათვალა. სასამართლომ დაადგინა, რომ, თუ დემონსტრანტები არ ეწევიან ძალადობას, ხელისუფლებამ უნდა გამოავლინოს გარკვეული ტოლერანტობა მშვიდობიანი შეკრებების მიმართ.

78. უფრო მეტიც, როდესაც დემონსტრაცია ხელისუფლების მიერ გაცემული ნებართვის პირობების შესაბამისად არ ჩატარდა, მაგალითად, საქმეში *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, 2007, სადაც დემონსტრაცია ისეთ ადგილას გაიმართა, რომელიც ნებადართულ ადგილთა შორის არ ფიგურირებდა, სასამართლომ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ, როდესაც დემონსტრანტები არ ახორციელებენ ძალადობრივ ქმედებებს, არეულობის პრევენციის მიზნით პოლიციის ძალადობრივი ჩარევა არათანაზომიერ და არააუცილებელ ზომას წარმოადგენს.

79. საქმეში *Ibrahimov and Others v. Azerbaijan*, 2016, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ხელისუფლებამ შეზღუდული რაოდენობის მონაწილეებისგან შემდგარი მშვიდობიანი დემონსტრაცია მისი დაწყებიდან მალევე დაშალა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებამ ვერ წარმოადგინა შესაბამისი და საკმარისი მიზეზები, რომელიც დემონსტრაციის დარბევას გაამართლებდა.

80. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Primov and Others v. Russia*, 2014, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ საპროტესტო აქციის მონაწილეთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა „მარგინალურ“ და „სპორადულ“ ძალადობას ახორციელებდა. დემონსტრანტების მიერ მთავარ მაგისტრალზე აღმართული ბარიერის მოსაშორებლად პოლიცია ჩაერია. სასამართლომ დემონსტრანტების დასაშლელი სპეცტექნიკის გამოყენება გამართლებულად მიიჩნია. თუმცა, სასამართლომ ისიც აღნიშნა, რომ, თუ ძალადობაში ორივე მხარე, როგორც დემონსტრანტები, ისე პოლიცია, მონაწილეობს, შესაძლოა საჭირო გახდეს იმის გამოკვლევა, თუ ვინ დაიწყო ძალადობა (*Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, 2007, § 45).

81. საქმეში *Geylani and Others v. Türkiye*, 2023, §§ 122-127, სასამართლომ შეკრების ძალადობრივი დარბევა არათანაზომიერად მიიჩნია და საფუძვლად, *inter alia*, წყალსატყორცნის გამოყენებასთან დაკავშირებით მის მიერ გამოტანილი დასკვნები მოიყვანა, სადაც ის აღნიშნავდა, რომ მომჩივნისთვის წყლის ჭავლით სერიოზული დაზიანების მიყენება კონვენციის მე-3 მუხლის არსებითი ნაწილის დარღვევას წარმოადგენდა.

2. დემონსტრაციის შემდეგ დაკისრებული სასჯელები

82. სასამართლომ არასანქცირებული შეკრებებისას მონაწილეთა გასამართლების აუცილებლობაც განიხილა. მისი განმარტებით, მან უნდა შეაფასოს დაკისრებული სასჯელების ხასიათი და სიმძიმე, რათა გამოიკვლიოს ჩარევის თანაზომიერება მისაღწევ მიზანთან მიმართებით. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მშვიდობიანი დემონსტრაცია, როგორც წესი, არ უნდა იწვევდეს მონაწილეებისთვის სისხლისსამართლებრივი სანქციების, განსაკუთრებით კი, თავისუფლების აღკვეთის შეფარდებას. შესაბამისად, სასამართლო განსაკუთრებული ყურადღებით განიხილავს იმ შემთხვევებს, სადაც ეროვნული ხელისუფლების მიერ არაძალადობრივი ქცევისთვის დაწესებული სანქციები თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს (*Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022, § 92; *Chkhartishvili v. Georgia*, 2023, § 60).

83. საქმეში *Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 492-493, სასამართლომ განმარტა, რომ, როდესაც პირები ძალადობრივ ქმედებებში მონაწილეობენ, სახელმწიფო ორგანოები, შეკრების თავისუფლებაში ჩარევის აუცილებლობის განსაზღვრისას ფართო დისკრეციით სარგებლობენ და მსგავსი გასაკიცხი ქმედებებისთვის სანქციის დაკისრება შეიძლება კონვენციის მე-11 მუხლით გათვალისწინებულ გარანტიებთან თავსებადად ჩაითვალოს. თუმცა, სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ხანგრძლივი პატიმრობის შეფარდება პოლიციელებთან უიარაღო დაპირისპირებისთვის ან მათთვის ქვების ან სხვა საგნების სროლისთვის, რომელსაც მძიმე დაზიანება არ მოჰყოლია, რიგ შემთხვევებში არათანაზომიერად იქნა მიჩნეული. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ კიდევ ერთხელ აღნიშნა, რომ ძალისმიერი ზომების გამოყენებამ, მაგალითად, შეკრების დასაშლელად ძალის გამოყენებამ, მონაწილეთა დაკავებამ, დაპატიმრებამ ან/და შემდგომში გასამართლებამ შეიძლება მათ და სხვებსაც მომავალში მსგავს შეკრებებში და, ზოგადად, ღია პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობის სურვილი დაუკარგოს.

84. საქმეში *Obote v. Russia*, 2019, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევაში დამნაშავედ ცნობისას ეროვნულმა სასამართლოებმა არ შეაფასეს, თუ რამდენად არღვევდა ან, საერთოდ, არღვევდა თუ არა მოცემული ღონისძიება საზოგადოებრივ წესრიგს. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეროვნულმა სასამართლო ორგანოებმა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის წარმოებისას არ დაიცვეს ბალანსი და სავარაუდო სტატიკური დემონსტრაციის ფორმალურ უკანონობას უპირატესი მნიშვნელობა მიანიჭეს.

85. ანალოგიურად, საქმეში *Razvozhayev v. Russia and Ukraine and Udaltsov v. Russia*, 2019, სასამართლომ დაასკვნა, რომ დემონსტრაციის დროს მომხდარი შეტაკებების შემდეგ მომჩივნების გასამართლება „მასობრივი არეულობის“ მოწყობისთვის, თავად ღონისძიების ორგანიზატორების ქმედებებისა და განზრახვების საკმარისად შესწავლის გარეშე, მე-11 მუხლის დარღვევას წარმოადგენდა. ამასთან დაკავშირებით, საქმეში *Kemal Çetin v. Turkey*, 2020, § 47, სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ პროტესტის ორგანიზატორებს არ შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროთ, თუ ისინი უშუალოდ არ მონაწილეობდნენ სადავო ქმედებებში, არ ახალისებდნენ ასეთ ქმედებებს ან არ უჭერდნენ მხარს უკანონო ქცევას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ორგანიზატორებს არ შეიძლება პასუხისმგებლობა დაეკისროთ სხვების ქმედებებზე, თუ ისინი პირდაპირ (აქტიურად და უშუალოდ) ან ირიბად (მაგალითად, მიუღებელი ქცევის შესაჩერებლად არ ჩარევით) არ მონაწილეობდნენ ამ ქმედებებში. ამრიგად, პროტესტის ორგანიზატორები შეიძლება გათავისუფლდნენ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან თავიანთი ქმედებების საფუძველზე. საქმეში *İmrek v. Turkey*, 2020, §§ 33-38, სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილა ეროვნული სასამართლოების მოვალეობაზე, საკმარისად დაესაბუთებინათ დემონსტრაციის მონაწილეთა მიერ ჩადენილი ქმედებებისთვის ორგანიზატორთა გასამართლების მიზეზები.

86. სასამართლომ დემონსტრაციის შემდგომ დაკისრებული სასჯელების სიმძიმეზეც იმსჯელა. საქმეში *Kudrevičius and Others v. Lithuania* [GC], 2015, სასამართლომ, სხვა ფაქტორებთან ერთად, თანაზომიერად მიიჩნია სამოცი დღით თავისუფლების აღკვეთა, რომლის აღსრულებაც ერთი წლით გადავადდა. მომჩივნებზე დაკისრებული სასჯელის ერთადერთი რეალური შედეგი ის იყო, რომ, თუ ისინი ერთი წლის განმავლობაში საცხოვრებელი ადგილის შვიდ დღეზე მეტი ხნით დატოვებას გადაწყვეტდნენ, ამისთვის შესაბამისი ნებართვა უნდა აეღოთ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ საავტომობილო მაგისტრალის დაახლოებით ორი დღით გადაკეტვის საპასუხოდ მომჩივნებისთვის შექმნილი ეს დისკომფორტი საზოგადოებრივი წესრიგის სერიოზული დარღვევის თანაზომიერი იყო.

87. ანალოგიურად, საქმეში *Rai and Evans v. The United Kingdom* (dec.), 2009, არასანქცირებულ დემონსტრაციაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით სასამართლომ მომჩივნების მიმართ დაკისრებული ჯარიმები თანაზომიერად მიიჩნია. სასამართლომ მთელი რიგი ფაქტორები

მიიღო მხედველობაში, მათ შორის, ის, რომ მომჩივნებმა წინასწარ იცოდნენ ნებართვის მისაღებად განცხადების შეტანის ვადები, აშკარად ჰქონდათ განცხადების შეტანის შესაძლებლობა, იცოდნენ უსაფრთხოების სპეციალურ ზონებთან დაკავშირებით არსებული შეზღუდვების შესახებ, საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის მიზნით დადგენილი პირობების შესახებ, ასევე ის ფაქტიც, რომ პოლიციამ მომჩივნებს ნება დართო, გაეგრძელებინათ დემონსტრაცია და მისცა მათ შესაძლებლობა, სანქციების გარეშე დაშლილიყვნენ, ასევე შემდგომი, მოკრძალებული, თუმცა სისხლისსამართლებრივი წესით, დაკისრებული სანქციები (იხ. ასევე *Csiszer and Csibi v. Romania*, 2020, §§ 118-122, იმ ჯარიმებთან დაკავშირებით, რომელთა გადახდის ალტერნატიულ საშუალებად პატიმრობა მოიაზრება).

88. საქმეში *Berladir and Others v. Russia*, 2012, რუსეთის ხელისუფლებამ არ აკრძალა მოცემული საჯარო შეკრება, თუმცა ორგანიზატორების განცხადებას სწრაფად გამოეხმაურა და ალტერნატიული ადგილი შესთავაზა. ორგანიზატორებმა, ყოველგვარი საფუძვლიანი მიზეზის გარეშე, არ მიიღეს ხელისუფლების შეთავაზება. სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნების მიერ აღნიშნული შეთავაზების ნაწილობრივ მაინც არგანხილვამ, ხელისუფლების ორგანოებს უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და დაგეგმილი ღონისძიებისთვის აუცილებელი მოსამზადებელი ზომების მიღება გაურთულა, განსაკუთრებით იმის გამო, რომ მათ შედარებით შეზღუდულ ვადებში უწევდა მოქმედება. სასამართლომ თანაზომიერად მიიჩნია ეროვნული სასამართლოების დასკვნა, რომ მომჩივნების ქმედებები ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევას წარმოადგენდა და მათ მცირე ჯარიმები დაეკისრა.

89. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Hyde Park and Others v. Moldova (nos. 5 and 6)*, 2010, შეკრების ნებართვის არქონის გამო მშვიდობიანი დემონსტრანტების დაკავების შემდეგ, ეროვნულმა ხელისუფლებამ მათ კანონით გათვალისწინებული სახდელის სკალის ზედა ზღვართან მიახლოებული ჯარიმები დააკისრა (კანონით დადგენილი მაქსიმალური ოდენობის 80%), რაც სასამართლომ შეკრების უფლებაში არათანაზომიერ ჩარევად მიიჩნია.

90. საქმეში *Ekrem Can and Others v. Turkey*, 2022, §§ 93-94, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ერთი წლითა და რვა თვით თავისუფლების აღკვეთა განსაკუთრებით მკაცრ და არათანაზომიერ სანქციას წარმოადგენდა სასამართლოს შენობაში გამართული არაძალადობრივი პროტესტის გამო. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ მომჩივნები მე-11 მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისთვის წინასწარ პატიმრობაში ერთ წელსა და რვა თვეზე მეტხანს იმყოფებოდნენ (რაც ძალზე ხანგრძლივ პერიოდად მიიჩნია). შესაბამისად, სასამართლომ ამ დებულების დარღვევა დაადგინა.

3. პრევენციული დაკავება შეკრებაში მონაწილეობაში ხელის შეშლის მიზნით

91. საქმეში *Schwabe and M.G. v. Germany*, 2011, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მომჩივნების თითქმის ექვსდღიანი დაკავება, რაც იმ G8 სამიტის მთლიან პერიოდს დაემთხვა, რომლის გაპროტესტებასაც ისინი აპირებდნენ, იყო არათანაზომიერი ზომა სამიტის დროს დაკავებული დემონსტრანტების გასათავისუფლებლად სხვების შესაძლო წაქეზების თავიდან ასაცილებლად. სასამართლომ ჩათვალა, რომ ხელისუფლებას მიზნის მისაღწევად შეუძლო სხვა ეფექტიანი, მაგრამ ნაკლებად ხელმყოფი ზომების გამოყენება, მაგალითად, მომჩივანთა ხელთ არსებული ბანერების ჩამორთმევა. აღნიშნულთან დაკავშირებით სასამართლომ კონვენციის მე-11 მუხლის დარღვევის ფაქტი დაადგინა.

F. პოზიტიური ვალდებულებები

92. მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების უფლება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს პოზიტიურ ვალდებულებებსაც აკისრებს (*Öllinger v. Austria*, 2006, § 35).⁶ სახელმწიფოებმა არა მხოლოდ თავი უნდა შეიკავონ მშვიდობიანი შეკრების უფლების დაუსაბუთებელი შეზღუდვისგან, არამედ დაიცვან ეს უფლება. თუმცა, მე-11 მუხლის მთავარ ამოცანას საჯარო ხელისუფლების მხრიდან დაცული უფლებების განხორციელებაში თვითნებური ჩარევისგან პიროვნების დაცვა წარმოადგენს (*Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom*, 2007, § 37; *Nemtsov v. Russia*, 2014, § 72), გარდა ამისა, არსებობს ამ უფლებებით ეფექტიანი სარგებლობის უზრუნველყოფის პოზიტიური ვალდებულებები (*Djavit An v. Turkey*, 2003, § 57; *Oya Ataman v. Turkey*, 2006, § 36; *Gün and Others v. Turkey*, 2013).

1. მონაწილეთა ძალადობისგან დაცვა

93. ხელისუფლება ვალდებულია მიიღოს შესაბამისი ზომები კანონიერ დემონსტრაციებთან დაკავშირებით მათი მშვიდობიანი ქცევისა და ყველა მოქალაქის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად (*Oya Ataman v. Turkey*, 2006, § 35; *Makhmudov v. Russia*, 2007, §§ 63-65; *Gün and Others v. Turkey*, 2013). თუმცა, მათ ამის აბსოლუტური უზრუნველყოფის ვალდებულება არ გააჩნიათ და გამოსაყენებელი საშუალებების არჩევაში ფართო დისკრეციით სარგებლობენ (*Protopapa v. Turkey*, 2009, § 108). ამ კუთხით, კონვენციის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულება მისაღებ ზომებს უკავშირდება და არა მისაღწევ შედეგებს (*Giuliani and Gaggio v. Italy* [GC], 2011, § 251; *Kudrevičius and Others v. Lithuania* [GC], 2015, § 159; *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, 1988, § 34; *Fáber v. Hungary*, 2012, § 39).

94. თუნდაც დემონსტრანტთა განზრახვა არ იყოს ძალადობრივი, საჯარო დემონსტრაციებმა მაინც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას საზოგადოებრივ წესრიგს, როდესაც კონტრდემონსტრანტებიც თავიანთი მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებას იცავენ. სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებას აქვს პოზიტიური ვალდებულება, დაიცვას კანონიერი დემონსტრაცია კონტრდემონსტრაციისგან. მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების ნამდვილი და ეფექტიანი განხორციელება არ შეიძლება სახელმწიფოს მხრიდან უბრალოდ არჩარევის მოვალეობამდე იქნეს დაყვანილი (*Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, 1988, § 34).

95. ამ კონტექსტში სასამართლომ განმარტა, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მოვალეობაა, მიიღონ დასაბუთებული და შესაბამისი ზომები კანონიერი დემონსტრაციების მშვიდობიანად წარმართვისთვის. ხელისუფლება ვალდებულია, მიიღოს ადეკვატური ზომები აქციის მონაწილეთა წინააღმდეგ მიმართული ძალადობრივი ქმედებების აღსაკვეთად ან შეზღუდოს მაინც მათი მასშტაბები. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახელმწიფოები ვერ შეასრულებენ მე-11 მუხლით დაკისრებულ პოზიტიურ ვალდებულებას (*The United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria*, 2005, § 115).

96. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ სახელმწიფოს აქვს პოზიტიური ვალდებულება, დაიცვას წინააღმდეგობრივი იდეების მომხრე ორი დემონსტრანტი ჯგუფის შეკრების თავისუფლების უფლება და გამონახოს ყველაზე ნაკლებად შემზღუდავი საშუალება, რომელიც, პრინციპში, ორივე დემონსტრაციის ჩატარების საშუალებას იძლევა. მხოლოდ კონტრდემონსტრაციის მონაწილეებთან შეტაკების რისკის არსებობა არ არის საკმარისი ღონისძიების აკრძალვისთვის. სიტუაციის შეფასებისას ხელისუფლებამ ნებისმიერი არეულობის პოტენციური მასშტაბების შესახებ კონკრეტული გათვლები უნდა წარმოადგინოს, რათა განისაზღვროს ძალადობრივი შეტაკების საფრთხის განეიტრალებისთვის საჭირო რესურსები (*Fáber v. Hungary*, 2012, §§ 40 და 43).

6. იხ. ნაწილი I. D. *გზამკვლევი მე-11 მუხლის შესახებ - შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება*.

97. საქმეში *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, 1988, კონტრდემონსტრანტებმა მომჩივანი ასოციაციის მესა და მსვლელობა ჩაშალეს. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ხელისუფლებამ ორი კონტრდემონსტრაცია აკრძალა, მსვლელობის მარშრუტზე დიდი რაოდენობით პოლიციელები განალაგა და უარი არ უთქვამს მომჩივანი ასოციაციის დაცვაზე მას შემდეგაც კი, რაც მომჩივანმა მარშრუტის შეცვლა გადაწყვიტა. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხელისუფლებამ ყველა გონივრული და შესაბამისი ზომები მიიღო.

98. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Frumkin v. Russia*, 2016, სასამართლომ დაასკვნა, რომ მშვიდობიანი დემონსტრაცია პოლიციის მხრიდან „მარტივი და აშკარა ნაბიჯების“ გადაუდგმელობის გამო ჩაიშალა, რაც შეკრების დაწყებამდე ორგანიზატორებთან კომუნიკაციის საიმედო არხის ვერ უზრუნველყოფაში გამოიხატა. შესაბამისად, სასამართლომ კონვენციის მე-11 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

99. საქმეში *Identoba and Others v. Georgia*, 2015, იმის გათვალისწინებით, რომ მარშის ორგანიზატორმა სპეციალურად გააფრთხილა პოლიცია ძალადობის აღბათობის შესახებ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სამართალდამცავ ორგანოებს იმპერატიული პოზიტიური ვალდებულება ეკისრებოდათ, დაეცვათ დემონსტრანტები ძალადობისგან. სასამართლომ მიიჩნია, რომ იმ ფაქტმა, რომ პოლიციელების მხოლოდ შეზღუდული რაოდენობა იქნა ადგილზე მობილიზებული და სიტყვიერი თავდასხმების დაწყებისას ისინი გვერდზე გადგნენ, დაძაბულობა ფიზიკურ ძალადობაში გადაიზარდა. უფრო მეტიც, იმის ნაცვლად, რომ აგრესიული კონტრდემონსტრანტების შეკავებაზე უზრუნა და მშვიდობიანი მსვლელობისთვის გზის გაგრძელების საშუალება მიეცა, პოლიცია დაგვიანებით ჩაერია და ზოგიერთი მომჩივნის დაკავებასა და ევაკუაციაზე გადაერთო. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ადგილობრივმა ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო მომჩივნების ადეკვატური დაცვა მარშის დროს კერძო პირების თავდასხმებისგან.

100. ანალოგიურად, საქმეში *Berkman v. Russia*, 2020, სასამართლომ მე-11 მუხლის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან პოლიციამ კონტრდემონსტრანტების მხრიდან ჰომოფობიური სიტყვიერი თავდასხმებისა და ფიზიკური ზეწოლის შეჩერების კუთხით პასიურობა გამოიჩინა. საქმეში *Promo Lex and Others v. the Republic of Moldova*, 2015, დემონსტრაციის დროს მომჩივნებს რამდენიმე პირი დაესხა თავს. პოლიცია თავდასხმიდან მხოლოდ საათ-ნახევრის შემდეგ გამოჩნდა და უკვე განეიტრალებული ორი თავდამსხმელი დააკავა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ხელისუფლებამ ვერ მიიღო შესაბამისი ზომები მომჩივანთა თავდასხმისგან დასაცავად.

101. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლომ ხაზი გაუსვა უსაფრთხოების პრევენციული ზომების გატარების მნიშვნელობას, როგორცაა დემონსტრაციის ადგილზე სასწრაფო სამედიცინო დახმარების სამსახურების მობილიზებას, რათა გარანტირებული იყოს ნებისმიერი პოლიტიკური, კულტურული თუ სხვა ხასიათის ღონისძიების, შეხვედრისა თუ შეკრების შეუფერხებლად ჩატარება (*Oya Ataman v. Turkey*, 2006).

2. გამოძიების პროცედურული ვალდებულება

102. სასამართლომ განმარტა, რომ როდესაც გარკვეული პირები თავიანთი ქცევით მე-11 მუხლით დაცულ უფლებებს ხელყოფენ, ხელისუფლება ვალდებულია, გამოიძიოს ის ძალადობრივი ინციდენტები, რომლებიც ამ უფლებების განხორციელებაზე ახდენს გავლენას (*Ouranio Toxo and Others v. Greece*, 2005, § 43).

103. საქმეში *Promo Lex and Others v. the Republic of Moldova*, 2015, მომჩივნებმა განაცხადეს, რომ მათ თავს დაესხნენ ნიღბიანი პირები და ამ თავდასხმას სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილი პოლიციის თანამშრომლები იღებდნენ. ხელისუფლებამ ამ პირთა პოლიციასთან კავშირი უარყო, მაგრამ არ უცდია თავდამსხმელთა ვინაობის გარკვევა. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ საბოლოოდ ექვსივე თავდამსხმელის იდენტიფიცირება მოხერხდა, ოთხი მათგანი რაიმე აშკარა მიზეზის გარეშე არ გასამართლებულა. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ ერთ-

ერთმა თავდამსხმელმა აღიარა, რომ თავდასხმისთვის ფული გადაუხადეს, არ არსებობდა არანაირი მტკიცებულება იმისა, რომ ხელისუფლება ცდილობდა, გაეგო, თუ ვინ დააფინანსა თავდასხმას. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფომ ვერ შეასრულა კონვენციის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული პროცედურული ვალდებულება.

104. საპროტესტო აქციის მონაწილეებსა და სამართალდამცავებს შორის ფართომასშტაბიანი დაპირისპირების შემთხვევაში, რომელიც ორივე მხრიდან ძალადობით ხასიათდება, ხელისუფლება ვალდებულია, დაიწყოს გამოძიება საკუთარი ინიციატივით და გამოიკვლიოს არა მხოლოდ ძალადობრივად მოქმედი მონაწილეების, არამედ სამართალდამცავ ორგანოთა ქმედებებიც (*Zakharov and Varzhabetyan v. Russia*, 2020, §§ 53-55).

G. დისკრიმინაციულ საფუძველზე დაწესებული შეზღუდვები

105. კონვენციის მე-14 მუხლი⁷ უზრუნველყოფს უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობას ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა ნიშნის განურჩევლად. დისკრიმინაციისგან დაცვა შესაძლოა პროტესტის კონტექსტშიც იყოს აქტუალური.

106. მაგალითად, საქმეში *Bączkowski and Others v. Poland*, 2007, მომჩივნებს უარი უთხრეს ვარშავაში მათთვის მნიშვნელოვან სამახსოვრო თარიღთან დაკავშირებით შეკრების მოწყობაზე, რომლის მიზანსაც სხვადასხვა უმცირესობის, მათ შორის, ჰომოსექსუალების მიმართ დისკრიმინაციაზე საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა წარმოადგენდა. ნებართვაზე უარის თქმის გადაწყვეტილების ტექსტში არაფერი იყო ისეთი, რაც დისკრიმინაციაზე მიუთითებდა, თუმცა იმავე პერიოდში მერმა საჯაროდ გამოხატა თავისი მყარი შეხედულებები ჰომოსექსუალიზმის წინააღმდეგ. სასამართლომ დაასკვნა, რომ „შეიძლება გონივრულად ვივარაუდოთ, რომ [მერის] შეხედულებებს შეეძლო გავლენა მოეხდინა წინამდებარე საქმეში გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე და, შედეგად, მომჩივნების შეკრების თავისუფლების უფლება დისკრიმინაციული საფუძველით შელახულიყო“. შესაბამისად, სასამართლომ მე-11 მუხლთან ერთობლიობაში მე-14 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

107. საქმეში *Identoba and Others v. Georgia*, 2015, სასამართლომ დაასკვნა, რომ სახელმწიფომ ვერ დაიცვა დემონსტრანტები ჰომოფობიური ძალადობისგან და არ დაიწყო ეფექტიანი გამოძიება, რაც, სასამართლოს აზრით, კონვენციის მე-11 მუხლთან ერთობლიობაში მე-14 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს. ხელისუფლებამ სათანადოდ დაგეგმილი ღონისძიების ჩატარებას ჰომოფობიური სიტყვიერი თავდასხმებისა და კონტრადემონსტრანტების მხრიდან ფიზიკური ზეწოლის შეკავებით უნდა შეუწყოს ხელი (*Berkman v. Russia*, 2020, §§ 55-57).

7. იხ. გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-14 მუხლისა და N 12 დამატებითი ოქმის 1-ელი მუხლის შესახებ - დისკრიმინაციის აკრძალვა.

II. გამოხატვის თავისუფლება (მე-10 მუხლი)

კონვენციის მე-10 მუხლი

„1. ყველას აქვს აზრის გამოხატვის თავისუფლება. ეს უფლება მოიცავს ადამიანის თავისუფლებას, გააჩნდეს საკუთარი შეხედულება, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია ან იდეები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი ვერ დააბრკოლებს სახელმწიფოს, მოახდინოს რადიომუწყებლობის, ტელევიზიისა და კინემატოგრაფიულ საწარმოთა ლიცენზირება.

2. ამ თავისუფლებათა განხორციელება, რამდენადაც ისინი განუყოფელია შესაბამისი ვალდებულებისა და პასუხისმგებლობისაგან, შეიძლება დაექვემდებაროს კანონით დადგენილ ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი უწყესრიგობის თუ დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის მიზნით, სხვათა უფლებების ან რეპუტაციის დასაცავად, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად, ანდა სასამართლოს ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად“.

A. გამოყენებადობა

108. ზოგადად, იმის განსაზღვრისას, შედის თუ არა გარკვეული ქმედება ან ქცევა მე-10 მუხლის მოქმედების სფეროში, სასამართლო აფასებს განსახილველი მოქმედების ან ქცევის ხასიათს, კერძოდ, მის ექსპრესიულ ხასიათს, ობიექტური თვალსაზრისით, აგრეთვე იმ პირის მიზანს ან განზრახვას, რომელიც ასრულებს ან ახორციელებს მოცემულ ქმედებასა თუ ქცევას (*Murat Vural v. Turkey*, 2014, § 54). ამასთან დაკავშირებით მე-10 მუხლი მოიცავს არა მხოლოდ ფართოდ გავრცელებულ ინფორმაციასა და იდეებს, არამედ უმცირესობების შეხედულებებსა და მოსაზრებებსაც, რომლებიც ბევრს შესაძლოა შეურაცხყოფილად კი მიაჩნდეს (*Bédat v. Switzerland* [GC], 2016, § 48).

109. საპროტესტო აქცია, მე-10 მუხლით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, აზრის გამოხატვას წარმოადგენს. საქმეში *v. the United Kingdom*, 1998, მიუხედავად იმისა, რომ საპროტესტო აქციებმა იმ აქტივობებისთვის ფიზიკურად ხელშემშლის ფორმა მიიღო, რომელსაც მომჩივნები აპროტესტებდნენ, სასამართლომ ჩათვალა, რომ აქციები მე-10 მუხლით გათვალისწინებული მნიშვნელობით აზრის გამოხატვას წარმოადგენდა.

110. საქმეში *Sinkova v. Ukraine*, 2018, მომჩივანმა, როგორც თავად განმარტა, მხატვრული წარმოდგენა დადგა (კვერცხები შეწვა მემორიალზე), გადაიღო თავისი ქმედებები, თავისი პოზიციის ასახსნელად განცხადება მოამზადა და ეს განცხადება ინტერნეტში გამოქვეყნებულ ვიდეოს დაურთო. სასამართლომ მომჩივნის ქმედება სახელმწიფოს გარკვეული პოლიტიკის გაპროტესტებად მიიჩნია და ჩათვალა, რომ ის კონვენციის მე-10 მუხლის ფარგლებში ექცეოდა. ანალოგიურად, საქმეში *Olga Kudrina v. Russia*, 2021, § 49, სასამართლომ მე-10 მუხლის საფუძველზე განიხილა პოლიტიკური პროტესტი, სადაც მომჩივანმა სასტუმროს გარე კედელზე პლაკატი ჩამოკიდა და ქვემოთ შეკრებილ ხალხსა და ჟურნალისტებს ფანჯრიდან პოლიტიკური ბროშურები გადმოაყარა. საქმეში *Yezhov and Others v. Russia*, 2021, § 27, სასამართლომ მე-10 მუხლის საფუძველზე განიხილა მთავრობის პოლიტიკის წინააღმდეგ მიმართული საპროტესტო აქცია, სადაც მომჩივნები, დაახლოებით ოცდაათ პირთან ერთად, შენობის დაცვის სამსახურს არ დაემორჩილნენ და ძალით შეიჭრნენ სამინისტროს შენობაში. მათ რამდენიმე კაბინეტი დაიკავეს და კარები შიგნიდან ჩარაზეს. ისინი ამ კაბინეტებიდან ლოზუნგებს სკანდირებდნენ და ფანჯრებიდან ბროშურებს ყრიდნენ.

111. საქმეში *Handzhiyski v. Bulgaria*, 2021, § 45, პოლიტიკური პროტესტის კონტექსტში ადგილობრივი ოპოზიციონერი პოლიტიკოსის მიერ კომუნისტი ლიდერის ქანდაკებაზე სანტა კლაუსის აქსესუარების დამაგრებასთან დაკავშირებით სასამართლომ მიიჩნია, რომ მე-10 მუხლი იყო გამოსაყენებელი, რადგან მომჩივანი ცდილობდა, მონაწილეობა მიეღო პოლიტიკურ პროტესტში და „გავრცელებინა“ თავისი „იდეები“ მთავრობისა და მისი მხარდამჭერი პოლიტიკური პარტიის შესახებ.

112. მე-10 მუხლი არა მხოლოდ ინფორმაციის შინაარსზე, არამედ მისი გადაცემის ან მიღების საშუალებებზეც ვრცელდება. ინფორმაციის გადაცემის საშუალებებზე დაწესებული ნებისმიერი შეზღუდვა აუცილებლად წარმოადგენს ინფორმაციის მიღებისა და გავრცელების უფლებაში ჩარევას (*Autronic AG v. Switzerland*, 1990, § 47; *Ahmet Yildirim v. Turkey*, 2012, § 50).

113. ამრიგად, მოცემულ სიტუაციაში, სასამართლომ გამოხატვის თავისუფლების რეალიზებაში ინტერნეტის მნიშვნელობა აღიარა. საქმეში *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)*, 2009, § 27, სასამართლომ კიდევ ერთხელ აღნიშნა, რომ მისი ხელმისაწვდომობისა და ინფორმაციის დიდი მოცულობის შენახვისა და გადაცემის შესაძლებლობის გათვალისწინებით, ინტერნეტი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ახალი ამბების საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომობის გაზრდაში და ზოგადად ინფორმაციის გავრცელების ხელშეწყობაში. ინტერნეტში მომხმარებელთა მიერ გენერირებული ექსპრესიული აქტივობა გამოხატვის თავისუფლების რეალიზაციისთვის უპრეცედენტო პლატფორმას წარმოადგენს (იხ. ასევე *Delfi AS v. Estonia* [GC], 2015, § 110).

114. დაბოლოს, როგორც უკვე I.A. ნაწილში იქნა განმარტებული, უნდა აღინიშნოს, რომ საჯარო შეკრებებთან დაკავშირებულ საქმეებში მჭიდრო კავშირი არსებობს კონვენციის მე-10 და მე-11 მუხლებით დაცულ თავისუფლებებს შორის.

B. ჩარევის ფორმები

115. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის მიზნით ხელისუფლების მიერ მიღებული ნებისმიერი ზომა შესაძლოა, კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, ამ თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენდეს. სასამართლო აღნიშნულის შეფასებას კონკრეტული შემთხვევის მიხედვით ახორციელებს. მასობრივი პროტესტების კონტექსტში ყველაზე ხშირად ქვემოთ მოყვანილი ჩარევის ფორმები გვხვდება.

1. ინტერნეტის გამოყენების დაბლოკვა

116. სასამართლომ დაადგინა, რომ დაბლოკვის ზომა, რომელიც გამოქვეყნებული შინაარსის სავარაუდო უკანონობას ეფუძნება, წინასწარ შეზღუდვას წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლომ რამდენიმე საქმეში დაადასტურა, რომ გამოქვეყნებაზე წინასწარი შეზღუდვები, როგორც ასეთი, მე-10 მუხლით არ არის აკრძალული, ისინი გარკვეულ საკანონმდებლო ბაზას უნდა ემყარებოდეს, რომელიც როგორც აკრძალვების ფარგლების მკაცრ კონტროლს, ისე ეფექტურ სასამართლო განხილვას უზრუნველყოფს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული მათი შესაძლო ბოროტად გამოყენება. მე-10 მუხლი არ ითვალისწინებს ისეთ მასიურ დაბლოკვას, რომელიც დიდი ოდენობით ინფორმაციას ხდის მიუწვდომელს, არსებითად ზღუდავს ინტერნეტის მომხმარებელთა უფლებებს და მნიშვნელოვან გვერდით შედეგებს იწვევს (*Ahmet Yildirim v. Turkey*, 2012, § 64).

117. საქმეში *Kablis v. Russia*, 2019, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის სოციალური ქსელის ანგარიშისა და მის ბლოგზე სამი ჩანაწერის დაბლოკვა იმ მოტივით, რომ ისინი იმ საჯარო ღონისძიებაში მონაწილეობის შესახებ მოუწოდებდნენ, რომლის გამართვის ადგილიც არ იყო სანქცირებული ქალაქის ადმინისტრაციის მიერ, მომჩივნის გამოხატვის თავისუფლების უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა. სასამართლოს აზრით, ის ფაქტი, რომ

მომჩივანს შეეძლო ახალი სოციალური ქსელის ანგარიში შეექმნა ან თავის ბლოგზე ახალი ჩანაწერები გამოექვეყნებინა, აღნიშნულ დასკვნაზე არანაირ გავლენას არ ახდენდა.

2. ჩარევა მედიაგაშუქებაში

118. სასამართლომ დაადგინა, რომ მედიას გადამწყვეტი როლი ენიჭება ხელისუფლების მიერ საჯარო დემონსტრაციებისა და არეულობის მართვის შესახებ ინფორმაციის მიწოდების კუთხით. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, მსგავს კონტექსტში მედიის წარმომადგენლების მიერ „მოღარაჟის“ ფუნქციის შესრულება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან მათი ადგილზე ყოფნა იმის გარანტიას იძლევა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლები შეიძლება პასუხისმგებამი მიეცნენ დემონსტრანტებისა და ფართო საზოგადოების მიმართ ჩადენილი ქმედებების გამო, როდესაც საქმე დიდი შეკრებების დროს პოლიციის მიერ საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვას, მათ შორის, საპროტესტო აქციის მონაწილეების კონტროლისთვის, დაშლისთვის ან საზოგადოებრივი წესრიგის შენარჩუნებისთვის გამოყენებულ მეთოდებს ეხება (*Pentikäinen v. Finland* [GC], 2015, § 89). ამრიგად, საჯარო ხელისუფლების მიერ მიღებულმა ზომებმა, რომლებიც ჟურნალისტებს თავიანთი მოვალეობის შესრულებაში უშლის ხელს, შეიძლება მე-10 მუხლის დარღვევა გამოიწვიოს (*Gsell v. Switzerland*, 2009, § 49 et seq.; *Najafli v. Azerbaijan*, 2012, § 68).

119. მაგალითად, საქმეში *Pentikäinen v. Finland* [GC], 2015, დემონსტრაციის დროს პოლიციის დაუმორჩილებლობისთვის ფოტოჟურნალისტის დაკავებასთან, მის შემდგომ პატიმრობასა და მსჯავრდებასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, რომ, მაშინაც კი, თუ სადავო ზომები მომჩივნის, როგორც ჟურნალისტის, წინააღმდეგ არ იყო მიმართული და დაშლის შესახებ პოლიციის ბრძანების შეუსრულებლობას მოჰყვა, ეს ფაქტი ფოტოგრაფის მიერ თავისი ჟურნალისტური ფუნქციების განხორციელებაზე უარყოფითად აისახა. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა მის გამოხატვის თავისუფლებაში „ჩარევას“.

120. საქმეში *Butkevich v. Russia*, 2018, მომჩივანი იყო უკრაინული ტელეარხის ჟურნალისტი, რომელიც დემონსტრაციის დროს პოლიციის ბრძანებების დაუმორჩილებლობისთვის გაასამართლეს და შემდგომ ორდღიანი პატიმრობა მიუსაჯეს. მომჩივანი დემონსტრაციის ფოტოების გადაღებას ცდილობდა და ამგვარად აგროვებდა ინფორმაციას, რომლის გავრცელებასაც ფოტოების გამოსაქვეყნებლად დამუშავების შემდეგ აპირებდა. ხელისუფლების მიერ მომჩივნის დაკავება, პატიმრობაში დატოვება და სისხლისსამართლებრივი დევნა სასამართლომ მე-10 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევად მიიჩნია, რადგან ინფორმაციის შეგროვება ჟურნალისტიკაში მოსამზადებელი სამუშაოს უმნიშვნელოვანეს ეტაპს, ისევე როგორც პრესის თავისუფლების განუყოფელ და დაცულ ასპექტს წარმოადგენს.

121. საქმე *Najafli v. Azerbaijan*, 2012, ეხებოდა ჟურნალისტს, რომელსაც პოლიციამ არასანქცირებული დემონსტრაციის გაშუქებისას სცემა. სასამართლომ დაადგინა, რომ სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მხრიდან პროფესიული მოვალეობის შემსრულებელი ჟურნალისტების არასათანადო მოპყრობა სერიოზულად აფერხებდა ინფორმაციის მიღებისა და გავრცელების უფლების განხორციელებას. მაშინაც კი, თუ დაუშვებთ, რომ არ არსებობდა მომჩივნის ჟურნალისტურ საქმიანობაში ჩარევის რეალური განზრახვა, მის მიმართ მაინც მოხდა არასაჭირო და გადაჭარბებული ძალის გამოყენება, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ამჟამად ცდილობდა თავის იდენტიფიცირებას, როგორც მოვალეობის შემსრულებელი ჟურნალისტი. შესაბამისად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა მომჩივნის უფლებებში ჩარევას კონვენციის მე-10 მუხლის ფარგლებში.

3. სანქციები საპროტესტო აქციების დროს ყვირილისთვის/სიტყვით გამოსვლისთვის

122. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, საპროტესტო აქციის დროს გამოხატვის სხვადასხვა ფორმისთვის დაწესებული სანქციები კონვენციის მე-10 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევას წარმოადგენს⁸.

123. მაგალითად, საქმეში *Gül and Others v. Turkey*, 2010, § 35, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნების გასამართლება შეიარაღებული, არალეგალური ორგანიზაციის მხარდამჭერი ლოზუნგების ყვირილისთვის მე-10 მუხლით დაცულ უფლებებში ჩარევას წარმოადგენდა (იხ. ასევე *Yilmaz and Kiliç v. Turkey*, 2008).

124. ანალოგიურად, საქმეში *Feridun Yazar v. Turkey*, 2004, მომჩივნები პოლიტიკური პარტიის რიგგარეშე ყრილობაზე სიტყვით გამოსვლისთვის გასამართლეს, ვინაიდან ხელისუფლების მტკიცებით, ეს გამოსვლები უკანონო შეიარაღებული ორგანიზაციის მხარდამჭერის გამოვლინებას წარმოადგენდა. სასამართლომ მათი გასამართლება კონვენციის მე-10 მუხლით დაცული გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევად მიიჩნია.

125. საქმეში *Manannikov v. Russia*, 2022, კონტრდემონსტრანტის მიერ პროვოკაციული ბანერის გამოფენა, რომელიც მთავარი ღონისძიების გზავნილს ამახინჯებდა და არეულობის საფრთხეს ქმნიდა, სასამართლომ მე-10 მუხლის და მე-11 მუხლთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე განიხილა. მან მიიჩნია, რომ პოლიციის ბრძანება ბანერის მოხსნის შესახებ და მომჩივნის ადმინისტრაციული მსჯავრდება მე-10 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა.

C. კანონიერება

126. იმისათვის, რომ მე-10 მუხლით დაცულ გამოხატვის თავისუფლებაში რაიმე ჩარევა დასაშვებად ჩაითვალოს, უპირველეს ყოვლისა, ის უნდა იყოს „კანონით დადგენილი“.

127. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაასკვნა, რომ მე-10 მუხლის მეორე პუნქტის ფრაზა „კანონით დადგენილი“ არა მხოლოდ მოითხოვს, რომ სადავო ზომას ჰქონდეს სამართლებრივი საფუძველი ეროვნულ კანონმდებლობაში, არამედ განსახილველი კანონის ხარისხზეც მიუთითებს, რომელიც ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დაინტერესებული პირისთვის და განჭრეტადი მისი შედეგების მიხედვით. „კანონის ხარისხის“ ცნება, როგორც განჭრეტადობის ტესტის ლოგიკური შედეგი, მოითხოვს რომ კანონი იყოს კანონის უზენაესობასთან თავსებადი; ეს ნიშნავს, რომ ეროვნულ კანონმდებლობაში უნდა არსებობდეს საჯარო ხელისუფლების მხრიდან თვითნებური ჩარევისგან დაცვის ადეკვატური გარანტიები (*Magyar Kétfarkú Kutya Párt v. Hungary* [GC], 2020, § 93).

128. საქმეში *Kablis v. Russia*, 2019, § 93, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ინფორმაციის შესახებ კანონის შესაბამის ნაწილში ტერმინი „დადგენილი წესის დარღვევით ჩატარებული საჯარო ღონისძიებები“ ზედმეტად ფართო და ბუნდოვანია კანონიერების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად, რადგან საჯარო ღონისძიებების ჩატარების პროცედურის ნებისმიერი დარღვევა, მისი მცირე ან უწყინარი ხასიათის მიუხედავად, შეიძლება საკმარისი აღმოჩნდეს გენერალური პროკურორისთვის, რათა ამ ღონისძიებაში მონაწილეობისკენ მოწოდების შემცველი ინტერნეტ პოსტები დაბლოკოს.

129. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Murat Vural v. Turkey*, 2014, §§ 31 და 60, მომჩივანი ქვეყნის დამაარსებლის, ათათურქის ქანდაკებებზე საღებავის გადასხმით გამოხატული ექსპრესიული ქცევისთვის გასამართლეს. სასამართლომ ათათურქის წინააღმდეგ დანაშაულის შესახებ

8. იხ. ასევე *მე-11 მუხლის შესახებ გზამკვლევი* (ნაწილი I(B)(2)) მე-10 ან/და მე-11 მუხლების ფარგლებში ქცევის სხვადასხვა ფორმის კლასიფიკაციის მაგალითებისთვის.

თურქეთის კანონით იხელმძღვანელა და დაადგინა, რომ კანონი საკმარისად მკაფიო იყო და განჭვრეტადობის მოთხოვნებს აკმაყოფილებდა.

130. საზოგადოების წევრებისთვის შეკრებაზე დასწრების ზოგადი აკრძალვა ასევე შეიძლება ჟურნალისტებზეც გავრცელდეს. საქმეში *Gsell v. Switzerland*, 2009, როდესაც მომჩივანს, ჟურნალისტს, პოლიციამ უარი უთხრა დავოსში მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის (WEF) ყოველწლიურ შეხვედრაზე შესვლაზე უსაფრთხოების გაძლიერებული ზომების გამო, რომელთა მიღებაც მას შემდეგ გახდა საჭირო, რაც პოლიციას არასანქცირებული დემონსტრაციებისა და არეულობების შესახებ აცნობეს, სასამართლომ დაადგინა, რომ დაწესებულ აკრძალვას არ ჰქონდა რაიმე აშკარა სამართლებრივი საფუძველი და, შესაბამისად, ვერ აკმაყოფილებდა კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ კანონიერების მოთხოვნას.

131. საქმეში *Ibrahimov and Mammadov v. Azerbaijan*, 2020, §§ 170-174, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნების დაკავება და წინასწარი პატიმრობა, რომელიც ფორმალურად ნარკოდანაშაულთან იყო დაკავშირებული, თუმცა რეალურად მათ დასჯას ისახავდა მიზნად ქვეყნის ყოფილი პრეზიდენტის ქანდაკებაზე საღებავით გაკეთებული წარწერებისთვის, რაც ქვეყნისა და სიტყვიერი გამოხატვის ნაზავს წარმოადგენდა და მე-10 მუხლით დაცული იყო, როგორც პოლიტიკური გამოხატვის ფორმა. ამრიგად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხელისუფლების მხრიდან ფარული მოტივებით ნაკარნახევი მსგავსი ქმედებები მომჩივნების გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენდა და რომ ასეთი ჩარევა იყო უკანონო, ზედმეტად თვითნებური და კანონის უზენაესობის პრინციპთან შეუთავსებელი.

D. ლეგიტიმური მიზანი

132. სასამართლომ განმარტა, რომ, მე-10 მუხლის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლება გარკვეულ გამონაკლისებს ითვალისწინებს, თუმცა, მათი განმარტება უნდა მოხდეს ძალზე ვიწროდ, ხოლო ნებისმიერი შეზღუდვის აუცილებლობა დამაჯერებლად უნდა იქნეს დადგენილი. ზედსართავი სახელი „აუცილებელი“, მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, „აუცილებელი სოციალური საჭიროების“ არსებობას გულისხმობს. ხელშემკრელ სახელმწიფოებს გარკვეული თავისუფლება ენიჭებათ იმის შეფასებისას, არსებობს თუ არა ასეთი საჭიროება, თუმცა ეს ევროპული ზედამხედველობის ქვეშ ხდება, რაც მოიცავს როგორც კანონს, ასევე მის ფარგლებში მიღებულ გადაწყვეტილებებს, მათ შორის, დამოუკიდებელი სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს. შესაბამისად, სასამართლო უფლებამოსილია, მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, არის თუ არა კონკრეტული „შეზღუდვა“ მე-10 მუხლით დაცულ გამოხატვის თავისუფლებასთან თავსებადი (*Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC], 2016, § 187; *Kablis v. Russia*, 2019, § 82).

133. კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი შეიცავს ცხრა ლეგიტიმურ მიზანს, რისთვისაც შეიძლება გამართლდეს გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა: ეროვნული უშიშროების დაცვა, ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვა, საზოგადოებრივი უწყსრიგობის თავიდან აცილება, არეულობის ან დანაშაულის აღკვეთა, ჯანმრთელობის დაცვა, მორალის დაცვა, სხვათა უფლებების ან რეპუტაციის დაცვა, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილება და სასამართლოს ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფა. ლეგიტიმური მიზნები, რომლებიც შესაძლოა აქტუალური იყოს მასობრივი პროტესტის კონტექსტში, განხილულია ქვემოთ.

1. ეროვნული უშიშროების დაცვა და არეულობის ან დანაშაულის აღკვეთა

134. ზოგადად, სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი პოლიტიკური გამოსვლების ან საჯარო ინტერესის საკითხებზე დებატების შეზღუდვის

კუთხით არსებით შეზღუდვებს არ ითვალისწინებს. იმ შემთხვევაში, თუ გამოთქმული შეზღუდვები არ შეიცავს ძალადობის წაქეზებას – სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თუ ისინი ძალადობრივი ქმედებებისკენ ან სისხლიანი შურისძიებისკენ არ მოუწოდებენ, ან თუ მათ მხარდამჭერთა მიზნების მისაღწევად ტერორისტული დანაშაულების ჩადენას არ ამართლებენ, ან თუ ისინი არ აღიქმება, როგორც ძალადობის წახალისება კონკრეტული პირების მიმართ ღრმა და ირაციონალური სიძულვილის გამოხატვით – ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა არ უნდა შეზღუდონ ფართო საზოგადოების უფლება, მიიღოს მათ შესახებ ინფორმაცია, მათ შორის, მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრული მიზნების გამო, ანუ ტერიტორიული მთლიანობისა და ეროვნული უშიშროების დაცვისა და არეულობის ან დანაშაულის აღკვეთის მოტივით (*Dilipak v. Turkey*, 2015, § 62).

135. თუმცა, საქმეში *Yilmaz and Kiliç v. Turkey*, 2008, ვინაიდან უკანონო შეიარაღებული ჯგუფის მხარდამჭერ დემონსტრაციაში გაქურდებულ ზოგიერთ ღირებულ ნაგებობას განსაკუთრებით ძალადობრივი კონოტაცია გააჩნდა, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლების ქმედებები ეროვნული უშიშროების დაცვისა და არეულობის აღკვეთის ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

136. ანალოგიურად, საქმეში *Gül and Others v. Turkey*, 2010 მომჩივნები ძალადობრივი ტონით ყვიროდნენ ღირებულ ნაგებობებს. მართალია, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნები ძალადობისკენ, ვინმესთვის სხეულის დაზიანებისკენ ან რაიმე ზიანის მიყენებისკენ არ მოუწოდებდნენ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ჩარევა ეროვნული უშიშროებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

137. საქმეში *Feridun Yazar v. Turkey*, 2004, სასამართლომ ჩათვალა, რომ მომჩივნების გასამართლება, რომლებიც შეკრებაზე სიტყვით გამოსვლისას არალეგალური შეიარაღებული ორგანიზაციის მიმართ მხარდაჭერას გამოხატავდნენ, ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

138. არეულობის აღკვეთის ლეგიტიმურ მიზანთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის ინგლისურ ტექსტში გამოყენებულ სიტყვებს, ფრანგულ ტექსტთან შედარებით, უფრო ვიწრო მნიშვნელობა გააჩნია. თუმცა, მან განმარტა, რომ მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის ინგლისურ და ფრანგულ ტექსტებში არსებული ფრაზების „არეულობის აღკვეთა“ და „la défense de l'ordre“ საუკეთესოდ შეჯერება იმ შემთხვევაში მოხდება, თუ მათ ნაკლებად ფართო მნიშვნელობის მქონედ წავიკითხავთ (*Perinçek v. Switzerland*, 2013, §§ 146-151).

2. სხვათა უფლებების ან რეპუტაციის დაცვა

139. საქმეში *Mățășaru v. the Republic of Moldova*, 2019, მომჩივანი გენერალური პროკურატურის წინ უხამსი სკულპტურების დემონსტრირების გამო გაასამართლეს. ეს სკულპტურები კორუფციაზე და პროკურატურის პოლიტიკურ კონტროლზე ყურადღების მიპყრობას ისახავდა მიზნად. ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს, რომ მისი ქმედებები იყო „ამორალური“ და შეურაცხმყოფელი იმ უფროსი პროკურორებისა და პოლიტიკოსებისთვის, რომელთა წინააღმდეგაც იყო ეს აქცია მიმართული. სასამართლომ დაადგინა, რომ ამ შემთხვევაში ხელისუფლების ჩარევა სხვათა რეპუტაციის დაცვის ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

140. საქმეში *Mariya Alekhina and Others v. Russia*, 2018, რუსული ფემინისტური პანკ-ჯგუფის წევრებმა საკათედრო ტაძრის საკურთხეველიდან სცადეს სიმღერის შესრულება. მიუხედავად იმისა, რომ ღვთისმსახურება არ ტარდებოდა, საკათედრო ტაძარში რამდენიმე ადამიანი იმყოფებოდა. ეს წარმოადგენდა ერთ წუთზე ოდნავ მეტხანს გაგრძელდა და დაცვის მიერ ჯგუფის საკათედრო ტაძრიდან გამოყვანით დასრულდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ამ შემთხვევაში ხელისუფლების ჩარევა სხვათა უფლებების დაცვის ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა.

3. მორალის დაცვა

141. საქმეში *Bayev and Others v. Russia*, 2017, §§ 66-69, ხელისუფლებამ შეზღუდა ლგბტ სტატიკური დემონსტრაციები და საფუძვლად „მორალის დაცვის“ მიზანი მოიყვანა. სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი არ ემსახურებოდა ასეთი დისკრიმინაციული მიზნის მიღწევას და ასეთმა ზომებმა, შესაძლოა, უფრო გააძლიეროს არასრულწლოვნებში სტიგმატიზაცია და წინასწარშექმნილი აზრები და, ასევე, წაახალისოს ჰომოფობია.

E. აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში

142. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ზედსართავი სახელი „აუცილებელი“, მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, „აუცილებელი სოციალური საჭიროების“ არსებობას გულისხმობს (*Pentikäinen v. Finland* [GC], 2015, § 87). ამასთან დაკავშირებით სახელმწიფოები გარკვეული თავისუფლებით სარგებლობენ იმის შეფასებისას, არის თუ არა და რამდენად არის აუცილებელი გამოხატვის თავისუფლების განხორციელებაში მათი ჩარევა, განსაკუთრებით, კანონიერი საქმიანობის მშვიდობიანად განხორციელების უზრუნველსაყოფად გამოყენებული გონივრული და შესაბამისი საშუალებების არჩევის კუთხით (*Chorherr v. Austria*, 1993, § 31). აღნიშნული დისკრეცია სასამართლოს ზედამხედველობასთან მჭიდრო კავშირში ხორციელდება, რომელმაც უნდა დაადასტუროს, რომ ნებისმიერი ასეთი ჩარევა ლეგიტიმური მიზნის თანაზომიერად განხორციელდა, გამოხატვის თავისუფლების მნიშვნელობის სათანადოდ გათვალისწინებით (*Steel and Others v. the United Kingdom*, 1998, § 101).

143. მაგალითად, საქმეში *Steel and Others v. the United Kingdom*, 1998, იმ მომჩივნის ქმედებებთან დაკავშირებით, რომელიც პროტესტის ნიშნად ნადირობის მონაწილე შეიარაღებული პირის წინ მიდიოდა, რათა ფიზიკურად შეეშალა ხელი მისთვის სროლაში, ასევე იმ მომჩივანთან დაკავშირებით, რომელიც სამშენებლო სამუშაოებს სამშენებლო ტექნიკის წინ დადგომით აპროტესტებდა, სასამართლომ გაითვალისწინა ის საფრთხეები და არეულობის რისკი, რაც მსგავსი საპროტესტო აქტივობებისთვის არის დამახასიათებელი, და დაადგინა, რომ სასამართლოში მიყვანამდე პოლიციის მიერ მათი დაკავება, დაპატიმრება და მათთვის თავისუფლების აღკვეთა, მას შემდეგ, რაც მომჩივნებმა პირობით გათავისუფლების პირობების შესრულებაზე უარი განაცხადეს, თანაზომიერი იყო.

144. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Mariya Alekhina and Others v. Russia*, 2018, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნების მცდელობა, შეესრულებინათ ფემინისტური სიმღერა საკათედრო ტაძრის საკურთხეველზე, არც ძალადობის ელემენტებს შეიცავდა და არც მორწმუნეთა მიმართ ძალადობას, სიძულვილსა და შეუწყნარებლობას აქეზებდა და ამართლებდა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ დაასახელეს შესაბამისი და საკმარისი მიზეზები სისხლისსამართლებრივი მსჯავრისა და განსაკუთრებულად მძიმე ორწლიანი პატიმრობის გასამართლებლად, შესაბამისად აღნიშნული სანქციები არ იყო ლეგიტიმური მიზნის თანაზომიერი და არღვევდა კონვენციის მე-10 მუხლს.

145. იმ შემთხვევებში, სადაც გამოხატვის შინაარსს ძალადობრივი ელფერი დაჰკრავდა, სასამართლომ აშკარა და გარდაუვალი საფრთხის რაიმე ნიშნების არსებობა შეისწავლა. საქმეში *Gül and Others v. Turkey*, 2010, სასამართლომ მიიჩნია, რომ კანონიერი დემონსტრაციების დროს კარგად ცნობილი სტერეოტიპული პოლიტიკური ლოზუნგების ყვირილი არ შეიძლება იქნეს განმარტებული როგორც ძალადობისკენ ან აჯანყებისკენ მოწოდება. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთი ლოზუნგების ყვირილის გამო მომჩივნის ხანგრძლივი სისხლისსამართლებრივი დევნა არ იყო გამართლებული.

146. ანალოგიურად, საქმეში *Yılmaz and Kılıç v. Turkey*, 2008, დემონსტრაციაზე ძალადობრივი კონოტაციის ლოზუნგების სკანდირება ხდებოდა, თუმცა თავად მომჩივნების მიერ მათი

სკანდირება არ დადასტურდა. მართალია, სასამართლომ არეულობის აღკვეთის მოტივით გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა გამართლებულად მიიჩნია, განსაკუთრებით იმ დაძაბული პოლიტიკური კლიმატის პირობებში, რომელიც იმ დროს ქვეყანაში სუფევდა, მომჩივნებისთვის შეფარდებული ოთხი წლით თავისუფლების აღკვეთა აშკარად არათანაზომიერ სასჯელად შეაფასა. მეორე მხრივ, საქმეში *Manannikov v. Russia*, 2022, კონტრდემონსტრანტის მიერ მისი ოპონენტების ჯგუფის შუაგულში პროვოკაციული ბანერის გაშლასთან დაკავშირებით სასამართლომ არათანაზომიერად არ ჩათვალა ბანერის დაკეცვის შესახებ ბრძანება, რომელიც არეულობის აღკვეთის მიზნით იქნა გაცემული. სასამართლომ ასევე გადაჭარბებულად არ მიიჩნია მომჩივნის ადმინისტრაციული წესით გასამართლება და მისთვის 14 ევროს ჯარიმის დაკისრება.

147. საქმეში *Feridun Yazar v. Turkey*, 2004, სამი მომჩივნის შემთხვევაში სასამართლომ აღნიშნა, რომ ისინი საკუთარ აზრს პოლიტიკოსების რანგში გამოხატავდნენ, მაგრამ არ ახალისებდნენ ძალადობის გამოყენებას, შეიარაღებულ წინააღმდეგობას ან აჯანყებას. ამრიგად, მათ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა გაუმართლებელი იყო. დარჩენილ მომჩივანთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ მის გამოსვლაში გამოყენებული ტერმინები ეჭვქვეშ აყენებდა მის პოზიციას სეპარატისტული მიზნებისთვის ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით. მაშასადამე, დასაბუთებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მისთვის შეფარდებული სისხლისსამართლებრივი სასჯელი „აუცილებელი სოციალური საჭიროების“ კრიტერიუმს აკმაყოფილებდა. თუმცა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ დაკისრებული სასჯელის ხასიათი და სიმძიმე მისაღწევი მიზნის არათანაზომიერი იყო.

148. საქმეში *Elvira Dmitriyeva v. Russia*, 2019, მომჩივანმა სოციალურ მედიაში საზოგადოებას ხელისუფლების მიერ არასანქცირებულ ადგილზე გასამართ ღონისძიებაში მონაწილეობისკენ მოუწოდა. სასამართლომ დაადგინა, რომ, ვინაიდან საჯარო ღონისძიებების ჩატარების პროცედურის დარღვევა იყო უმნიშვნელო და მან საზოგადოებრივი არეულობის ან დანაშაულის რეალური საფრთხე არ წარმოშვა და ვინაიდან საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას ან სხვათა უფლებებს პოტენციური საფრთხე არ შექმნიდა, მომჩივნის გასამართლება კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით არ იყო გამართლებული.

149. საქმეში *Mătășaru v. the Republic of Moldova*, 2019, რაც შეეხება ქანდაკებების საჯარო დამონტაჟებას, რომლებიც პოლიტიკური და მხატვრული ხასიათის გამოხატვის ფორმას წარმოადგენდა, სასამართლომ განიხილა, სცილდებოდა თუ არა მომჩივნის მიმართ დაწესებული სანქცია იმ ზომის ფარგლებს, რომელიც სხვადასხვა ინტერესს შორის, კერძოდ, მომჩივნის გამოხატვის თავისუფლების უფლებასა და შეურაცხყოფილი პირების ღირსების უფლებას შორის ბალანსის აღსადგენად იყო საჭირო. შეფასებისას სასამართლომ ასევე სხვებზე გამყინავი ეფექტის მოხდენის რისკზეც მიუთითა, რაც სხვა ადამიანებს თავიანთი გამოხატვის თავისუფლების განხორციელების სურვილს დაუკარგავდა.

150. საქმეში *Handzhiyski v. Bulgaria*, 2021, §§ 45, 53 და 55, პოლიტიკოსის მიერ კომუნისტი ლიდერის ქანდაკებაზე სანტა კლაუსის აქსესუარების განთავსებით საკუთარი აზრის სიმბოლურ გამოხატვასთან დაკავშირებით სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საჯარო ძეგლები ხშირად ფიზიკურად უნიკალურია და საზოგადოების კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილს წარმოადგენს. ის ზომები, მათ შორის, თანაზომიერი სანქციები, რომლებიც მსგავსი ძეგლების განადგურების ან ფიზიკური იერსახის დაზიანების აღკვეთას ისახავს მიზნად, შეიძლება ჩაითვალოს როგორც „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, მიუხედავად იმ ლეგიტიმური მოტივებისა, რომლითაც შეიძლება ეს ქმედებები იყოს ნაკარნახევი. კანონის უზენაესობით მართულ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, საჯარო ძეგლის ბელზე აზრთა სხვადასხვაობა შესაბამისი სამართლებრივი გზებით უნდა გადაწყდეს და არა ფარული ან ძალადობრივი საშუალებებით. თუმცა, როდესაც საქმე ძეგლის შეურაცხყოფელ, მაგრამ არა დამაზიანებელ ქმედებებს ეხება, სანქციების დაწესება იმ მოტივით, რომ ეს „აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, საკითხის უფრო ღრმა შესწავლას მოითხოვს. სასამართლომ განმარტა, რომ მსგავს სიტუაციებში ზედმიწევნით

უნდა შეფასდეს ქმედების ზუსტი ხასიათი, მისი განზრახვა და გზავნილი. მაგალითად, ქმედებები, რომელთა მიზანსაც მთავრობის ან მისი პოლიტიკის კრიტიკა, ან სოციალურად გაჭირვებული ჯგუფის ტანჯვაზე ყურადღების მიქცევა წარმოადგენს, არ შეიძლება გათანაბრებული იქნეს იმ ქმედებებთან, რომლებიც მასობრივი სისასტიკის მსხვერპლთა ხსოვნის შეურაცხყოფას ისახავს მიზნად. ასევე, მნიშვნელოვანია კონკრეტული ძეგლის სოციალური მნიშვნელობა, ის ღირებულებები ან იდეები, რომლებსაც იგი განასახიერებს და თაყვანისცემის ის ხარისხი, რომლითაც იგი შესაბამის საზოგადოებაში სარგებლობს.

151. დაბოლოს, რაც შეეხება ჟურნალისტურ საქმიანობას საპროტესტო აქციების გაშუქებისას საქმეში *Pentikäinen, v. Finland* [GC], 2015, დემონსტრაციის დროს ჟურნალისტის დაკავებასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივანს ხელი არ შეშლია ჟურნალისტური საქმიანობის განხორციელებაში არც დემონსტრაციის დროს და არც მის შემდეგ. კერძოდ, ის დააკავეს არა ჟურნალისტად მუშაობის გამო, არამედ იმის გამო, რომ არ დაემორჩილა პოლიციის ბრძანებას, დაეტოვებინა დემონსტრაციის ადგილი. მისთვის არც აპარატურა ჩამოერთმევიათ და არც რაიმე სანქცია დაუწესებიათ. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნული ხელისუფლების გადაწყვეტილებები შესაბამის და საკმარის მიზეზებს ეფუძნებოდა და რომ მან შეძლო ურთიერთსაპირისპირო ინტერესებს შორის ბალანსის დამყარება, და რომ ხელისუფლებას მედიისთვის დემონსტრაციის გაშუქებაში განზრახ დაბრკოლებები არ შეუქმნია და ხელი არ შეუშლია. შესაბამისად, კონვენციის მე-10 მუხლი არ დარღვეულა.

III. სიცოცხლის უფლება (მე-2 მუხლი)

კონვენციის მე-2 მუხლი

- „1. ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. არ შეიძლება სიცოცხლის განზრახ ხელყოფა, თუ არა სიკვდილის სასჯელის აღსრულების შედეგად, რომელიც სასამართლოს განაჩენით შეეფარდა მოცემულ პირს ისეთი დანაშაულის ჩადენისათვის, რომლისთვისაც კანონი ითვალისწინებს ამ სასჯელს.
2. სიცოცხლის ხელყოფა არ განიხილება ამ მუხლის დარღვევად, თუ ის შედეგად მოჰყვა ძალის გამოყენებას, რომელიც აბსოლუტურ აუცილებლობას წარმოადგენდა:
- (a) ნებისმიერი პირის დასაცავად არამართლზომიერი ძალადობისაგან;
- (b) კანონიერი დაკავებისათვის, ანდა კანონიერად დაპატიმრებული პირის გაქცევის აღსაკვეთად;
- (c) კანონიერ ღონისძიებათა განხორციელებისათვის აჯანყების ან ამბოხების ჩასახშობად.”

152. კონვენციის მე-2 მუხლი ორ არსებით ვალდებულებას შეიცავს: სიცოცხლის უფლების კანონით დაცვის ზოგად ვალდებულებასა და სიცოცხლის განზრახ მოსპობის აკრძალვას, რომელიც გარკვეულ გამოწვევებს ითვალისწინებს. მე-2 მუხლი მისი არსებითი ნაწილის დარღვევის ფაქტის ეფექტიანი გამოძიების ჩატარების პროცედურულ ვალდებულებასაც შეიცავს.⁹ სასამართლომ აღნიშნული ვალდებულებების შესრულება ასევე მასობრივი პროტესტების კონტექსტში გამოიკვლია.

A. არსებითი ასპექტი¹⁰

153. საქმეში *Giuliani and Gaggio v. Italy* [GC], 2011, სასამართლომ განიხილა სიტუაცია, როდესაც მასობრივი პროტესტის მონაწილეებმა სამართალდამცავი ორგანოების მანქანაზე უკანონო და ძალადობრივი თავდასხმა განახორციელეს. მტკიცებულებებმა აჩვენა, რომ მსროლელმა ოფიცერმა მონაწილეს სიტყვიერი გაფრთხილება მისცა მანამდე, სანამ მსხვერპლი ცეცხლსაქრობს აიღებდა და მას მკერდის სიმაღლეზე ასწევდა, რაც სასამართლოს აზრით, დასაბუთებულად იქნა აღქმული, როგორც მანქანაზე თავდასხმის განზრახვა. სასამართლომ დამატებულად ჩათვალა ოფიცრის გულწრფელი რწმენა, რომ მის და მისი კოლეგების სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა და მიიჩნია, რომ „არამართლზომიერი ძალადობისგან ნებისმიერი პირის დასაცავად“ სასიკვდილო ძალის გამოყენება, მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის (a) ქვეპუნქტის გათვალისწინებული მნიშვნელობით, გამართლებული იყო. ამრიგად, სასამართლომ კონვენციის მე-2 მუხლის არსებითი ნაწილის დარღვევა არ დაადგინა.

154. ამის საპირისპიროდ, საქმეში *Güleç v. Turkey*, 1998, § 71, სასამართლომ განიხილა სიტუაცია, როდესაც მომჩივნის ვაჟი დემონსტრაციის დროს ტყვიამფრქვევით იქნა მოკლული. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ძალის გამოყენება შეიძლება გამართლებული ყოფილიყო მე-2 მუხლის ფარგლებში, აუცილებელი იყო მიზანსა და მისი მიღწევის საშუალებებს შორის (კერძოდ, გამოყენებული იარაღის ტიპი) ბალანსის დაცვა, მაშინაც კი, თუ ძალის გამოყენება გამართლებული იყო. სასამართლომ

9. იხ. [გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის შესახებ: სიცოცხლის უფლება](#).

10. იხ. ნაწილები II და III [გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის შესახებ: სიცოცხლის უფლება](#).

გაუგებრად და მიუღებლად მიიჩნია ხელისუფლების წარმომადგენლების მხოლოდ სასიკვდილო იარაღით აღჭურვა, რასაც მოცემულ საქმეში ჰქონდა ადგილი.¹¹

155. ანალოგიურად, საქმეში *Şimşek and Others v. Turkey*, 2005, §§ 104-133, სასამართლომ მე-2 მუხლის არსებითი ასპექტის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან სამართალდამცავებმა დემონსტრანტებს პირდაპირ ცეცხლი გაუხსნეს, იმის ნაცვლად, რომ ჯერ სიცოცხლისთვის ნაკლებად საშიში მეთოდებისთვის მიემართათ, მაგალითად, ცრემლსადენი გაზი, წყლის ჭავლი ან რეზინის ტყვიები გამოეყენებინათ. საქმეში *Nagmetov v. Russia* [GC], 2017, § 45, სადაც ადამიანისთვის პირდაპირ ნასროლმა ცრემლსადენი გაზის ყუმბარამ მისი სიკვდილი გამოიწვია, სასამართლომ მე-2 მუხლის დარღვევა დაადგინა (იხ. ასევე *Ataykaya v. Turkey*, 2014).

156. საქმეში *Boboc and Others v. the Republic of Moldova*, 2022, §§ 49-51, სასამართლომ დაასკვნა, რომ პოლიციელების მიერ მიწაზე მწოლიარე პირის ცემა, რამაც მისი სიკვდილი გამოიწვია, კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს. ანალოგიურად, საქმეში *Lutsenko and Verbytskyi v. Ukraine*, 2021, § 93, რომელიც ეხებოდა ხელისუფლების სტრატეგიას, თავდაპირველად მშვიდობიანი მაიდანის საპროტესტო აქცია გადამეტებული ძალის გამოყენებით შეეწყვიტა, სასამართლომ მე-2 მუხლის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან ხელისუფლების კონტროლის ქვეშ მყოფმა პირებმა მეორე მომჩივნის ძმა გაიტაცეს, აწამეს და მოკლეს.

157. მე-2 მუხლით გათვალისწინებული პროტესტის მონაწილეთა სიცოცხლის უფლების დაცვა პროტესტის დასრულების შემდეგაც გრძელდება. საქმეში *Gülşenoğlu v. Turkey*, 2007, სასამართლომ პროტესტის მონაწილის მკვლელობასთან დაკავშირებით მე-2 მუხლის დარღვევა დაადგინა, რადგან მას დამკავებელმა ოფიცერმა ცეცხლსასროლი იარაღი თავში მას შემდეგ ესროლა, რაც ის პოლიციის განყოფილებაში მიიყვანეს.

158. საქმეში *Isaak v. Turkey*, 2008, §§ 110-115, გარდაცვლილი მონაწილეობდა დემონსტრაციაში, სადაც ის დაახლოებით 15-20-კაციანმა ჯგუფმა, მათ შორის, ხუთმა უნიფორმიანმა პოლიციელმა, ცემით მოკლა, როდესაც ის ბუფერულ ზონაში იზოლირებულ და უიარაღო მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ვინაიდან გარდაცვლილი თავდასხმის დროს იზოლირებული და უიარაღო დემონსტრანტი იყო, სასამართლომ დაადგინა, რომ ძალის გამოყენება არ იყო „აბსოლუტურად აუცილებელი“ და აშკარად არათანაზომიერი იყო მისაღწევი მიზნების მიმართ.

159. სასამართლომ მე-2 მუხლის დარღვევა დემონსტრაციის შემთხვევით დამსწრეთა მიმართ ძალის გადამეტებასთან მიმართებითაც დაადგინა. საქმეში *Andreou v. Turkey*, 2009, დემონსტრანტებსა და შეიარაღებულ ძალებს შორის ძალადობრივი შეტაკებისას მომჩივანს მოხვდა ტყვია, რამაც მის სიცოცხლეს საფრთხე შეუქმნა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ დემონსტრანტები ხისა და რკინის ჯოხებით იყვნენ შეიარაღებულნი და პოლიციას ქვებს ესროდნენ, ცეცხლსასროლი იარაღიდან ამგვარმა სროლამ შეიძლება დემონსტრანტებისა და შემთხვევითი დამსწრეების სერიოზული დაზიანება გამოიწვიოს. სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა თვითმხილველთა ჩვენებები, რომლებიც აცხადებდნენ, რომ ცეცხლი სრულიად გაუმართლებლად იქნა გახსნილი და მას გამაფრთხილებელი გასროლაც კი არ უძღოდა წინ. გარდა ამისა, სასამართლომ დაასკვნა, რომ მომჩივნისთვის სროლა არ იყო გამართლებული „არამართლზომიერი ძალადობისგან ნებისმიერი პირის დასაცავად“ და არც „აბსოლუტურად აუცილებელი“, რადგან მომჩივანს არ ეჭირა იარაღი და არ იქცეოდა ძალადობრივად. შესაბამისად, სასამართლომ კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

11. იხ. ასევე ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისი (2019 წლის აგვისტო), *გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სახელმძღვანელო სამართალდამცავი საქმიანობისას ნაკლებად ლეიტალური იარაღის გამოყენებისას ადამიანთა უფლებების დაცვის შესახებ*, § 1.1.

B. პროცედურული ასპექტი¹²

160. საქმეში *Şimşek and Others v. Turkey*, 2005, სამართალდამცავებმა მომჩივნის ნათესავები დემონსტრაციის დროს მოკლეს. სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო მკვლელობის გარემოებების სწრაფი და ადეკვატური გამოძიება და რომ ეროვნული სასამართლო წარმოების არცერთ ეტაპზე არ მომხდარა ხელისუფლების ზოგადი პასუხისმგებლობის შესწავლა ოპერაციის ხარვეზებით წარმართვასთან და დემონსტრანტების დასაშლელად არათანაზომიერი ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით. ანალოგიურად, საქმეში *Nagmetov v. Russia* [GC], 2017, სასამართლომ დაადგინა პროცედურული ნაწილის დარღვევა იმის გამო, რომ ხელისუფლებამ არ ამოწურა ყველა გონივრული და პრაქტიკული ზომა მსროლელის იდენტიფიცირებისა და სხვა შესაბამისი გარემოებების დადგენაში დახმარების გაწევის მიზნით.

161. საქმეში *Gülşenoğlu v. Turkey*, 2007, პოლიციელი, რომელმაც მომჩივნის ძმას დემონსტრაციაზე დაკავების შემდეგ ესროლა, პირველი ინსტანციის სასამართლომ დამნაშავედ ცნო მკვლელობაში და ოცი წლით თავისუფლების აღკვეთა ორჯერ მიუსაჯა. თუმცა, შემდგომში, საკასაციო სასამართლომ ეს გადაწყვეტილებები პროცედურული ხარვეზებისა და ნაკლოვანებების გამო გააუქმა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამგვარი პროცედურული რეაგირება არც სწრაფი იყო და არც ეფექტიანი.

162. საქმეში *Association “21 December 1989” and Others v. Romania*, 2011, ანტისამთავრობო დემონსტრაციების ძალადობრივი ჩახშობის საკითხთან დაკავშირებით სასამართლომ მე-2 მუხლის პროცედურული ასპექტის დარღვევა დაადგინა, რადგან მსხვერპლთა ოჯახებს არ მიეცათ შესაძლებლობა, რომ მათი საქმე დამოუკიდებელ სასამართლოს განეხილა. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ გაუმართლებელი იყო მომჩივნებისთვის გამოძიების შესახებ ინფორმაციის არ მიწოდება, მიუხედავად მათი მრავალრიცხოვანი მოთხოვნისა.

163. ანალოგიურად, საქმეში *Lutsenko and Verbytsky v. Ukraine*, 2021, § 72, სასამართლომ დაადგინა მე-2 მუხლის პროცედურული ნაწილის დარღვევა, რადგან უკრაინის ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო მეორე მომჩივნის ნათესავის გარდაცვალების ეფექტიანი გამოძიება, რომელიც მაიდანის საპროტესტო აქციის დარბევისას მოხდა.

164. სასამართლომ მე-2 მუხლის დარღვევა იმ ფაქტთან დაკავშირებითაც დაადგინა, როდესაც მკვლელობაზე პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირება და სამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მიცემა ხანგრძლივი დროის გასვლის შემდეგაც კი არ განხორციელდა. საქმეში *Isaak v. Turkey*, 2008, 11 წელი იყო გასული; საქმეში *Pastor and Jiclete v. Romania*, 2011, სისხლის სამართლის გამოძიების დაწყებიდან 16 წელზე მეტი და კონვენციის რუმინეთისთვის ძალაში შესვლიდან 11 წელზე მეტი იყო გასული; ხოლო საქმეში *Elena Apostol and Others v. Romania*, 2016, ასევე საქმეში *Ecaterina Mirea and others v. Romania*, 2016, 20 წელი იყო გასული.

IV. წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვა (მუხლი 3)

კონვენციის მე-3 მუხლი

„ადამიანის წამება, არაადამიანური თუ დამამცირებელი დასჯა ან მასთან ასეთი მოპყრობა დაუშვებელია.“

12. იხ. ნაწილი IV *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის შესახებ: სიცოცხლის უფლება*.

A. გამოყენებადობა

165. სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, მე-3 მუხლი არის აბსოლუტური უფლება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ომის ან სხვა საგანგებო სიტუაციების დროს მისგან გადახვევა დაუშვებელია და იგი უპირობო ფორმითაა ჩამოყალიბებული. მე-3 მუხლის ფარგლებში არასათანადო მოპყრობა არასოდეს არის ნებადართული, თუნდაც საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. ტერორიზმთან ან ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის აუცილებლობა ან სხვისი სიცოცხლის გადარჩენა ვერ გაამართლებს სახელმწიფოს ქცევას, რომელიც სხვა შემთხვევაში მე-3 მუხლის დარღვევად ჩაითვლებოდა (*Gäfgen v. Germany* [GC], 2010, § 176).

166. სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-3 მუხლის მოქმედების ფარგლებში მოსახვედრად არასათანადო მოპყრობამ სიმძიმის მინიმალურ დონეს უნდა მიაღწიოს (*Bouyid v. Belgium* [GC], 2015, § 86). შეფასება დამოკიდებულია საქმის ისეთ გარემოებებზე, როგორიცაა:

- მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური ან ფსიქიკური შედეგები, ზოგიერთ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა (*Jalloh v. Germany* [GC], 2006, § 67; *Svinarenko and Slyadnev v. Russia* [GC], 2014, § 114);
- მიზანი, რისთვისაც მოხდა არასათანადო მოპყრობა (*Gäfgen v. Germany*, [GC], 2010, § 88);
- განზრახვა ან მოტივაცია, თუმცა მსხვერპლის დამცირების ან შეურაცხყოფის განზრახვის არარსებობა გადაჭრით არ გამორიცხავს მე-3 მუხლის დარღვევას (*V. v. the United Kingdom* [GC], 1999, § 71);
- კონტექსტი, რომელშიც განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, მაგალითად, გაზრდილი დაძაბულობისა და ემოციების ფონზე (*Selmouni v. France* [GC], 1999, § 104).

167. როდესაც არასათანადო მოპყრობა სიმძიმის აღნიშნულ მინიმალურ დონეს მიაღწევს, იგი, ჩვეულებრივ, სხეულის რეალური დაზიანებით ან ძლიერი ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვით ხასიათდება. თუმცა, აღნიშნული ასპექტების არარსებობის შემთხვევაშიც კი, როდესაც გარკვეული მოპყრობა ამცირებს ან შეურაცხყოფს პირს, უპატივცემულობას გამოხატავს მისი ადამიანური ღირსების მიმართ ან აკნინებს მას, ან იწვევს შიშის, ტანჯვის ან არასრულფასოვნების გრძნობას, რომელსაც პიროვნების მორალური და ფიზიკური წინააღმდეგობის გატეხა შეუძლია, იგი შეიძლება ჩაითვალოს როგორც დამამცირებელი და მე-3 მუხლით გათვალისწინებული აკრძალვის ფარგლებში მოექცეს. მსგავსი შეფასებები საკმაოდ სუბიექტურია. შეიძლება საკმარისი აღმოჩნდეს მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მსხვერპლი საკუთარ თვალში გრძნობდეს დამცირებულად თავს, თუნდაც არა სხვების თვალში (*Bouyid v. Belgium* [GC], 2015, § 87).

168. სასამართლომ თავის პრაქტიკაში „არაადამიანურად“ მიიჩნია ისეთი მოპყრობა, რომელიც იყო წინასწარ განზრახული, გრძელდებოდა საათობით და იწვევდა რეალურ სხეულის დაზიანებას ან ძლიერ ფიზიკურ და ფსიქიკურ ტანჯვას (*Labita v. Italy* [GC], 2000, § 120; *Ramirez Sanchez v. France* [GC], 2006, § 118). სასამართლომ „დამამცირებლად“ ჩათვალა ისეთი მოპყრობა, რომელიც მსხვერპლს აღუძრავდა შიშის, ტანჯვისა და არასრულფასოვნების გრძნობას, რომელსაც მისი დამცირება და შეურაცხყოფა, ასევე, სავარაუდოდ, მისი ფიზიკური ან მორალური წინააღმდეგობის გატეხა შეუძლო, ან რომელიც მსხვერპლს თავისი ნების ან სინდისის წინააღმდეგ მოქმედებას აიძულებდა (*Jalloh v. Germany* [GC], 2006, § 68).

169. საქმეში *Gäfgen v. Germany* [GC], 2010, § 90, არასათანადო მოპყრობის წამებად კლასიფიცირებისას, სასამართლო განსაკუთრებულად გმობს უკიდურესად მძიმე და სასტიკი ტანჯვის გამომწვევ მიზანმიმართულ არაადამიანურ მოპყრობას (*Selmouni v. France* [GC], 1999, § 96). გარდა სიმძიმისა, წამებას მიზანმიმართული ელემენტიც გააჩნია, რომელიც

ინფორმაციის მოპოვების, დასჯის ან მსხვერპლის დაშინების მიზნით ძლიერი ტვივილის ან ტანჯვის განზრახ მიყენებას გულისხმობს¹³ (*Aksoy v. Turkey*, 1996, § 115).

170. თუმცა, იმ შემთხვევაში, როცა პირი კარგავს თავისუფლებას ან, უფრო ზოგადად, სამართალდამცავების პირისპირ აღმოჩნდება, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ სიმძიმის ზღვარი არ შეიძლება იმგვარად იქნეს გაგებული, რომ შეიძლება არსებობდეს გარემოებები, როდესაც სიმძიმის ზღვრის მიუღწევლობის გამო დარღვევის ფაქტის დადგენა არ მოითხოვება. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ადამიანის ღირსების ნებისმიერი ფორმით შელახვა თავად კონვენციის არსს ეწინააღმდეგება. აქედან გამომდინარე, სამართალდამცავთა მხრიდან პირის მიმართ ჩადენილი ღირსების დამაკნინებელი ნებისმიერი ქმედება მე-3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს. ეს ეხება, კერძოდ, მათი მხრიდან ფიზიკური ძალის გამოყენებას, როდესაც პირის ქცევა ამის მკაცრ აუცილებლობას არ წარმოშობს, მიუხედავად აღნიშნულ პირზე მისი ზეგავლენისა (*Bouyid v. Belgium* [GC], 2015, § 101). სასამართლომ აღნიშნული პრინციპები შეკრებების ძალადობრივი დამლის საქმეებშიც გამოიყენა (*Navalnyy and Gunko v. Russia*, 2020, §§ 41 და 48; *Zakharov and Varzhabetyan v. Russia*, 2020, §§ 62 და 71). ის ფაქტი, რომ აღნიშნული მოპყრობა მოხდა საჯაროდ, დიდი რაოდენობის ხალხის თანდასწრებით და გავრცელდა მედიაში, დამამძიმებელ ფაქტორად შეიძლება ჩაითვალოს (*Navalnyy and Gunko v. Russia*, 2020, § 48).

171. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოს შეიძლება არა მხოლოდ ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენელთა ქმედებებზე დაეკისროს პასუხისმგებლობა, არამედ იმ რეგიონული ადმინისტრაციის ქმედებებზეც, რომლის ტერიტორიაც სახელმწიფოს „ეფექტური კონტროლის“ ქვეშ იმყოფება (*Djavit An v. Turkey*, 2003, § 22).

172. ანალოგიურად, სახელმწიფოს უშუალო პასუხისმგებლობა ეკისრება იმ პირთა მიერ განხორციელებულ ქმედებებზე, რომლებიც ხელისუფლების მითითებების შესაბამისად ან/და კონტროლის ქვეშ ან, მინიმუმ, მათი უსიტყვო თანხმობით ან მიმნებლობით მოქმედებენ (*Lutsenko and Verbytsky v. Ukraine*, 2021, §§ 90-93).

B. არსებითი ასპექტი

173. საჯარო შეკრებების დამლის მიზნით ძალის გამოყენების კონტექსტში, საქმეში *Oya Ataman v. Turkey*, 2006, § 17, სასამართლომ დემონსტრანტების ჯგუფის დასაშლელად ცრემლსადენი გაზის, იგივე „წიწაკის სპრეის“, გამოყენების ფაქტი შეისწავლა. აღნიშნული გაზი, სავარაუდოდ, იწვევს ფიზიკურად უსიამოვნო შეგრძნებებს, როგორიცაა ცრემლდენა და სუნთქვის გაძნელება. სასამართლომ იხელმძღვანელა „ქიმიური იარაღის შემუშავების, წარმოების, დაგროვებისა და გამოყენების აკრძალვისა და მისი განადგურების შესახებ 1993 წლის 13 იანვრის კონვენციით“ და დაასკვნა, რომ „წიწაკის სპრეის“ გამოყენება დამშვებულია საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის, მათ შორის, ქვეყნის შიგნით არსებული არეულობის კონტროლის მიზნით.

174. თუმცა, საქმეში *Abdullah Yaşa and Others v. Turkey*, 2013, § 43, სასამართლომ ჩათვალა, რომ პოტენციურად სასიკვდილო ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით მის მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკა ცრემლსადენი გაზის ყუმბარების გამოყენებაზეც უნდა გავრცელდეს. მან ხაზგასმით აღნიშნა, რომ პოლიციის ქმედებები, მათ შორის, ცრემლსადენი გაზის ყუმბარების გამოყენება, მხოლოდ ნებადართული კი არ უნდა იყოს ეროვნული კანონმდებლობით, არამედ მკაფიოდ განსაზღვრულიც. ასევე, უნდა არსებობდეს თვითნებური ქმედებებისგან, ძალის გადამეტებისა და თავიდან აცილებადი უბედური შემთხვევებისგან დაცვის ადეკვატური და ეფექტიანი გარანტიების სისტემა.

13. იხ. *წამების წინააღმდეგ გაეროს კონვენციის* 1-ელი მუხლი

175. გარდა ამისა, სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, კონვენციის მე-3 მუხლი არ კრძალავს პოლიციის მიერ ძალის გამოყენებას მასობრივი არეულობის ჩასახშობად, განსაკუთრებით, დაკავებულ პირთან ურთიერთობისას: თუმცა, ასეთი ძალა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი აუცილებელია და არ არის გადამეტებული (*Muradova v. Azerbaijan*, 2009, § 109; *Necdet Bulut v. Turkey*, 2007, § 23; *Zakharov and Varzhabetyan v. Russia*, 2020, § 74).

176. საქმეში *Cestaro v. Italy*, 2015, სასამართლომ წამებად მიიჩნია უსაფრთხოების ძალების წევრთა ქმედებები, რომლებმაც G8 სამიტის დროს მომხდარი შეტაკებებისა და აქციის მონაწილეთა მიერ დანაშაულებრივი ზიანის გამოწვევის შემდეგ, დემონსტრანტებს სცემეს და შეურაცხყოფა მიაყენეს. ანალოგიურად, საქმეში *Mushegh Saghatelyan v. Armenia*, 2018, სასამართლომ მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან მთავრობამ ვერ შეძლო დამაჯერებლად აეხსნა მომჩივნის დაზიანებები, რომელიც იმ პოლიციის განყოფილებიდან გადაყვანის შემდეგ დაფიქსირდა, სადაც ის დემონსტრაციის შემდეგ მიიყვანეს.

177. საქმეში *İzci v. Turkey*, 2013, მომჩივანმა მონაწილეობა მიიღო დემონსტრაციაში, რომელიც პოლიციასა და პროტესტის მონაწილეებს შორის შეტაკებით დასრულდა. სასამართლოს მიერ გამოკვლეული მოვლენების ამსახველმა ვიდეომასალამ აჩვენა, რომ პოლიციის თანამშრომლები დემონსტრანტების დიდ რაოდენობას ხელკეტებით ურტყამდნენ და მათ ცრემლსადენ გაზს ასხურებდნენ. ის ქალებიც კი, რომლებიც მაღაზიებს აფარებდნენ თავს, პოლიციამ გამოათრია და სცემა. მომჩივნის მიმართ ძალადობის გადამეტებული გამოყენებისა და ცრემლსადენი გაზის შესხურების გამო იმ გარემოებებში, როდესაც ეს აუცილებლობას არ წარმოადგენდა, სასამართლომ მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

178. საქმეში *Annenkov and Others v. Russia*, 2017, სასამართლომ დაასკვნა, რომ სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან მოხდა მშვიდობიანი შეკრების უფლების დარღვევა, ვინაიდან მათ ძალადობრივი გზით დააკავეს მეწარმეები, რომლებმაც ადგილობრივი ბაზარი დაიკავეს, რათა დევლოპერისთვის მისი მიყიდვა გაეპროტესტებინათ. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ მოცემულ კონტექსტში ფიზიკური ძალის გამოყენება, რამაც შედარებით სერიოზული დაზიანებები გამოიწვია, არ იყო გამართლებული კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში.

179. საქმეში *Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 364-374, 392-396, 418-422, 429-433, და რაც შეეხება თავდაპირველად მშვიდობიანი მაიდანის საპროტესტო აქციის შესაწყვეტად ხელისუფლების მიერ გამოყენებულ ძალადობრივ სტრატეგიას, სასამართლომ მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა, მათ შორის, იმ მტკიცებულებათა ნაკლებობის საფუძველზე, რომლებიც მიუთითებდა, რომ მომჩივნების მიმართ პოლიციის მხრიდან ფიზიკური ძალის გამოყენება მკაცრად აუცილებელი იყო მათი ქცევიდან გამომდინარე. კერძოდ, მომჩივნის მიმართ განხორციელდა ცემა, მათ შორის, რეზინის ან/და პლასტმასის ხელკეტებით, რაც გაკეთდა საჯაროდ და, ზოგიერთ შემთხვევაში, სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფონზე, რაც არასათანადო მოპყრობას და, ამ ორი მომჩივნის შემთხვევაში, წამებას წარმოადგენდა (იხ. ასევე *Lutsenko and Verbytsky v. Ukraine*, 2021, §§ 78-93; *Kadura and Smaliy v. Ukraine*, 2021, §§ 97 და 113).

C. პროცედურული ასპექტი

180. მე-3 მუხლი გულისხმობს, რომ უნდა დაიწყოს რაიმე სახის ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება, როდესაც პირი დამაჯერებლად ამტკიცებს, რომ მის მიმართ, მათ შორის, პოლიციის ან სხვა მსგავსი ორგანოების მხრიდან, ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობას (*Bouyid v. Belgium* [GC], 2015, §§ 115-116; *Ostrovenecs v. Latvia*, 2017, § 71). როდესაც ხელისუფლება ძალის გამოყენებას მიმართავს, უნდა არსებობდეს მისი ქმედებების, ასევე ამ ქმედებათა თანაზომიერების მონიტორინგის დამოუკიდებელი მექანიზმები გამოყენებული ძალის გამო ანგარიშვალდებულების უზრუნველსაყოფად. მსგავსი ანგარიშვალდებულების უზრუნველსაყოფად უნდა შემოწმდეს, იყო თუ არა ოპერაცია

სათანადოდ რეგულირებული და ორგანიზებული იმგვარად, რომ მაქსიმალურად შემცირებულიყო პიროვნებისთვის სხეულის სერიოზული დაზიანების მიყენების რისკი. პროტესტის მონაწილეებსა და სამართალდამცავებს შორის ფართომასშტაბიანი დაპირისპირება, რომელიც ორივე მხრიდან ძალადობით ხასიათდება, არა მხოლოდ ძალადობრივად მოქმედი მონაწილეების, არამედ სამართალდამცავ ორგანოთა ქმედებების საფუძვლიან შესწავლასაც მოითხოვს. სასამართლომ ხაზი გაუსვა ამგვარი დაპირისპირების წარმოშობისა და გარემოებების ზოგადი გამოძიების აუცილებლობას, რათა გაიზარდოს არასათანადო მოპყრობის შესახებ ნებისმიერი კერძო საჩივრის გამოძიების ეფექტიანობა (*Muradova v. Azerbaijan*, 2009, § 113-114). აღნიშნული გამოძიება ხელისუფლებამ საკუთარი ინიციატივით უნდა დაიწყოს, მაშინაც კი, თუ კერძო საჩივარი არ იქნა შეტანილი აქციის მონაწილეთა მიერ (*Zakharov and Varzhabetyan v. Russia*, 2020, §§ 53-55).

181. მაგალითად, საქმეში *Najafli v. Azerbaijan*, 2012, იმ ჟურნალისტთან დაკავშირებით, რომელსაც პოლიციამ არასანქცირებული აქციის გაშუქებისას სცემა, სასამართლომ დაასკვნა, რომ გამოძიება არ აკმაყოფილებდა მე-3 მუხლის მოთხოვნებს მრავალი მიზეზის გამო. ყველაზე სერიოზული ხარვეზი გამოძიების დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან იყო დაკავშირებული, რადგან მომჩივნის ცემაზე პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირების ვალდებულების დელეგირება მოხდა იმავე ორგანოზე, რომლის წარმომადგენლებმაც, სავარაუდოდ, მოცემული დანაშაული ჩაიდინეს.

182. საქმეში *Cestaro v. Italy*, 2015, G8 სამიტის დროს ჩატარებული რეიდისას იტალიის პოლიციამ მომჩივანს სცემა და შეურაცხყოფა მიაყენა. იმის გათვალისწინებით, რომ ხელისუფლებამ ვერ გამოავლინა არასათანადო მოპყრობის ჩამდენი პირები, ხოლო რეიდთან დაკავშირებით სისხლისსამართლებრივი დევნა ხანდაზმულობის გამო შეუძლებელი გახდა, სასამართლომ კონვენციის მე-3 მუხლის პროცედურული ნაწილის დარღვევა დაადგინა.

183. ანალოგიურად, საქმეში *Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 337-358, 377-391, 407-417, 425-428, მაიდანის პროტესტის ძალადობრივ დაშლასთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ აღნიშნულ მოვლენებთან დაკავშირებული გამოძიება მნიშვნელოვანი ხარვეზებით წარიმართა. ვერც გამოძიებამ და ვერც მასთან დაკავშირებულმა სამართალწარმოებამ დღემდე ვერ დაადგინა მომჩივნების სავარაუდო არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებული გარემოებები და ყველა იმ პირის ვინაობა, რომელმაც რეალურად გამოიყენა ძალა მომჩივნების წინააღმდეგ. უფრო მეტიც, შეფერხებებისა და უმოქმედობის შედეგად, გამოძიების გააქტიურების დროისთვის, ზოგიერთი ეჭვიმტანილი და შესაძლო დამნაშავეები, როგორც ჩანს, გაიქცნენ უკრაინიდან და, შესაბამისად, მიუწვდომელი იყვნენ ხელისუფლებისათვის. შესაბამისად, სასამართლომ მე-3 მუხლის პროცედურული ნაწილის დარღვევა დაადგინა (იხ. ასევე *Lutsenko and Verbytskyi v. Ukraine*, 2021, §§ 61-73; *Kadura and Smaliy v. Ukraine*, 2021, §§ 94-96 და 107-112).

184. საქმეში *Mushegh Saghatelian v. Armenia*, 2018, სასამართლომ აღნიშნა, რომ არანაირი საგამოძიებო ღონისძიება ან შეფასება არ განხორციელებულა დემონსტრაციის შემდგომ დაკავებისა და პატიმრობის დროს მომჩივანი დემონსტრანტის სავარაუდო არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებამ ვერ ჩაატარა ეფექტიანი გამოძიება.

185. საქმეში *Annenkov and Others v. Russia*, 2017, ზოგიერთ მეწარმეს (რომლებმაც ადგილობრივი ბაზრის დეველოპერისთვის მიყიდვის გაპროტესტების ნიშნად აღნიშნული ბაზარი დაიკავეს) დაკავებისას სცემეს. სასამართლომ ეროვნულ დონეზე ჩატარებულ გამოძიებაში გარკვეული ხარვეზები დააფიქსირა, მათ შორის, სამედიცინო ხასიათის მტკიცებულებების შეფასების არარსებობა და შესაბამისი მოვლენების შესახებ მომჩივანთა მონაყოლის შედარებითი შეფასების არარსებობა, რამაც მე-3 მუხლის ფარგლებში მათი ეფექტიანი გამოძიების უფლების დარღვევა გამოიწვია.

186. მასობრივი პროტესტების კონტექსტში შეიძლება გაჩნდეს იმ პოლიციელთა იდენტიფიცირების პრობლემა, რომლებმაც პროტესტის მონაწილეების მიმართ, სავარაუდოდ, გაუმართლებელი ძალა გამოიყენეს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, რომ, როდესაც ხელისუფლება ნიშნავს პოლიციელებს იყენებს მართლწესრიგის დასაცავად ან პროტესტის მონაწილეების დასაკავებლად, ამ პოლიციელებს უნდა ჰქონდეთ თვალსაჩინო განმასხვავებელი ნიშნები, მაგალითად, ორდერის ნომერი. ეს განმასხვავებელი ნიშნები მათ ანონიმურობას უზრუნველყოფს, თუმცა შემდგომში, ოპერაციის ჩატარების ფორმასთან დაკავშირებით პრობლემების გაჩენის შემთხვევაში, მათ იდენტიფიცირებასა და დაკითხვას (*Hentschel and Stark v. Germany*, 2017, § 91).

187. ამგვარად, საქმეში *Hentschel and Stark v. Germany*, 2017, სადაც მომჩივნები უჩიოდნენ ცემასა და წიწაკის სპრეის გამოყენებას ჩაფხუტიანი ოფიცრების მიერ, რომლებსაც არანაირი მაიდენტიფიცირებელი ნიშნები არ გააჩნდათ, სასამართლომ დაადგინა, რომ არ ჩატარებულა ეფექტიანი გამოძიება, ვინაიდან ჩაფხუტიანი პოლიციელების გამოყენება მაიდენტიფიცირებელი ნიშნების გარეშე და აღნიშნულიდან გამომდინარე გამოძიების პროცესში წარმოქმნილი სირთულეები არ იყო საკმარისად დაბალანსებული საფუძვლიანად ჩატარებული საგამოძიებო ღონისძიებებით.

188. ანალოგიურად, საქმეში *İzci v. Turkey*, 2013, ეროვნულმა სასამართლოებმა აღიარეს, რომ პოლიციის თანამშრომლებმა დამალეს თავიანთი საიდენტიფიკაციო ნომრები და სახეები, რათა ისინი არ ამოეცნოთ. ეროვნული ხელისუფლების მიერ ჩატარებულმა გამოძიებამ ვერ დაადგინა პოლიციელთა უმეტესობის ვინაობა და, საბოლოოდ, მხოლოდ ექვსი მათგანი იქნა გასამართლებული. ამრიგად, სასამართლომ კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პროცედურული ვალდებულებების დარღვევა დაადგინა.

V. თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება (მე-5 მუხლი)

კონვენციის მე-5 მუხლი

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, თუ არა კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად და გარდა შემდეგი შემთხვევებისა:

- (a) კანონიერი დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირისა;
- (b) კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კანონის შესაბამისად გაცემული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობისათვის, ანდა კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;
- (c) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება, უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად, როდესაც არსებობს ამ პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა;
- (d) არასრულწლოვნის დაპატიმრება კანონიერი ბრძანების საფუძველზე მასზე აღმზრდელობითი ზედამხედველობისათვის ან უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად;
- (e) პირის კანონიერი დაპატიმრება გადამდებ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად, ან სულით ავადმყოფის, ალკოჰოლიკის, ნარკომანისა და მაწანწალის კანონიერი დაპატიმრება;
- (f) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება, ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შესვლის აღსაკვეთად, აგრეთვე იმისა, ვის მიმართაც ხორციელდება ღონისძიებანი მისი გაძევების (დეპორტაცია) ან გადაცემისათვის (ექსტრადიცია).

2. დაკავებულ პირს მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს მისი დაკავების მიზეზები და მისთვის წაყენებული ყველა ბრალდება.

3. ამ მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დებულებათა შესაბამისად დაკავებული თუ დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განსახორციელებლად კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და იგი აღჭურვილია უფლებით, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. ასეთი გათავისუფლება შეიძლება პირობადადებული იყოს სასამართლოში მისი გამოცხადების რაიმე გარანტიით.

4. ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, აქვს უფლება, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც დაუყოვნებლივ განიხილავს მისი დაპატიმრების საკითხს და ბრძანებს მის გათავისუფლებას, თუ ეს დაპატიმრება უკანონოა.

5. ყველა მსხვერპლს, ვინც ამ მუხლის მოთხოვნათა დარღვევით დააკავეს ან დააპატიმრეს, აქვს კომპენსაციის ქმედითი უფლება.“

A. თავისუფლების აღკვეთა¹⁴

189. იმის დასადგენად, მოხდა თუ არა თავისუფლების აღკვეთა, სასამართლო აფასებს პირის კონკრეტულ მდგომარეობას და კრიტერიუმების მთელ რიგს, როგორიცაა მოცემული ზომის ტიპი, ხანგრძლივობა, შედეგები და განხორციელების ფორმა (*Medvedyev and Others v. France*

14. იხ. ნაწილი I გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის შესახებ: თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება.

[GC], 2010, § 73; *Creangă v. Romania* [GC], 2012, § 91; *De Tommaso v. Italy* [GC], 2017, § 80; *Guzzardi v. Italy*, 1980, § 92).

190. ამასთან დაკავშირებით იძულების ელემენტი მიუთითებს თავისუფლების აღკვეთაზე მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით (*Gillan and Quinton v. the United Kingdom*, 2010, § 57), და *Foka v. Turkey*, 2008, §§ 74-79). თუმცა, იმ ზომების მიზანი, რომლებიც ხელისუფლებამ მიიღო პირის თავისუფლების აღსაკვეთად, არ არის მნიშვნელოვანი იმ ეტაპზე, როდესაც წყდება, მოხდა თუ არა თავისუფლების აღკვეთა (*Rozhkov v. Russia (no. 2)*, 2017, § 74). მაშინაც კი, თუ ზომები დაცვას ისახავს მიზნად და მიღებულია შესაბამისი პირის ინტერესებიდან გამომდინარე, ისინი მაინც შეიძლება წარმოადგენდეს თავისუფლების აღკვეთას (*Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, § 71).

191. ის პრინციპი, რომ მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტი მხოლოდ მიმოსვლის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ შეზღუდვებს არ ეხება, რომლებიც N 4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლით რეგულირდება, მასობრივი პროტესტების კონტექსტშიც დადასტურდა. სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ასევე უნდა იქნეს განხილული მოცემული ზომების ტიპი, ხანგრძლივობა, შედეგები და მისი განხორციელების ფორმა. სასამართლომ განმარტა, რომ საზოგადოების წევრებს ხშირად უწევთ მიმოსვლის თავისუფლებასთან დაკავშირებული დროებითი შეზღუდვების ატანა ისეთ სიტუაციებში, როგორიცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი ტრანსპორტით მგზავრობა, ავტომაგისტრალზე გადაადგილება ან ფეხბურთის მატჩზე დასწრება. მსგავსი შეზღუდვები, რომლებსაც ხშირად ვაწყდებით, ვერ ჩაითვლება „თავისუფლების აღკვეთად“ მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, თუ ისინი გარდაუვალი იყო ხელისუფლების კონტროლს მიღმა არსებული გარემოებების გამო, აუცილებელი იყო სერიოზული დაზიანების ან ზიანის რეალური რისკის თავიდან ასაცილებლად და ამ მიზნის მისაღწევად მინიმუმამდე იქნა დაყვანილი (*Austin and Others v. the United Kingdom* [GC], 2012, § 59).

192. უფრო მეტიც, ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღებისას პოლიციას გარკვეული დისკრეცია უნდა ჰქონოდა (*P.F. and E.F. v. the United Kingdom* (dec.), 2010, § 41). მე-5 მუხლის ინტერპრეტაცია არ შეიძლება იმგვარად, რომ პოლიციისთვის შეუძლებელი გახდეს საზოგადოებრივი წესრიგისა და მოქალაქეების დაცვის მოვალეობის შესრულება, იმ პირობით, რომ ისინი მოქმედებენ მე-5 მუხლის ძირითადი პრინციპის შესაბამისად, რაც თვითნებობისგან პირის დაცვას ითვალისწინებს (*Saadi v. the United Kingdom* [GC], 2008, §§ 67-74).

193. საქმეში *Austin and Others v. the United Kingdom* [GC], 2012, სასამართლომ განიხილა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის გამოყენება იმ შემთხვევასთან დაკავშირებით, როდესაც პოლიციამ საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მიზნით გამოიყენა „კეტლინგი“, ანუ ხალხის ალყაში მოქცევა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პოლიციამ ხალხის მასის კონტროლის მიზნით მათი შეკავების ზომა გამოიყენა და არ მიმართა შედარებით მკაცრ მეთოდებს, რომლებსაც, შესაძლოა, ბრბოში მყოფი ადამიანების დაზიანების უფრო დიდი რისკი გაეჩინა. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-5 მუხლი არ დარღვეულა. თუმცა, სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ პოლიციის მხრიდან აღნიშნული კორდონის გაკეთება და მისი შენარჩუნება სერიოზული ტრავმების ან ზიანის თავიდან აცილებისთვის რომ არ ყოფილიყო აუცილებელი, მოცემული დონის ძიების იძულებითი და შემზღუდველი ხასიათი, შესაძლოა, საკმარისი ყოფილიყო კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევის დასადგენად (იხ. ასევე *Auray and Others v. France*, 2024, §§ 65-74 და 84-95, სადაც სასამართლომ დაადასტურა „ოსტინისა და სხვათა“ (*Austin and Others*) საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება და მიიჩნია, რომ ამ შემთხვევაში არ მომხდარა მე-5 მუხლის დარღვევა, თუმცა ეს საქმე N 4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლის მიხედვით განიხილა და „კეტლინგის“ მეთოდის გამოყენებისათვის ადეკვატური სამართლებრივი საფუძვლის არარსებობის გამო აღნიშნული დებულების დარღვევა დაადგინა).

194. ადმინისტრაციული დაკავების სხვადასხვა ფორმებთან დაკავშირებით, სასამართლომ მაგალითად, საქმეში *Elvira Dmitriyeva v. Russia*, 2019, § 95, დაადგინა, რომ დაკავების შემდეგ მომჩივნის პოლიციის განყოფილებაში ადმინისტრაციული ბრალდების ოქმის შედგენის მიზნით დაახლოებით ოთხი საათის განმავლობაში პატიმრობაში დატოვება, ამ პერიოდის განმავლობაში მისთვის თავისუფლების აღკვეთას წარმოადგენდა (იხ. ასევე *Lashmankin and Others v. Russia*, 2017).

195. შედარებისთვის, საქმეში *Shimovolos v. Russia*, 2011, დაკავება 45 წუთს არ აღემატებოდა. სასამართლომ გაითვალისწინა ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი პოლიციის განყოფილებაში ძალის მუქარით მიიყვანეს და შენობის დატოვება პოლიციის თანამშრომლების ნებართვის გარეშე არ შეეძლო. სასამართლომ ჩათვალა, რომ არსებობდა იძულების ელემენტი, რომელიც, მიუხედავად დაკავების მოკლე ხანგრძლივობისა, მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით გათვალისწინებულ თავისუფლების აღკვეთაზე მიუთითებდა.

196. სასამართლომ ასევე დაასკვნა, რომ პოლიციის მიერ შეჩერებისა და ჩხრეკის უფლებამოსილების განხორციელებისას არსებული იძულების ელემენტი, მიუხედავად აღნიშნული ღონისძიების მოკლე ხანგრძლივობისა, თავისუფლების აღკვეთაზე მიუთითებს (*Krupko and Others v. Russia*, 2014, § 36; *Foka v. Turkey*, 2008, § 78; *Gillan and Quinton v. the United Kingdom*, 2010, § 57; *Shimovolos v. Russia*, 2011, § 50; *Brega and Others v. Moldova*, 2012, § 43).

197. მაგალითად, საქმეში *Gillan and Quinton v. the United Kingdom*, 2010, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ თითოეული მომჩივნის შეჩერებისა და ჩხრეკის ხანგრძლივობა არცერთ შემთხვევაში 30 წუთს არ აღემატებოდა, ამ პერიოდის განმავლობაში მომჩივნებს მთლიანად აღკვეთათ ყოველგვარი მიმოსვლის თავისუფლება და იძულებულნი იყვნენ, დარჩენილიყვნენ ადგილზე და გაეკლოთ ჩხრეკა. ჩხრეკაზე უარის შემთხვევაში მათ ემუქრებოდათ დაკავება, პოლიციის განყოფილებაში პატიმრობა და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა. მე-5 მუხლის გამოყენებადობის შესახებ საბოლოოდ გადაწყვეტილების მიღების გარეშე სასამართლომ აღნიშნა, რომ იძულების აღნიშნული ელემენტი ამ დებულებით გათვალისწინებულ თავისუფლების აღკვეთაზე მიუთითებდა.

B. კანონიერება

198. მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტში ფრაზები „კანონიერი“ და „კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად“, თავისი არსით, ისევ ეროვნულ კანონმდებლობაზე მიუთითებს და მისი არსებითი და პროცედურული წესების დაცვის ვალდებულებას ადგენს. თუმცა, ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად პატიმრობის „კანონიერება“ ყოველთვის გადამწყვეტ ფაქტორს არ წარმოადგენს. სასამართლო ასევე უნდა დარწმუნდეს, რომ განსახილველ პერიოდში პირის პატიმრობა თავსებადი იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის მიზანთან, რაც თავისუფლების თვითნებური აღკვეთისგან დაცვას გულისხმობს (*Giulia Manzoni v. Italy*, 1997, § 25).

199. მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის¹⁵ მოთხოვნა „კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისობასთან“ დაკავშირებით მასობრივი პროტესტების კონტექსტშიც ვრცელდება:

- *Navalnyy and Yashin v. Russia*, 2014; *Elvira Dmitriyeva v. Russia*, 2019; და *Lashmankin and Others v. Russia*, 2017, (მომჩივნები პოლიციის განყოფილებაში გადაიყვანეს, მიუხედავად ადმინისტრაციული ბრალდების ოქმის ადგილზე არშედგენის მიზეზის არარსებობისა);
- *Mushegh Saghatelian v. Armenia*, 2018, (მომჩივნის დაკავებამ იმ მაქსიმალურ ვადას გადააჭარბა – 72 საათი სასამართლოს ბრძანების გარეშე – რომელიც კანონით იყო დამკვიდრებული)

15. იხ. ნაწილი II გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის შესახებ: თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება.

- *Hakim Aydın v. Turkey*, 2020, § 40, თავისუფლების აღკვეთა ისეთი დანაშაულისთვის, რომელიც სასჯელის აღნიშნულ ზომას არ ითვალისწინებს.

200. ამასთანავე, მოქმედი კანონმდებლობა კონვენციით დადგენილ „კანონიერების“ სტანდარტსაც უნდა აკმაყოფილებდეს, რომელიც მოითხოვს, რომ ყველა კანონი უნდა იყოს საკმარისად ზუსტი, რათა მოქალაქეებს ჰქონდეთ შესაძლებლობა, შექმნილი გარემოებებიდან გამომდინარე, გონივრულობის ფარგლებში განჭვრიტონ თავიანთი ქმედების შედეგები (*Steel and Others v. the United Kingdom*, 1998, § 54).

C. მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის ფარგლებში თავისუფლების აღკვეთის გამამართლებელი გარემოებები

201. სასამართლომ განმარტა, რომ მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით განსაზღვრული თავისუფლების უფლებიდან გამონაკლისების ჩამონათვალი ამომწურავია და მხოლოდ ამ გამონაკლისების ვიწრო ინტერპრეტაცია შეესაბამება აღნიშნული დებულების მიზანს, კერძოდ, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ არავის აღკვეთოს თავისუფლება თვითნებურად (*Buzadji v. the Republic of Moldova* [GC], 2016, § 84; *S., v. and A. v. Denmark* [GC], 2018, § 73).

202. მასობრივი პროტესტის კონტექსტში, ყველაზე ხშირად, თავისუფლების აღკვეთის გამართლება მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (b) და (c) ქვეპუნქტების საფუძველზე ხდება.¹⁶

203. მაგალითად, საქმეში *Steel and Others v. the United Kingdom*, 1998, ეროვნულმა სასამართლომ პირველი და მეორე მომჩივანი გაასამართლა და უბრძანა, რომ აღარ დაერღვიათ საზოგადოებრივი წესრიგი, კერძოდ, თავიდან აეცილებინათ ისეთი ქმედებები, რომლებიც სხვებში ძალადობის პროვოცირებას ბუნებრივად მოახდენდა. მომჩივნების უარმა, სასამართლოს ბრძანება შეუსრულებინათ, მათი პატიმრობა გამოიწვია. ვინაიდან პატიმრობა ეროვნული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობით იყო განპირობებული, სასამართლომ აღნიშნული პატიმრობა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (b) ქვეპუნქტის ფარგლებში განიხილა.

204. საქმეში *Schwabe and M.G. v. Germany*, 2011, სასამართლომ განიხილა დაკავება, რომელიც დემონსტრაციაში მონაწილეობის აღკვეთას ისახავდა მიზნად. სასამართლომ არ მიიღო ხელისუფლების არგუმენტი იმის შესახებ, რომ პატიმრობა მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (b) ქვეპუნქტის ფარგლებში განხორციელდა, ვინაიდან „კანონით გათვალისწინებული ვალდებულება“, რომელიც უნდა იყოს რეალური და კონკრეტული, დაკავების მომენტში უკვე უნდა ეკისრებოდეს მოცემულ პირს (იხ. ასევე, *S., v. and A. v. Denmark* [GC], § 83).

205. მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტთან დაკავშირებით საქმეში *Shimovolos v. Russia*, 2011, როდესაც სამარაში ევროკავშირი-რუსეთის სამიტი იყო დაგეგმილი, მომჩივანი ე. წ. „სათვალთვალო მონაცემთა ბაზაში“ უფლებადამცველ აქტივისტად იყო რეგისტრირებული. სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის ორმოცდახუთწუთიანი დაკავება სამარის რკინიგზის სადგურზე, მისთვის დაუზუსტებელი ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის დანაშაულების ჩადენაში ხელშეშლის მიზნით, გაუმართლებელი იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის ფარგლებში.

206. უკრაინის წინააღმდეგ არსებულ მთელ რიგ საქმეებში, რომლებიც ეხებოდა ხელისუფლების მიზანმიმართულ სტრატეგიას, თავდაპირველად მშვიდობიანი მაიდანის საპროტესტო აქცია ძალის გადამეტებული გამოყენებისა და მოქალაქეთათვის თავისუფლების აღკვეთის გზით დაეშალა, სასამართლომ, მომჩივანთა თავისუფლების აღკვეთის დასაბუთების არარსებობის ან/და თვითნებური ხასიათის გამო, მე-5 მუხლის დარღვევა დაადგინა (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 463-478; *Kadura and Smaliy*

16. იხ. ნაწილი III *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის შესახებ: თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება*.

v. Ukraine, 2021, §§ 126-132; *Dubovtsev and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 77-82; *Vorontsov and Others v. Ukraine*, 2021, §§ 42-49). იმავე კონტექსტში, საქმეში *Lutsenko and Verbytsky v. Ukraine*, 2021, § 102, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტით გათვალისწინებული გარანტიების სრულ უგულებელყოფას პროტესტის მონაწილეების გატაცებასთან და დაკავებასთან დაკავშირებით, ვინაიდან აღნიშნული განხორციელდა ხელისუფლების მითითებით მოქმედი ან/და მისი კონტროლის ქვეშ მყოფი პირების მიერ, ან, სულ მცირე, ხელისუფლების უსიტყვო თანხმობით ან მიმნებლობით.

207. საქმეში *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, მომჩივანი შვიდჯერ დააკავეს არაკანონიერ, მაგრამ მშვიდობიან შეკრებებში. ერთ შემთხვევაში იგი სასამართლოს წინაშე წარდგენამდე დაუზუსტებელი საათების განმავლობაში ჰყავდათ დაკავებული, ხოლო მეორე შემთხვევაში მოსამართლის წინაშე წარდგომამდე მთელი ღამით დააკავეს. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხელისუფლებამ ვერ წარმოადგინა სასამართლო განხილვამდე მომჩივნის არგატავისუფლების მკაფიო მიზეზები და, შესაბამისად, კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის დარღვევა დაადგინა.

208. საქმეში *Navalnyy v. Russia (no. 2)*, 2019, ეროვნულმა სასამართლომ მომჩივანს წინასწარი შინაპატიმრობა იმ მოტივით შეუფარდა, რომ მან დაარღვია ვალდებულება, გამოძიების მიმდინარეობისას არ დაეტოვებინა მოსკოვი და მიიჩნია, რომ არსებობს გაქცევის საფრთხე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ სინამდვილეში მომჩივანს თავისი ვალდებულება არ დაურღვევია. სასამართლომ ვერ დაინახა გონივრული ახსნა იმისა, თუ რატომ იყო მომჩივნის საქციელი მისთვის თავისუფლების აღკვეთის განმაპირობებელი და, შესაბამისად, მისთვის თავისუფლების აღკვეთა უკანონოდ ცნო.

209. საქმეში *Krupko and Others v. Russia*, 2014, შეკრების მიმდინარეობისას ოთხივე მომჩივანმა ითანამშრომლა პოლიციასთან პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების წარდგენის, მათ შეკითხვებზე პასუხის და ბრძანებების დამორჩილების კუთხით. ისინი ოფიციალურად არც ეჭმიტანილები იყვნენ და არც ბრალი ჰქონდათ წაყენებული რაიმე დანაშაულში. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არანაირი შესაძლებლობა არ არსებობდა იმისა, რომ მათი დაკავება „უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, დანაშაულის ჩადენის გონივრული ეჭვის საფუძველზე“ მომხდარიყო, და დაასკვნა, რომ თავისუფლების აღკვეთა იყო თვითნებური.

210. თუმცა, საქმეში *S., v. and A. v. Denmark* [GC], 2018, ფეხბურთის გულშემატკივრების დაახლოებით რვა საათის განმავლობაში ბრალის წაყენების გარეშე დაკავებასთან დაკავშირებით სასამართლომ მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის მეორე კომპონენტი განმარტა და განაცხადა, რომ ეს დებულება უშვებდა პირის დაკავებას ან პატიმრობაში დატოვებას „თუ დასაბუთებულად მიიჩნევა, რომ ეს ზომა მის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თავიდან აცილებისთვის არის აუცილებელი“. სასამართლომ დაადგინა, რომ, პრინციპში, აღნიშნული დებულება ხელისუფლების მიერ სისხლისსამართლებრივი წარმოების ფარგლებს გარეთ პირის დაკავების შესაძლებლობას ითვალისწინებს, თუმცა იმ პირობით, რომ დაცული უნდა იყოს მე-5 მუხლის ფუნდამენტური პრინციპი, რომელიც პიროვნების თვითნებობისგან დაცვას უზრუნველყოფს.

211. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქმეში *Kavala v. Turkey*, 2019, სასამართლომ დაადასტურა, რომ მე-15 მუხლით გათვალისწინებული საგანგებო მდგომარეობა ვერ გააუქმებს „გონივრული ეჭვის“ არსებობის მოთხოვნას მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის საფუძველზე პირის დაკავებასთან მიმართებით. ეჭვი იმის შესახებ, რომ მომჩივანი „კონსტიტუციური წყობის დამხობას ძალით ან ძალადობით ცდილობდა“ დასაბუთებული უნდა იყოს მოცემულ დანაშაულთან დაკავშირებული ხელშესახები და გადამოწმებადი ფაქტებით ან მტკიცებულებებით. თუმცა, მსგავს ინფორმაციას არც დაკავების შესახებ გადაწყვეტილებები და არც საბრალდებო დასკვნა არ შეიცავდა. შესაბამისად, სასამართლომ კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის დარღვევა დაადგინა.

212. დაბოლოს, საპროტესტო აქციებთან დაკავშირებულ რამდენიმე საქმეში აღმოჩნდა, რომ პირის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლებაში ჩარევა ფარულ მიზანს ემსახურებოდა, რამაც კონვენციის მე-5 მუხლთან ერთობლიობაში მე-18¹⁷ მუხლის დარღვევის საკითხი წამოჭრა.

213. მაგალითად, საქმეში *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, 2018, მომჩივნები იყვნენ სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტები და მთავრობის წინააღმდეგ საპროტესტო აქციების მომწყობი არასამთავრობო ორგანიზაციის საბჭოს წევრები. ერთ-ერთ დაგეგმილ დემონსტრაციამდე ცოტა ხნით ადრე მომჩივნები დააკავეს და ბრალად წარუდგინეს და მოლოტოვის კოქტეილების შენახვა წაუყენეს. სასამართლომ ცალკე აღებული მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის დარღვევა დაადგინა, რადგან პროკურატურამ ვერ წარმოადგინა რაიმე მტკიცებულება, რომელიც დაადასტურებდა, რომ მომჩივნებს რაიმე კავშირი ჰქონდათ მოცემულ მოლოტოვის კოქტეილებთან და, შესაბამისად, არ არსებობდა „გონივრული ეჭვი“ მათი დაკავებისა და პატიმრობაში დატოვების გასამართლებლად. აღნიშნულმა გარემოებებმა, აზერბაიჯანში სამოქალაქო საზოგადოებაზე არსებული ზეწოლის ფონზე, სასამართლო მიიყვანა დასკვნამდე, რომ მომჩივნების დაკავების რეალურ მიზანს მათი გაჩუმება და სოციალური თუ პოლიტიკური აქტიურობისთვის მათი დასჯა წარმოადგენდა. შესაბამისად, სასამართლომ მე-5 მუხლთან ერთობლიობაში მე-18 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

214. საქმეში *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, 2014, მომჩივანი, ინფორმაციის პირველწყაროდან მოსაპოვებლად, არეულობის აღვილს ეწვია. მოგვიანებით მან გამოაქვეყნა ბლოგი, რომელშიც ხელისუფლებას აკრიტიკებდა და მკითხველს არეულობის დროს მომხდარი მოვლენების მთავრობის ვერსიისგან განსხვავებულ საკუთარ ვერსიას სთავაზობდა. აღნიშნულის შემდეგ მომჩივანს ბრალი წაუყენეს სისხლის სამართლის დანაშაულებში, კერძოდ, ისეთი ქმედების ორგანიზებაში ან მასში აქტიურ მონაწილეობაში, რომელიც იწვევს საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევას, საჯარო მოხელეების მიმართ წინააღმდეგობას ან ძალადობას და საფრთხეს უქმნის მათ სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნის ფარულ მიზანს წარმოადგენდა მომჩივნის გაჩუმება ან მისი დასჯა მთავრობის კრიტიკისთვის და იმისთვის, რომ ის ცდილობდა, გაეცვლებინა ის ინფორმაცია, რომელიც მას ჭეშმარიტად მიაჩნდა და რომლის დამალვასაც მთავრობა ცდილობდა. შესაბამისად, სასამართლომ მე-5 მუხლთან ერთობლიობაში მე-18 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

D. თავისუფლება აღკვეთილ პირთა დაცვის გარანტიები

215. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში ეჭმიტანილი დაკავებული ან დაპატიმრებული პირების, კერძოდ, მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირების, თავისუფლების თვითნებური ან გაუმართლებელი აღკვეთისგან დაცვის გარანტიებს ითვალისწინებს (*Aquilina v. Malta* [GC], 1999, § 47, და *Stephens v. Malta (no. 2)*, 2009, § 52). კერძოდ, აღნიშნული დებულება მოითხოვს სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში ეჭვის საფუძველზე თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში სწრაფი და ავტომატური სასამართლო კონტროლის განხორციელებას, ასევე გონივრულ ვადაში სასამართლო განხილვის ჩატარებას ან სასამართლო განხილვის მოლოდინში გათავისუფლების უფლებას.¹⁸ პრევენციული დაკავების შემთხვევაში, თუ ეს პირი მოკლე ხნის შემდეგ თავისუფლდება, დაკავებული პირის უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნის არსებობის შესახებ მოთხოვნა არ უნდა გახდეს დაბრკოლება მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის მეორე კომპონენტის

17. იხ. *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-18 მუხლის შესახებ: უფლებების მუხლუდვითა გამოყენების ფარგლები*.

18. იხ. ნაწილი IV. B *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის შესახებ: თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება*.

საფუძველზე მისი მოკლევადიანი პრევენციული დაკავებისთვის (*S., v. and A. v. Denmark* [GC], 2018, § 126).

216. რაც შეეხება მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის მეორე კომპონენტს, სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის (c) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული „მიზნის“ არსებობის შესახებ მოთხოვნა, რომელიც პირის უფლებამოსილი სამართლებრივი ორგანოს წინაშე წარდგენას გულისხმობს, ამ შემთხვევაზეც ვრცელდება. თუმცა, ამ მოთხოვნის გამოყენებისას გარკვეული მოქნილობის გამოჩენაა საჭირო, რადგან მისი შესრულება იმის მიხედვით შეფასდება, არსებობს თუ არა, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, დაკავებულის დაკავების კანონიერების შემოწმების მიზნით მოსამართლისთვის მისი დაუყოვნებლივ წარდგენის ან მანამდე გათავისუფლების განზრახვა. გარდა ამისა, ამ უკანასკნელი მოთხოვნის შესრულებლობის შემთხვევაში, მოცემულ პირს უნდა ჰქონდეს კომპენსაციის ქმედითი უფლება მე-5 მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეროვნული კანონმდებლობით მე-5 მუხლის მე-3 და მე-5 პუნქტებში დაცული გარანტიების ხელმისაწვდომობის გათვალისწინებით, მიზნის არსებობის შესახებ მოთხოვნა მასობრივი პროტესტებისა თუ ღონისძიებების კონტექსტში მოკლევადიანი პატიმრობისთვის დაბრკოლებას არ უნდა წარმოადგენდეს (*S., v. and A. v. Denmark* [GC], 2018, § 137).

217. უფრო მეტიც, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი, რომელიც კონვენციის *habeas corpus* დებულებას წარმოადგენს, დაკავებულ პირებს აძლევს უფლებას, აქტიურად მოითხოვონ სასამართლოს მიერ მათი დაპატიმრების საკითხის განხილვა. ის ასევე უზრუნველყოფს დაკავებული ან დაპატიმრებული პირების უფლებას, „დაუყოვნებლივ“ მოხდეს სასამართლოს მიერ მათი დაკავების კანონიერების განხილვა და მათი გათავისუფლების შესახებ ბრძანების გამოცემა, თუ ეს დაპატიმრება უკანონოა.¹⁹

19. იხ. ნაწილი VI. B *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის შესახებ: თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება*.

VI. საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება (მე-6 მუხლი)

კონვენციის მე-6 მუხლი

„1. ყოველი ადამიანი, მისი სამოქალაქო ხასიათის უფლებებისა და მოვალეობების, ან მისთვის წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას, აღჭურვილია გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნოდ განხილვის უფლებით კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნეს დაშვებული დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებისთვის, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანის ინტერესები, ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ანდა, რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობის გამო, ვინაიდან საქვეყნოობა დააზარალებდა მართლმსაჯულების ინტერესს.

2. ყოველი ბრალდებული უდანაშაულოდ მიიჩნევა, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად.

3. ყოველ ბრალდებულს აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

(a) მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ და დაწვრილებით გააცნონ წარდგენილი ბრალდების არსი და საფუძველი;

(b) ჰქონდეს საკმარისი დრო და საშუალებანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად;

(c) დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება იურიდიული მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი მომსახურებით ხაზინის ხარჯზე, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები;

(d) თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები, და, გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს მისი დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეების თანაბარ პირობებში;

(e) ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო დახმარებით, თუ მას არ შეუძლია გაიგოს სასამართლოში გამოყენებული ენა ან ილაპარაკოს ამ ენაზე.“

A. გამოყენებადობა

218. მე-6 მუხლი გამოიყენება მხოლოდ პირის სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების²⁰, ან პირის მიმართ ნებისმიერი სისხლის სამართლის ბრალდების განსაზღვრისას²¹. მასობრივი პროტესტების კონტექსტში დავები, ძირითადად, კონვენციის მე-6 მუხლის სისხლისსამართლებრივ ნაწილთან დაკავშირებით წარმოიშობა.

219. მაგალითად, საქმეში *Kasparov and Others v. Russia*, 2013, სასამართლომ მიიჩნია, საპარლამენტო არჩევნებთან დაკავშირებით გამართული საპროტესტო აქციების დროს დაკავებული მარშის მონაწილეების მიმართ განხორციელებული ადმინისტრაციული სამართალწარმოება მე-6 მუხლის სისხლისსამართლებრივ ნაწილში ექცეოდა. მან, კერძოდ, აღნიშნა, რომ არასანქცირებულ დემონსტრაციაში მონაწილეობა, როგორც

20. იხ. ნაწილი I *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესახებ: საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება (სამოქალაქო ასპექტები)*.

21. იხ. ნაწილი II *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესახებ: საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება (სისხლისსამართლებრივი ასპექტები)*.

სამართალდარღვევა, ისევე როგორც დებულებით, რომელიც არეგულირებს საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევას და დემონსტრაციის ჩატარების ფორმას, და რომ სამართალდარღვევა იყო ზოგადი ხასიათის, რადგან ის მიმართული იყო ყველა მოქალაქის მიმართ და არა სპეციალური სტატუსის მქონე კონკრეტული ჯგუფის მიმართ. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნები მოქმედი დებულებით გათვალისწინებული მაქსიმალური სახდელით დაჯარიმდნენ. ასევე, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, გადასახდელი ჯარიმები არ იყო გამიზნული, როგორც მიყენებული ზიანის ფულადი ანაზღაურება, არამედ მათ ჰქონდათ სადამსჯელო და შემაკავებელი ხასიათი, რაც ასევე დამახასიათებელია სისხლისსამართლებრივი სასჯელისთვის.

220. ანალოგიურად, საქმეში *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადმინისტრაციული სამართალწარმოება იყო სისხლისსამართლებრივი ხასიათის მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტის ავტონომიური მნიშვნელობით, ვინაიდან აღნიშნული სამართალდარღვევა, ზოგადად, მიუთითებდა დანაშაულზე, რომელიც მიეკუთვნება სისხლის სამართლის სფეროს, და რომ, მისი ხანგრძლივობისა (თხუთმეტ დღემდე) და აღსრულების ფორმის (ადმინისტრაციული პატიმრობა) გათვალისწინებით, მან სისხლისსამართლებრივი სანქციის სიმძიმეს მიაღწია.

221. საქმეში *Mikhaylova v. Russia*, 2015, შესაბამისი დებულება მაქსიმალურ სასჯელად ჯარიმას (28 ევროს ეკვივალენტი) ან/და თხუთმეტდღიანი თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებდა. ამან სასამართლოს გაუჩინა ძლიერი ვარაუდი, რომ მომჩივნისთვის წაყენებულ ბრალდებას ჰქონდა „სისხლისსამართლებრივი“ ხასიათი, ვარაუდი, რომლის უარყოფა მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში და მხოლოდ მაშინ შეიძლებოდა, თუ თავისუფლების აღკვეთა, მისი ხასიათის, ხანგრძლივობის ან აღსრულების ფორმის გათვალისწინებით, „მნიშვნელოვანი ზიანის მომტანად“ არ ჩაითვლებოდა. სასამართლომ ამ საქმეში მსგავსი საგამონაკლისო გარემოებები ვერ დაადგინა. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ დებულებით გათვალისწინებული პროცედურული გარანტიები, მაგალითად, უდანაშაულობის პრეზუმფცია, პროცედურის „სისხლისსამართლებრივ“ ხასიათზე მიუთითებდა.

B. საქმის სამართლიანი განხილვის გარანტიები

222. სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სამართლიანობის ზოგადი მოთხოვნები ყველა სახის სისხლისსამართლებრივ წარმოებაზე ვრცელდება, მიუხედავად სამართალდარღვევის ტიპისა (*Ibrahim and Others v. the United Kingdom* [GC], 2016, § 252). შესაბამისად, ეს მასობრივ პროტესტებსაც ეხება.²²

223. მაგალითად, საქმეებში *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*, 2015, § 76, და *Huseynli and Others v. Azerbaijan*, 2016, საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად საკმარისი დროისა და საშუალებების ქონასთან დაკავშირებით მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის (b) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული გარანტიები მრავალი ხარვეზის გამო დაირღვა, მათ შორის, ადგილი ჰქონდა მოკლე წინასასამართლო პროცედურებს, სასამართლო სხდომამდე მომჩივნების გარე სამყაროსგან იზოლირებას, წინასასამართლო პროცედურაში იურიდიული წარმომადგენლობის არარსებობას და მომჩივნებისთვის ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის არგაცნობას. სასამართლომ ორივე საქმეზე დაადგინა, რომ განმცხადებლებს არ მიეცათ საშუალება, მოემზადებინათ საკუთარი დაცვა და გასცნობოდნენ სამართალწარმოების პროცესში ჩატარებული გამოძიების შედეგებს.

224. საქმეში *Karelin v. Russia*, 2016, §§ 69-84, სასამართლომ აღნიშნა, რომ სასამართლო პროცესზე ბრალდების მხარის არყოფნამ გავლენა მოახდინა სასამართლო პროცესის დროს

22. იხ. ნაწილი I *გზამკვლევი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესახებ: საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება (სისხლისსამართლებრივი ასპექტები)*.

უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის მოქმედებაზე და, ირიბად, სასამართლოს მიუკერძოებლობის საკითხზე და პირიქით.

225. ანალოგიურად, საქმეში *Elvira Dmitriyeva v. Russia*, 2019, მომჩივანი სამართალწარმოების პროცესზე იმ პოლიციელთა დასწრებას აპროტესტებდა, რომლებმაც მას ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი შეუდგინეს და, ასევე, იმ ფაქტს, რომ როგორც პირველი ინსტანციის, ისე სააპელაციო სასამართლომ მისთვის წაყენებული ბრალდების მტკიცების ფუნქცია შეითავსა, ვინაიდან პროცესზე ბრალდების მხარე არ ფიგურირებდა. შესაბამისად, სასამართლომ მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტის, კერძოდ, მიუკერძოებლობის მოთხოვნის დარღვევა დაადგინა.

226. საქმეში *Butkevich v. Russia*, 2018, სასამართლომ მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტისა და მე-3 პუნქტის (d) ქვეპუნქტის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან ზეპირ მოსმენას ბრალდების მხარე არ ესწრებოდა, რამაც ადმინისტრაციული ბრალდებების თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანა გამოიწვია. ასევე, პირველი ინსტანციის სასამართლომ დაცვის მხარეს არ მისცა საშუალება, დაეკითხა მომჩივნის დამკავებელი პოლიციელები ან ოქმში აღნიშნული ნებისმიერი სხვა პირი, რომლებიც სასამართლომ მოწმეებად მიიჩნია.

227. საქმეში *Navalnyy v. Russia* [GC], 2018, სასამართლომ მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტისა და მე-3 პუნქტის (d) ქვეპუნქტის დარღვევა ექვს ეპიზოდში დაადგინა, ვინაიდან ეროვნულმა სასამართლოებმა თავიანთი გადაწყვეტილება მხოლოდ მოვლენების პოლიციის ვერსიაზე დააფუძნეს.

228. ანალოგიურად, საქმეში *Mushegh Saghatelyan v. Armenia*, 2018, სასამართლომ მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტის დარღვევა დაადგინა, რადგან ეროვნულმა სასამართლოებმა უპირობოდ მიიღეს მოვლენების პოლიციის ვერსია, სათანადოდ არ განიხილეს მომჩივნის არცერთი არგუმენტი და უარი თქვეს დაცვის მოწმეების დაკითხვაზე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მართალია, მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის (d) ქვეპუნქტი, ზოგადად, ეროვნულ სასამართლოებს უტოვებს უფლებას, შეაფასონ, მიზანშეწონილია თუ არა მოწმეების გამოძახება, სასამართლო აღნიშნული შეფასების სისწორეს მაინც ამოწმებს.

229. საქმეში *Kasparov and Others v. Russia*, 2013, სასამართლომ დაასკვნა, რომ მომჩივნებისთვის გონივრული შესაძლებლობის არ მიცემა, წარმოედგინათ საკუთარი ვერსია საპროტესტო აქციების დროს მათი დაკავების გარემოებების შესახებ, არღვევდა მხარეთა თანასწორობის პრინციპს და საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებას.

230. საქმეში *Olga Kudrina v. Russia*, 2021, §§ 38-41, სასამართლომ მე-6 მუხლის 1-ელი პუნქტისა და მე-3 პუნქტის (d) ქვეპუნქტის დარღვევა დაადგინა, ვინაიდან ეროვნულმა სასამართლოებმა არ დაკითხეს მოწმეები, რომლებსაც შეეძლოთ ნათელი მოეფინათ საპროტესტო აქციაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით მომჩივნისთვის წაყენებულ ბრალდებებზე. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მომჩივნის საქმეში აშკარად იკვეთებოდა მოწმეთა ჩვენების აქტუალობა, მიუხედავად იმისა, რომ მომჩივანმა სათანადოდ ვერ დაასაბუთა თავისი მოთხოვნა ამ მოწმეების დასწრებასა და დაკითხვასთან დაკავშირებით.

ციტირებული საქმეების ჩამონათვალი

წინამდებარე გზამკვლევში ციტირებული პრევენციული სამართლის მაგალითები მიუთითებს სასამართლოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებებზე ან განჩინებებზე და ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის (შემდგომში „კომისია“) გადაწყვეტილებებზე ან ანგარიშებზე.

თუ სხვა რამ არ არის მითითებული, ყველა მითითება ეხება სასამართლოს პალატის გადაწყვეტილებებს საქმის არსებით მხარეზე. აბრევიატურა „(dec.)“ მიუთითებს, რომ ციტირებულია სასამართლოს გადაწყვეტილება, ხოლო „[GC]“ მიუთითებს, რომ საქმე განიხილა დიდმა პალატამ.

პალატის გადაწყვეტილებები, რომლებიც საბოლოო არ არის კონვენციის 44-ე მუხლით გათვალისწინებული მნიშვნელობით, მონიშნულია ვარსკვლავის (*) ნიშნით. კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად: „პალატის გადაწყვეტილება საბოლოოა, როდესაც: (ა) მხარეები განაცხადებენ, რომ ისინი არ ითხოვენ საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემას, ან (ბ) პალატის გადაწყვეტილების თარიღიდან სამი თვის განმავლობაში მათ არ მოუთხოვიათ საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემა, ან (გ) დიდი პალატის კოლეგია უარყოფს 43-ე მუხლის საფუძველზე საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემის მოთხოვნას“. იმ შემთხვევებში, როდესაც დიდი პალატის კოლეგია მიიღებს თხოვნას საქმის გადაცემის თაობაზე, პალატის გადაწყვეტილება არ ხდება საბოლოო და, ამგვარად, მას არ აქვს იურიდიული ძალა; საბოლოო ხდება პალატის მიერ ამის შემდეგ მიღებული გადაწყვეტილება.

გზამკვლევის ელექტრონულ ვერსიაში მითითებულ საქმეებზე თანდართული ჰიპერბმულები დაკავშირებულია HUDOC-ის მონაცემთა ბაზასთან (<http://hudoc.echr.coe.int>), სადაც ასახულია სასამართლოს პრევენციული სამართალი (დიდი პალატის, პალატისა და კომიტეტის გადაწყვეტილებები და განჩინებები, საქმეების შესახებ წარდგენილი კომუნიკაციები, საკონსულტაციო დასკვნები და პრევენციული სამართლის საინფორმაციო ბიულეტენში ასახული საქმეების მოკლე შეჯამებები), კომისიის გადაწყვეტილებები და ანგარიშები და მინისტრთა კომიტეტის რეზოლუციები.

სასამართლო თავის გადაწყვეტილებებს და განჩინებებს ორ ოფიციალურ ენაზე – ინგლისურ ან/და ფრანგულ ენაზე იღებს. HUDOC-ზე ასევე მოცემულია ბევრი მნიშვნელოვანი საქმის თარგმანი 30-ზე მეტ არაოფიციალურ ენაზე და ბმულები მესამე მხარეების მიერ მომზადებული პრევენციული სამართლის დაახლოებით ას ელექტრონულ კრებულზე. ციტირებული საქმეების ყველა ხელმისაწვდომი ნათარგმნი ვერსიის ნახვა შესაძლებელია HUDOC-ის მონაცემთა ბაზაში „ნათარგმნი ვერსიები“-ს ღილაკზე დაჭერით, რომელზე გამომსამართლებაც მოხდება საქმესთან დაკავშირებულ ჰიპერბმულზე დაწკაპუნებით.

—A—

Abdullah Yaşa and Others v. Turkey, no. 44827/08, 2013 წლის 16 ივლისი

Adalı v. Turkey, no. 38187/97, 2005 წლის 31 მარტი

Ahmet Yıldırım v. Turkey, no. 3111/10, ECHR 2012

Alekseyev v. Russia, nos. 4916/07 და 2 სხვა, 2010 წლის 21 ოქტომბერი

Alici and Others v. Turkey, no. 70098/12, 2022 წლის 24 მაისი

Aksoy v. Turkey, 1996 წლის 18 დეკემბერი, ანგარიშები 1996-VI

Andreou v. Turkey, no. 45653/99, 2009 წლის 27 ოქტომბერი

Annenkov and Others v. Russia, no. 31475/10, 2017 წლის 25 ივლისი

Aquilina v. Malta [GC], no. 25642/94, ECHR 1999-III

Ashughyan v. Armenia, no. 33268/03, 2008 წლის 17 ივლისი

Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) v. the United Kingdom,
no. 11002/05, 2007 წლის 27 თებერვალი
Association "21 December 1989" and Others v. Romania, nos. 33810/07 და 18817/08, 2011 წლის
24 მაისი
Ataykaya v. Turkey, no. 50275/08, 2014 წლის 22 ივლისი
Auray and Others v. France, no. 1162/22, 2024 წლის 8 თებერვალი
Austin and Others v. the United Kingdom [GC], nos. 39692/09 და 2 სხვა, ECHR 2012
Autronic AG v. Switzerland, 1990 წლის 22 მაისი, Series A no. 178

—B—

Barankevich v. Russia, no. 10519/03, 2007 წლის 26 ივლისი
Barraco v. France, no. 31684/05, 2009 წლის 5 მარტი
Bayev and Others v. Russia, nos. 67667/09 და 2 სხვა, 2017 წლის 20 ივნისი
Bédât v. Switzerland [GC], no. 56925/08, 2016 წლის 29 მარტი
Berkman v. Russia, no. 46712/15, 2020 წლის 1 დეკემბერი
Berladir and Others v. Russia, no. 34202/06, 2012 წლის 10 ივლისი
Boboc and Others v. the Republic of Moldova, no. 44592/16, 2022 წლის 7 ივნისი
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland [GC], no. 45036/98, ECHR 2005-VI
Bouyid v. Belgium [GC], no. 23380/09, ECHR 2015
Bączkowski and Others v. Poland, no. 1543/06, 2007 წლის 3 მაისი
Brega and Others v. Moldova, no. 61485/08, 2012 წლის 24 იანვარი
Bukta and Others v. Hungary, no. 25691/04, ECHR 2007-III
Bumbeș v. Romania, no. 18079/15, 2022 წლის 3 მაისი
Butkevich v. Russia, no. 5865/07, 2018 წლის 13 თებერვალი
Buzadji v. the Republic of Moldova [GC], no. 23755/07, 2016 წლის 5 ივლისი

—C—

Cestaro v. Italy, no. 6884/11, 2015 წლის 7 აპრილი
Chkhartishvili v. Georgia, no. 31349/20, 2023 წლის 11 მაისი
Çiçek and Others v. Türkiye, nos. 48694/10 და სხვ., 2022 წლის 22 ნოემბერი
Csiszer and Csibi v. Romania, nos. 71314/13 და 68028/14, 2020 წლის 5 მაისი
Creangă v. Romania [GC], no. 29226/03, 2012 წლის 23 თებერვალი
Chorherr v. Austria, 1993 წლის 25 აგვისტო, Series A no. 266-B
Cisse v. France, no. 51346/99, ECHR 2002-III
Coster v. the United Kingdom [GC], no. 24876/94, 2001 წლის 18 იანვარი

—D—

Dareskizb Ltd v. Armenia, no. 61737/08, 2021 წლის 21 სექტემბერი
De Tommaso v. Italy [GC], no. 43395/09, 2017 წლის 23 თებერვალი
Delfi AS v. Estonia [GC], no. 64569/09, ECHR 2015
Dilipak v. Turkey, no. 29680/05, 2015 წლის 15 სექტემბერი
Disk and Kesik v. Turkey, no. 38676/08, 2012 წლის 27 ნოემბერი
Djavit An v. Turkey, no. 20652/92, ECHR 2003-III
Drozd v. Poland, no. 15158/19, 2023 წლის 6 აპრილი
Dubovtsev and Others v. Ukraine, nos. 21429/14 და 9 სხვა, 2021 წლის 21 იანვარი

—E—

Ecaterina Mirea and others v. Romania, nos. 43626/13 და 69 სხვა, 2016 წლის 12 აპრილი
Ekrem Can and Others v. Turkey, no. 10613/10, 2022 წლის 8 მარტი
Elena Apostol and Others v. Romania, nos. 24093/14 და 16 სხვა, 2016 წლის 23 თებერვალი
Elvira Dmitriyeva v. Russia, nos. 60921/17 და 7202/18, 2019 წლის 30 აპრილი
Emin Huseynov v. Azerbaijan, no. 59135/09, 2015 წლის 7 მაისი
Éva Molnár v. Hungary, no. 10346/05, 2008 წლის 7 ოქტომბერი
Ezelin v. France, 1991 წლის 26 აპრილი, Series A no. 202

—F—

Fáber v. Hungary, no. 40721/08, 2012 წლის 24 ივლისი
Feridun Yazar v. Turkey, no. 42713/98, 2004 წლის 23 სექტემბერი
Foka v. Turkey, no. 28940/95, 2008 წლის 24 ივნისი
Frumkin v. Russia, no. 74568/12, 2016 წლის 5 იანვარი

—G—

Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan, no. 60259/11, 2015 წლის 15 ოქტომბერი
Gäfgen v. Germany [GC], no. 22978/05, ECHR 2010
Geylani and Others v. Türkiye, no. 10443/12, 2023 წლის 12 სექტემბერი
Gillan and Quinton v. the United Kingdom, no. 4158/05, ECHR 2010 (ამონარიდები)
Giulia Manzoni v. Italy, 1997 წლის 1 ივლისი, ანგარიშები 1997-IV
Giuliani and Gaggio v. Italy [GC], no. 23458/02, ECHR 2011 (ამონარიდები)
Gorzelik and Others v. Poland [GC], no. 44158/98, ECHR 2004-I
Gsell v. Switzerland, no. 12675/05, 2009 წლის 8 ოქტომბერი
Güleç v. Turkey, 1998 წლის 27 ივლისი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიშები 1998-IV
Gülşenoğlu v. Turkey, no. 16275/02, 2007 წლის 29 ნოემბერი
Gül and Others v. Turkey, no. 4870/02, 2010 წლის 8 ივნისი
Gün and Others v. Turkey, no. 8029/07, 2013 წლის 18 ივნისი
Guzzardi v. Italy, 1980 წლის 6 ნოემბერი, Series A no. 39

—H—

Hakobyan and Others v. Armenia, no. 34320/04, 2012 წლის 10 აპრილი
Hakim Aydın v. Turkey, no. 4048/09, 2020 წლის 26 მაისი
Handzhiyski v. Bulgaria, no. 10783/14, 2021 წლის 6 აპრილი
Hentschel and Stark v. Germany, no. 47274/15, 2017 წლის 9 ნოემბერი
Huseynli and Others v. Azerbaijan, nos. 67360/11 და 2 სხვა, 2016 წლის 11 თებერვალი
Hyde Park and Others v. Moldova, no. 33482/06, 2009 წლის 31 მარტი
Hyde Park and Others v. Moldova (no. 3), no. 45095/06, 2009 წლის 31 მარტი
Hyde Park and Others v. Moldova (nos. 5 and 6), nos. 6991/08 და 15084/08, 2010 წლის 14 სექტემბერი

— I —

Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC], nos. 50541/08 და 3 სხვა, 2016 წლის 13 სექტემბერი
Ibrahimov and Mammadov v. Azerbaijan, nos. 63571/16 და 5 სხვა, 2020 წლის 13 თებერვალი
Ibrahimov and Others v. Azerbaijan, nos. 69234/11 და 2 სხვა, 2016 წლის 11 თებერვალი
İmrek v. Turkey, no. 45975/12, 2020 წლის 10 ნოემბერი
Ireland v. the United Kingdom, 1978 წლის 18 იანვარი, Series A no. 25
Isaak v. Turkey, no. 44587/98, 2008 წლის 24 ივნისი
İzci v. Turkey, no. 42606/05, 2013 წლის 23 ივლისი
Ilgar Mammadov v. Azerbaijan, no. 15172/13, 2014 წლის 22 მაისი
Identoba and Others v. Georgia, no. 73235/12, 2015 წლის 12 მაისი
İşıkırık v. Turkey, no. 41226/09, 2017 წლის 14 ნოემბერი

— J —

Jalloh v. Germany [GC], no. 54810/00, ECHR 2006-IX
Jeronovičs v. Latvia [GC], no. 44898/10, 2016 წლის 5 ივლისი

— K —

Kablis v. Russia, nos. 48310/16 და 59663/17, 2019 წლის 30 აპრილი
Kadura and Smaliy v. Ukraine, nos. 42753/14 და 43860/14, 2021 წლის 21 იანვარი
Karelin v. Russia, no. 926/08, 2016 წლის 20 სექტემბერი
Kasparov and Others v. Russia, no. 21613/07, 2013 წლის 3 ოქტომბერი
Kasparov v. Russia, no. 53659/07, 2016 წლის 11 ოქტომბერი
Kavala v. Turkey, no. 28749/18, 2019 წლის 10 დეკემბერი
Kazan v. Türkiye, no. 58262/10, 2023 წლის 6 ივნისი
Kemal Çetin v. Turkey, no. 3704/13, 2020 წლის 26 მაისი
Khlaifia and Others v. Italy [GC], no. 16483/12, 2016 წლის 15 დეკემბერი
Konstantin Markin v. Russia [GC], 30078/06, ECHR 2012
Kopp v. Switzerland, 1998 წლის 25 მარტი, ანგარიშები 1998-II
Krupko and Others v. Russia, no. 26587/07, 2014 წლის 26 ივნისი
Kruslin v. France, 1990 წლის 24 აპრილი, Series A no. 176-A
Kudrevičius and Others v. Lithuania [GC], no. 37553/05, ECHR 2015

— L —

Labita v. Italy ([GC], no. 26772/95, ECHR 2000-IV
Laguna Guzman v. Spain, no. 41462/17, 2020 წლის 6 ოქტომბერი
Laurijsen and Others v. the Netherlands, nos. 56896/17 და 4 სხვა, 2023 წლის 21 ნოემბერი
Lashmankin and Others v. Russia, nos. 57818/09 და 14 სხვა, 2017 წლის 7 თებერვალი
Lutsenko and Verbytsky v. Ukraine, nos. 12482/14 და 39800/14, 2021 წლის 21 იანვარი

— M —

Maestri v. Italy [GC], no. 39748/98, ECHR 2004-I
Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary [GC], no. 18030/11, 2016 წლის 8 ნოემბერი

Magyar Kétfarkú Kutya Párt v. Hungary [GC], no. 201/17, 2020 წლის 20 იანვარი
Makarashvili and Others v. Georgia, nos. 23158/20 და სხვ., 2022 წლის 1 სექტემბერი
Makhmudov v. Russia, no. 35082/04, 2007 წლის 26 ივლისი
Malofeyeva v. Russia, no. 36673/04, 2013 წლის 30 მაისი
Manannikov v. Russia, no. 9157/08, 2022 წლის 1 თებერვალი
Mariya Alekhina and Others v. Russia, no. 38004/12, 2018 წლის 17 ივლისი
Mătășaru v. the Republic of Moldova, nos. 69714/16 და 71685/16, 2019 წლის 15 იანვარი
Medvedyev and Others v. France [GC], no. 3394/03, ECHR 2010
Mikhaylova v. Russia, no. 46998/08, 2015 წლის 19 ნოემბერი
Mkrtchyan v. Armenia, no. 6562/03, 2007 წლის 11 იანვარი
Muradova v. Azerbaijan, no. 22684/05, 2009 წლის 2 აპრილი
Murat Vural v. Turkey, no. 9540/07, 2014 წლის 21 ოქტომბერი
Mushegh Saghatelian v. Armenia, no. 23086/08, 2018 წლის 20 სექტემბერი
Mustafa Hajili and Others v. Azerbaijan, nos. 69483/13 და სხვ., 2022 წლის 6 ოქტომბერი

—N—

Nagmetov v. Russia [GC], no. 35589/08, 2017 წლის 30 მარტი
Najafli v. Azerbaijan, no. 2594/07, 2012 წლის 2 ოქტომბერი
Navalnyy and Gunko v. Russia, no. 75186/12, 2020 წლის 10 ნოემბერი
Navalnyy and Yashin v. Russia, no. 76204/11, 2014 წლის 4 დეკემბერი
Navalnyy v. Russia [GC], nos. 29580/12 და 4 სხვა, 2018 წლის 15 ნოემბერი
Necdet Bulut v. Turkey, no. 77092/01, 2007 წლის 20 ნოემბერი
Nemtsov v. Russia, no. 1774/11, 2014 წლის 31 ივლისი
Nurettin Aldemir and Others v. Turkey, nos. 32124/02 და სხვ., 2007 წლის 18 დეკემბერი

—O—

Obote v. Russia, no. 58954/09, 2019 წლის 19 ნოემბერი
Olga Kudrina v. Russia, no. 34313/06, 2021 წლის 6 აპრილი
Öllinger v. Austria, no. 76900/01, ECHR 2006-IX
Ostrovenecs v. Latvia, no. 36043/13, 2017 წლის 5 ოქტომბერი
Ouranio Toxo and Others v. Greece, no. 74989/01, ECHR 2005-X (ამონარიდები)
Oya Ataman v. Turkey, no. 74552/01, ECHR 2006-XIV

—P—

P.F. and E.F. v. the United Kingdom (dec.), no. 28326/09, 2010 წლის 23 ნოემბერი
Pastor and Jiclete v. Romania, nos. 30911/06 და 40967/06, 2011 წლის 19 აპრილი
Pentikäinen v. Finland [GC], no. 11882/10, ECHR 2015
Peradze and Others v. Georgia, no. 5631/16, 2022 წლის 15 დეკემბერი
Perinçek v. Switzerland, no. 27510/08, 2013 წლის 17 დეკემბერი
Petropavlovskis v. Latvia, no. 44230/06, ECHR 2015
Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria, 1988 წლის 21 ივნისი, Series A no. 139
Primov and Others v. Russia, no. 17391/06, 2014 წლის 12 ივნისი
Promo Lex and Others v. the Republic of Moldova, no. 42757/09, 2015 წლის 24 თებერვალი
Protopapa v. Turkey, no. 16084/90, 2009 წლის 24 თებერვალი

—R—

Rai and Evans v. The United Kingdom, nos. 26258/07 და 26255/07, (dec.), 2009 წლის 17 ნოემბერი
Ramirez Sanchez v. France [GC], no. 59450/00, ECHR 2006-IX
Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan, nos. 48653/13 და 3 სხვა, 2018 წლის 7 ივნისი
Razvozhayev v. Russia and Ukraine and Udaltsov v. Russia, nos. 75734/12 და 2 სხვა, 2019 წლის 19 ნოემბერი
Rekvényi v. Hungary [GC], no. 25390/94, ECHR 1999-III
Rotaru v. Romania [GC], no. 28341/95, ECHR 2000-V
Rozhkov v. Russia (no. 2), no. 38898/04, 2017 წლის 31 იანვარი

—S—

S., v. and A. v. Denmark [GC], nos. 35553/12 და 2 სხვა, 2018 წლის 22 ოქტომბერი
Saadi v. the United Kingdom [GC], no. 13229/03, ECHR 2008
Sáska v. Hungary, no. 58050/08, 2012 წლის 27 ნოემბერი
Schwabe and M.G. v. Germany, nos. 8080/08 და 8577/08, ECHR 2011 (ამონარიდები)
Selmouni v. France [GC], no. 25803/94, ECHR 1999-V
Shapovalov v. Ukraine, no. 45835/05, 2012 წლის 31 ივლისი
Shimovolos v. Russia, no. 30194/09, 2011 წლის 21 ივნისი
Shmorgunov and Others v. Ukraine, nos. 15367/14 და 13 სხვა, 2021 წლის 21 იანვარი
Şimşek and Others v. Turkey, nos. 35072/97 და 37194/97, 2005 წლის 26 ივლისი
Sindicatul "Păstorul cel Bun" v. Romania [GC], no. 2330/09, ECHR 2013
Sinkova v. Ukraine, no. 39496/11, 2018 წლის 27 თებერვალი
Şolari v. the Republic of Moldova, no. 42878/05, 2017 წლის 28 მარტი
Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria, nos. 29221/95 და 29225/95, ECHR 2001-IX
Steel and Others v. the United Kingdom, 1998 წლის 23 სექტემბერი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიშები 1998-VII
Stephens v. Malta (no. 2), no. 33740/06, 2009 წლის 21 აპრილი
Svinarenko and Slyadnev v. Russia [GC], nos. 32541/08 და 43441/08, ECHR 2014 (ამონარიდები)

—T—

Taranenko v. Russia, no. 19554/05, 2014 წლის 15 მაისი
Ter-Petrosyan v. Armenia, no. 36469/08, 2019 წლის 25 აპრილი
The Gypsy Council and Others v. the United Kingdom (dec.), no. 66336/01, 2002 წლის 14 მაისი
The United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria, no. 44079/98, 2005 წლის 20 ოქტომბერი
Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2), nos. 3002/03 და 23676/03, ECHR 2009

—U—

Uzunget and Others v. Turkey, no. 21831/03, 2009 წლის 13 ოქტომბერი

—V—

V. v. the United Kingdom [GC], no. 24888/94, ECHR 1999-IX

Varoğlu Atik and Others v. Turkey, no. 76061/14, 2020 წლის 14 იანვარი
Virabyan v. Armenia, no. 40094/05, 2012 წლის 2 ოქტომბერი
Vorontsov and Others v. Ukraine, nos. 58925/14 და 4 სხვა, 2021 წლის 21 იანვარი
Vyerentsov v. Ukraine, no. 20372/11, 2013 წლის 11 აპრილი

—Y—

Yezhov and Others v. Russia, no. 22051/05, 2021 წლის 29 ივნისი
Yılmaz and Kılıç v. Turkey, no. 68514/01, 2008 წლის 17 ივლისი
Yılmaz Yıldız and Others v. Turkey, no. 4524/06, 2014 წლის 14 ოქტომბერი

—Z—

Zakharov and Varzhabetyan v. Russia, nos. 35880/14 და 75926/17, 2020 წლის 13 ოქტომბერი
Zülküf Murat Kahraman v. Turkey, no. 65808/10, 2019 წლის 16 ივლისი
Ziliberg v. Moldova, no. 61821/00, (dec.), 2004 წლის 4 მაისი